

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК

**Україна в координатах Східного
партнерства: пошук геополітичних
пріоритетів крізь призму національної
безпеки**

збірник матеріалів інтернет-конференції
(Львів, 24 березня 2023)

ЛЬВІВ - 2023

Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки: матеріали інтернет-конференції.
- Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. – 82 с.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Матеріали інтернет-конференції опубліковано в рамках реалізації проєкту
ERASMUS+ J.MONNET MODULE
«Ініціатива ЄС Східне партнерство: можливості для України»
№ 619891-EPP-1-2020-UA-EPPJMO-MODULE

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

У збірнику матеріалів інтернет-конференції увага акцентується на питаннях політичного, економічного, безпекового, гуманітарного та соціокультурного вимірів східної політики Європейського Союзу, пошуку ефективних механізмів співробітництва, які сприятимуть реалізації євроінтеграційних прагнень України як кандидата на вступ до ЄС, перспектив її подальшої участі в ініціативі ЄС «Східне партнерство» з урахуванням необхідності ревізії програми в умовах сучасних геополітичних викликів, головно, через військову агресію РФ до України. Збірник матеріалів є корисним для науковців, викладачів, студентів, представників органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, які цікавляться питаннями євроінтеграції та зовнішньої політики Європейського Союзу.

Матеріали подано в авторській редакції

©ІГСН, НУЛП, 2023

ЗМІСТ

Бондар Т. «ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ» У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РОСІЇ (2014-2023 РР.).....	6
Владімірова Ю. САНКЦІЇ ЄС ПРОТИ БІЛОРУСІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	8
Волощук А. СУЧАСНІ СХЕМИ ВІДМИВАННЯ ЗЛОЧИННИХ КОШТІВ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ.....	11
Гулей Ю. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПРИКОРДОННОГО РУХУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ.....	13
Гуцалюк В. В ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	15
Завгородня Ю. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В РЕАЛІЗАЦІЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ..	18
Льницька У. ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИКУТНИК ЯК БЕЗПЕКОВА ІНІЦІАТИВА У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ	20
Ілюк К. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ СИСТЕМ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	22
Ковальчук А. ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС В БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	25
Ковалюк В. ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВИХ АЛЬЯНСІВ У ВІДПОВІДЬ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	27
Кукарцев О. САНКЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРОТИ РОСІЇ – ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКОМУ ІМПЕРІАЛІЗМУ.....	30

Пехник А. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЄС ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ.....	32
Rad'P.V. CYBER ATTACK AS A VIOLATION OF ARTICLE 2(4) OF THE UN CHARTER...	34
Романюк Н.І. МІСІЯ ЕУМАМ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС.....	37
Сацьків В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА ЩОДО БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ КІБЕРПРОСТОРУ.....	39
Стьопкін А. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	42
Сухорольська І. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....	44
Лемко Ю., Завада Я. ПОТЕНЦІАЛ БЕЗПЕКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС ПІСЛЯ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА В ЄС.....	46
Турчин Я. ПЕРСПЕКТИВИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ.....	49
Федчик О. ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	53
Хакімова В. РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ ЄС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	55
Хівренко Д. ОСОБЛИВОСТІ РОЛІ ТУРЕЧЧИНИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ З 2022 РОКУ.....	58

Ціватий В. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА І ТРАНСКОРДОННА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРСИ.....	60
Шнайдер М. РОСІЙСЬКИЙ ЧИННИК В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ....	64
Складанюк М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНД МИРУ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЄС ЩОДО ПІДТРИМИКИ МИРУ	66
Мірінчик Б. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА»	68
Федірко Б. КЛЮЧОВІ ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА.....	70
Ivasechko O., Tsebenko O. ENERGY SUPPORT FUND: GOALS AND KEY TASKS.....	72
Vovk N., Markovets O. UKRAINE'S DIGITAL TRANSFORMATION ON THE WAY TO ITS INTEGRATION INTO THE EU'S SINGLE DIGITAL MARKET.....	74
Turchyn Y. IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE EU ENERGY SUSTAINABILITY.....	77
Yurynets O.V., Kira S.O. THE STRATEGIC ROLE AND GOALS OF TRIPARTITE COOPERATION: PERSPECTIVES FROM LONDON, WARSAW AND THE VISION OF KYIV.....	80

Бондар Т.
студентка Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна
Науковий керівник: к. політ.н, доц. **Івасечко О.Я.**

«ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ» У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РОСІЇ (2014-2023 РР.)

Російська агресія в Україні 2014 року, а також інтервенція у Сирію в 2015 році дестабілізували міжнародну безпеку систему та проявили зовсім нові елементи ведення війни. Зокрема, ці події продемонстрували, що росія зневажає та нівелює міжнародне право, міжнародні конвенції, права людини, а також використовує нові способи зняття з себе відповідальності за скоєні воєнні злочини та агресію. Одним з таких способів стало широке застосування приватних військових компаній, що з 2014 року поступово збільшувались у кількості та чисельності осіб, які входять до її складу. Проте, присутній фактор, який об'єднує причину їх існування – залучення до міжнародних конфліктів та зовнішньополітичний тиск на США та держави Заходу. Тому дослідження цієї теми є досить актуальним сьогодні, адже станом на зараз ці приватні військові компанії є залученими до війни проти України.

Активне створення у росії ПВК припадає на 2014-2015 рр., коли Росією анексовано в Україні півострів Крим, розпочато агресію на Сході України та війну в Сирії на боці президента країни Башара аль-Асада. Відповідно до російського погляду на ведення війни, приватні військові компанії залучаються до регіонів, які є особливо важливими для РФ у геополітичному сенсі. Таким чином, менш ніж за 10 років російські ПВК були залучені до війни у Сирії, конфліктах у країнах Північно-Східної та Центральної Африки, Венесуелі, агресії проти України та ін. До найбільш відомих приватних військових компаній росії відносять: Антитерористичну групу, Редут-антитеррор, Moran Security Group, Слов'янський корпус, Група Вагнера, Російські системи безпеки, Є.Н.О.Т., Щир, МАР, Патріот та Sewa Security Services. Більшість з них певним чином пов'язані з владою РФ. Станом на кінець 2022 року іноземні журналісти зазначали, що у РФ функціонує 27 приватних військових компаній [5].

Одна з найбільш відомих приватних військових компаній росії – ПВК «Вагнер», яку напряду асоціюють з офіційною владою росії, Міністерством оборони та ФСБ. Її було створено на основі військової компанії «Слов'янський корпус», яка ще з 2013 року воювала у Сирії на боці Асада. Тоді її керівником був Дмитро Уткін з позивним «Вагнер», який згодом і почав нею керувати. Вже у 2015 році «Слов'янський корпус» після його повернення до росії було розпущено, а його керівництво заарештовано ФСБ. Однак, існування цієї військової компанії не припинилось, більше того, вона перейшла під управління російського олігарха та представника найближчого оточення В. Путіна – Євгенія Пригожина. До складу ПВК увійшли колишні працівники міліції та військові, які проходили спеціальну підготовку на військових базах, що офіційно належать Міністерству оборони рф. Пізніше «група Вагнера» повернулася до Сирії, а також була залучена у регіон Північно-Східної та Центральної Африки, де вони вразили увесь світ своєю жорстокістю щодо цивільного населення [5].

ПВК «Патріот» вважається спецпідрозділом Міністерства оборони рф, який було створено у 2018 році і використовується для зачистки та здійснення усієї «брудної» роботи під прикриттям. Також, варто, звернути увагу, на діяльність російської ПВК «Є.Н.О.Т.», яку було зареєстровано у 2016 році як громадську організацію «Єдині народні общинні товариства», метою яких є військово-патріотичне виховання російської молоді. Однак, насправді, мета створення досить сильно відрізняється від реального використання цього угруповання російською владою. Її діяльність також пов'язують з ФСБ. Окрім приватних військових компаній, які залучені до бойових дій, також є ті, що відповідають за охорону стратегічних об'єктів. Наприклад, ПВК «Щит», сформована на основі 45-тої бригади спецпризначення Повітряно-десантних військ рф, займається охороною військових та стратегічних об'єктів у Сирії. Її власником вважається російський олігарх та особистий приятель В. Путіна Геннадій Тимченко, який володіє нафтовими родовищами [5].

У сучасній зовнішній політиці РФ неодмінним фактором є воєнна доктрина. Для російської влади - це елемент забезпечення національних інтересів та вирішення геополітичних питань. Однак, використання регулярної армії може стати досить ризикованим кроком та призвести до конфронтації, тому залучення приватних військових компаній це новий елемент поширення впливу РФ на інші держави. Офіційно російська влада заперечує їх приналежність до себе, стверджуючи, що це групи добровольців, але при цьому постійно забезпечує їх фінансово, навчає на базах Збройних сил РФ, постачає техніку та боєприпаси. Наявність ПВК дозволяє Росії розпочинати гібридну війну, як це сталось в Україні, та ставати важливою стороною у конфлікті, знімаючи з себе будь яку відповідальність. Таким чином, наявність ПВК та їх застосування стають інструментом для ведення зовнішньої політики та забезпечення не тільки державних, але й особистих інтересів представників влади [7].

Для того, щоб чітко розуміти діяльність російських приватних військових компаній, варто розглянути основні міжнародні збройні конфлікти, де вони були залучені. Першою країною, де РФ використала приватні військові компанії, стала Сирія. Фактично, у цій країні було залучено більшість приватних військових компаній Росії, які на цей момент існують. Однією з перших приватних військових компаній, залучених до бойових дій, став «Слов'янський корпус», який згодом перегрупували на групу «Вагнера» [5]. Згодом було помічено бойовиків групи «Редут-антитерор», «Патріот», «С.Н.О.Т.», «МАР», «Sewa Security Service» та інші. Російська влада ставила перед собою наступні цілі, використовуючи ПВК: російський контроль над портами та виходом до Середземного моря, видобуток та охорона природних ресурсів, підтримка режиму Башара аль-Асада та створення іміджу впливового міжнародного гравця, з яким потрібно домовлятися на особливих умовах [6].

Регіон Африки для Росії став плацдармом для боротьби за вплив з США. Також континент є вигідним для російської влади з погляду видобування корисних копалин та дипломатичної підтримки. Африканські країни є важливим елементом для Росії на її шляху до становлення глобальної держави у багатопольному світі, відповідно до національної доктрини. Однак, незнання географії регіону, його віддаленість від Росії та високий ризик прямої ескалації унеможливають застосування регулярних військ у регіоні. Основними функціями ПВК у Африці виступали: участь у громадянських війнах на боці правлячої еліти, охорона стратегічних об'єктів, контроль за громадськістю та інше. Натомість, Росія здобула тимчасовий контроль над повітряним простором та портами (як це було в Єгипті у 2015 році) та корисними копалинами у Лівії, Алжирі, Мозамбіку [6].

Приклад використання ПВК за останні кілька років в Україні є найбільш масштабним, адже за 9 років війни на Сході України було задіяно найбільшу кількість приватних військових компаній. Офіційна влада РФ перші роки стверджувала, що ПВК на території України не використовуються. Проте, насправді ситуація була значно інша. Функції приватних військових компаній в Україні є досить широкими – від дестабілізації ситуації до бойових дій. Фактично, таким чином, Росія мала змогу на деякий час зняти з себе відповідальність, стверджуючи, що найманці є місцевим населенням або особисто зацікавлені в участі. У розслідуваннях СБУ та ГРУ є свідчення про те, що група «Вагнер» була залучена до війни ще з кінця 2014 – початку 2015 рр., адже, є документи, які підтверджують нагородження російськими збройними силами бойовиків «Вагнер» за участь у боях під Дебальцевим [6]. З початку повномасштабного вторгнення РФ перестала заперечувати участь ПВК у війні. Більше того, власник ПВК «Вагнер» Є. Пригожин особисто агітує російських в'язнів до участі у війні у складі «Вагнеру», обіцяючи звільнення з в'язниці та грошову винагороду [4].

Наявність в РФ приватних військових компаній є все більш загрозливим явищем для міжнародної спільноти та світової системи безпеки. Їх діяльність перетворилась також на елемент ведення гібридної війни, яку все частіше застосовує РФ під час здійснення зовнішньої політики. Оскільки функціонування ПВК заборонено російським законодавством, то влада РФ отримує можливість заперечувати усі злочини, скоєнні її учасниками та уникати покарання за порушення міжнародних норм [7]. Таким чином, ПВК стали ідеальним інструментом Кремля для дій “на межі закону” або ж на територіях інших держав. Крім того, існування ПВК та їх залучення у бойових діях в Сирії, залучення в країнах Африки та постійна присутність на сході України дозволяли РФ протягом тривалого часу уникати міжнародної ізоляції, адже

формального підтвердження того, що ПВК належать саме російській владі не було. Тим часом, все частіше зустрічаються випадки, коли бойовики ПВК влаштували жорстокі розправи над цивільним населенням. У 2017 році стало відомо, що учасники ПВК «Вагнер» вбили цивільного чоловіка, місцевого мешканця Аш-Шаєр у Сирії, спочатку катуючи, а потім обезголовивши тіло [3]. У травні 2022 року ВВС опублікували статтю про знущання з цивільного населення у Центрально-Африканській Республіці. Повідомлялось, що ПВК «Вагнер» були відправлені до ЦАР за проханням уряду для боротьби з місцевими повстанцями. Місцеві жителі розповідають про розстріли на блокпостах цивільного населення, тортури, насильство. Групу «Вагнер» звинувачують у вбивстві понад 300 цивільних осіб у центрі Малі [2].

На жаль, світові лідери та ООН втратили чимало часу для боротьби з російськими приватними компаніями, розпочавши такі заходи лише після повномасштабного вторгнення росії в Україну та злочинів у Бучі. Кілька країн запровадили санкції проти ПВК «Вагнер» та його керівника Євгена Пригожина [1]. Проте, діяти потрібно значно рішучіше. Крім «занепокоєння» та «глибокої стурбованості», такі організації як ООН та ОБСЄ мають застосувати реальні інструменти тиску на РФ та бойовиків, а держави ЄС заборонити в'їзд учасникам ПВК або ж передавати їх країнам, які постраждали від їх діяльності для встановлення правосуддя. Зважаючи на ситуацію, стає зрозуміло, що найближчим часом кількість ПВК в росії лише збільшуватиметься.

Література:

1. ЄС оголосив додаткові санкції проти ПВК «Вагнер». Радіо свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vagner-es-sanktsiyi/32288136.html> (дата звернення: 25.02.2023)
2. «Катували, били, стріляли в потилицю». Як російські бойовики чинили звірства у ЦАР. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61322277> (дата звернення: 04.05.2022)
3. «Нова газета» опублікувала нові дані про вбивство цивільного у Сирії, в якому звинувачує ПВК «Вагнера». Радіо свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-pvk-vagnera-syria/30569471.html> (дата звернення: 22.04.2020)
4. ПВК «Вагнер» налічує до 50 тисяч бійців в Україні – британська розвідка. Суспільне новини. URL: <https://susplne.media/362702-reestracia-vagner-centru-navrad-dopomoze-prigozinu-legalizuvati-pvk-britanska-rozvidka/> (дата звернення: 20.01.2023)
5. Які приватні військові компанії є в Росії та в яких країнах вони діяли. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/infografika/svit/yaki-pryvatni-vijskovi-kompaniyi-ye-rosiyi-ta-yakux-krayinax-vony-diyaly> (дата звернення: 09.01.2023)
6. Giendraitis A. Private Military Companies in the Foreign and Security Policy of the Russian Federation in 2014–2019. Military Academy of Lithuania. 2020. 14-31 с.
7. Kaunert C. Russian Private Military and Ukraine: Hybrid Surrogate Warfare and Russian State Policy by Other Means. Dublin City University. URL: <https://www.cejiss.org/russian-private-military-and-ukraine-hybrid-surrogate-warfare-and-russian-state-policy-by-other-means> (дата звернення: 30.09.2022)

Владімірова Ю. А.

студентка Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Науковий керівник: к. політ. н., доц. **Кукарцев О.В.**

САНКЦІЇ ЄС ПРОТИ БІЛОРУСІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Після повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року світ був змушений переглянути існуючу систему загальної безпеки та миру, а також впевнитись, що

Росія становить загрозу не лише в регіоні, а й в усьому світі. Втім, Росія не єдина держава, яка загрожує безпеці Європи. Наприклад, Білорусь розглядається як країна-агресор на рівні з Росією, а підставою для цього слугує Стаття 3 Резолюції ООН 3314 (XXIX) від 1974 року, яка наголошує, що незалежно від оголошення війни, за умови та відповідно до положень статті 2, як акт агресії кваліфікується дія держави, що дозволяє, аби її територія, яку вона надає в розпорядження іншій державі, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави. Тому відповіддю з боку ЄС на агресивну політику Білорусі стало розширення щодо неї санкції. Важливим в цьому контексті є й те, що Білорусь є учасницею ініціативи ЄС стосовно «Східного партнерства», тобто мала б прагнути до співпраці та можливої інтеграції з ЄС. Очевидно, такими діями перспективи для співпраці зменшуються, а загроза в регіоні посилюється.

Фактично, санкції проти Білорусі поділяються на кілька груп: персональні санкції за порушення прав людини, санкції щодо підприємств та галузеві санкції [2].

Санкції за порушення прав людини тривають ще з 2015 року, коли було запроваджено шість пакетів санкцій, хоча згодом їхню дію призупинили після звільнення в Білорусі політв'язнів. Тоді Радою ЄС було призупинено до 29 лютого 2016 року заморожування активів і заборону на в'їзд для 175 осіб. Тоді ж відносини між ЄС та Білоруссю покращились, але це тривало недовго [5].

Друга група санкцій зосереджена на злочинній фінансовій діяльності Лукашенка, його родини і наближених осіб. Санкцій зазнали усі приховані статки та їхні розпорядники [2].

Щодо третьої групи санкцій, то це санкції спрямовані на економічний сектор Білорусі і є найважливішими. З 2014 року ЄС запровадили значні фінансові санкції проти Росії. Хоч вони й не були дуже суворими, але виявилися до певної міри ефективними. Після 24 лютого 2022 року, санкції з боку ЄС набули більш серйозного характеру [2].

Головними цілями санкцій ЄС проти Білорусі є підрив економічного потенціалу цієї держави, що може змусити її відмовитись від участі в агресії проти України, а також ліквідувати для Росії можливість використовувати Білорусь для оминання міжнародних санкцій. Адже ефективність санкцій залежить від того, як забезпечується санкційний режим. Тож до Білорусі повинні запроваджуватися санкції, схожі до тих, що накладені на Росію. Наразі Білорусь має можливість обходити ці санкції, підтримуючи у такий спосіб Росію [2].

Чергове загострення у відносинах ЄС та Білорусі, особливо в контексті реалізації програм Східного партнерства, сталося влітку 2021 року. Тоді 21 червня Рада міністрів закордонних справ Європейського союзу та Міністерство фінансів США погодили новий пакет санкцій проти Білорусі. Причиною стало захоплення рейсу Ryanair та арешт білоруського опозиційного журналіста Романа Протасевича. 24 червня Європейський союз ввів секторальні санкції проти Білорусі, які стосуються нафтової, банківської, тютюнової сфер, а також технологій для моніторингу зв'язку. Також ЄС опублікував оновлений санкційний список до котрого потрапили працівники Комітету державної безпеки Республіки Білорусь, внутрішніх військ МВС Білорусі, Головного управління з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією МВС Білорусі, а також прес- секретар Лукашенка, командувач внутрішніми військами, голова КДБ Білорусі. У відповідь 28 червня Білорусь заявила, що призупиняє свою участь в ініціативі ЄС «Східне партнерство» та відкликала свого представника в Європейському Союзі.

Важливим датою у санкційному режимі стало 3 червня 2022 року, коли Рада ЄС остаточно затвердила шостий пакет економічних та індивідуальних санкцій проти Росії та Білорусі, який посилив обмеження щодо здатності Кремля фінансувати війну, забороняючи імпорт російської нафти до ЄС, а також відключивши деякі російські та білоруські банки від міжнародної платіжної системи SWIFT [3, с. 366].

Крайні санкціонування щодо Білорусі датуються 27 січня 2023 року. Згідно з повідомленнями агенції Bloomberg Європейський Союз підготував новий пакет санкцій проти Білорусі через підтримку повномасштабного російського вторгнення в Україну. Ці санкції певною мірою дублюють обмеження, запроваджені проти Російської Федерації. Вони спрямовані на експорт ключових технологій та енергетичного сектора, а саме заборону експорту товарів і технологій подвійного призначення, які використовуються у військових

цілях та можуть посилити промисловий потенціал країни. До списку сфер, на які спрямовані обмеження також належить нафта, вугілля, сталь та золото, предмети розкоші, інвестиції та надання певних послуг, а також авіація, енергетика та інші основні джерела доходу. Але санкції на медичні, сільськогосподарські та продукти харчування відсутні, що, як і у випадку з РФ є недоліком.

За словами президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн ЄС продовжить чинити санкційний тиск на Білорусь, запроваджуючи нові санкції. 28 лютого 2023 року ЄС також продовжив раніше запроваджені санкції ще на рік.

Але одних лише санкцій недостатньо, адже Білорусь досі має можливість їх обходити, і досі не відмовляється від участі в російсько-українській війні, надаючи росіянам доступ до свого повітряного простору. Обмежений перелік галузей, на які накладено санкції, також має бути розширеним для посилення ефективності. До того ж, це не вперше коли можна помітити недовіру санкцій з боку ЄС проти Білорусі і повільне реагування на російсько-білоруські спроби дестабілізувати ЄС. Згадуючи ситуацію на польсько-білоруському кордоні, Європейський Союз вжив заходи лише після того, як у листопаді 2021 року білоруські прикордонники силою змусили мігрантів прориватися через кордон, внаслідок чого польські військові застосували сльозогінний газ та воду, щоб їх зупинити, а Сеймом РП було прийнято спеціальну резолюцію про захист польських кордонів. Тут йшлося про те, що режим Олександра Лукашенка здійснив напад на Польщу, використовуючи тисячі нелегальних мігрантів [1; 4; 6].

Сьогодні відносини ЄС та Білоруссю є напруженими, насамперед, через вторгнення в Україну. Введені санкції, очевидно, мають свої наслідки, але для виправлення ситуації їх недостатньо. Навіть після завершення війни Білорусі, за умови, що вона не буде поглинута Росією і бажатиме продовжити свою європейську інтеграцію, їй потрібно буде пройти довгий шлях, аби знов отримати довіру європейських держав.

Література:

1. Bodnar A. and Grzelak A. The Polish–Belarusian Border Crisis and the (Lack of) European Union Response. *Białostockie Studia Prawnicze*. 2023. Vol. 28, Issue 1. PP. 57-86. URL: <https://doi.org/10.15290/bsp.2023.28.01.04>
  2. Aslund A. and Hagemeyer J. EU Sanctions on Belarus as an Effective Policy Tool (October 14, 2021). URL: <https://ssrn.com/abstract=3991710>
  3. Давидюк В., Лук'янова Г., Голуб Г. ШОСТИЙ ПАКЕТ САНКЦІЙ ЄС ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ 2022 РОКУ // Матеріали конференції МНЛ (17 червня 2022 р., м. Івано-Франківськ). 2022. С. 365-367.
  4. UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 17 listopada 2021 r. o solidarności w sprawie ochrony polskich granic (Poz. 1129).
  5. Бураковський І. Санкції ЄС проти Білорусі. Що відбувається сьогодні. URL: <https://rpr.org.ua/news/sanktsii-yes-proty-bilorusi-shcho-vidbuvaetsia-sohodni/> (дата звернення: 31.01.2023)
- Kuźelewska, Elżbieta and Piekutowska, Agnieszka. Belarus' Violation of International Obligations in Connection with Artificial Migration Pressure on the Belarus–European Union Border. *Białostockie Studia Prawnicze*. 2023. Vol. 28, no.1. PP. 39-55. URL: <https://doi.org/10.15290/bsp.2023.28.01.03>

СУЧАСНІ СХЕМИ ВІДМИВАННЯ ЗЛОЧИННИХ КОШТІВ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Економічна безпека є однією із прерогатив безперешкодного функціонування будь-якої держави. Сьогодні, економіка є досить вразливою сферою діяльності у світі, оскільки вона зазнає впливу з боку численних чинників, де відмивання “брудних” грошей посідає чи не найперше місце. Глобалізація світової економіки надає всі можливості аби переміщення величезних сум грошей отримували статус безконтрольних, таким чином легалізувати доходи, отримані злочинним шляхом. Проте, така проблема завдає непоправної шкоди економічній безпеці у глобальному масштабі, тим самим викликає чимало занепокоєння у міжнародному співробітництві. Наразі, сучасний світ зіштовхнувся зі значною кількістю схем, які використовуються для відмивання нелегальних грошей, де Україна не є винятком. У зв’язку із діджиталізацією та розвитком новітніх технологій, кількість злочинних схем лише зростає, що у свою чергу спонукає міжнародну спільноту до обґрунтованих кроків, а саме до протидії такому явищу. Відмиванню незаконних доходів притаманний транскордонний характер, а тому ця діяльність переплітається з організованою злочинністю та є поштовхом до фінансування тероризму. З огляду на це, боротьба з таким феноменом потребує особливої уваги відповідно до дослідження типових і нестандартних схем та методів відмивання коштів [1].

Відтак, відмивання незаконних доходів - це процес легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, з метою приховування їх походження. В сучасному світі відмивання грошей стало поширеним явищем через низку причин. Одна з причин - це зростання обсягу злочинних доходів, зокрема наркоторгівля, торгівля зброєю, контрабанда, корупція тощо. Зароблені таким чином кошти часто вивозяться за межі країни, де були отримані, і легалізуються через різні схеми в інших країнах. Друга причина - це розвиток новітніх технологій, що сприяють швидкому та легкому переміщенні грошей за кордон. Це може бути здійснено шляхом переказу грошей через міжнародні банки, використовуючи електронні платіжні системи, криптовалюти тощо. Третя причина - недостатня ефективність регулювання та контролю за фінансовими операціями з боку спеціалізованих структур. Багато країн не мають достатньої законодавчої бази, необхідної для боротьби з відмиванням грошей.

Найбільш поширеними сучасними схемами відмивання незаконних доходів у світі, як-от:

1. Відмивання коштів через конвертацію доходів за використання фіктивних підприємств, тобто злочинне угруповання займається наданням послуг у сфері конвертації коштів. Такі угруповання очолюють конвертаційні центри, котрі порушують закон та як наслідок не сплачують податки за свою «прозору» діяльність [5].

2. Відмивання грошей через операції пов'язані із цінними паперами, тобто під час таких операцій використовуються спрощені умови їхнього продажу та проведення таких угод поза географічними межами [5].

3. Відмивання грошей через проведення шахрайських операцій з об'єктами нерухомості, тобто все більше розвивається попит на шахрайства у сфері обігу землі та нерухомості, а саме купівля чи продаж різноманітних об'єктів нерухомості, оренда нерухомості чи інвестиції в неї, а також незаконне набуття права власності [5].

4. Відмивання коштів через банківські установи, тобто це уже звичний метод так званої легалізації доходів як серед фізичних, так і юридичних осіб, найчастіше це проявляється у тому, що такі персони маскують свої нелегальні фінансові операції під виглядом повсякденних трансакцій [5].

5. Відмивання грошей через небанківські установи, тобто до таких установ слід віднести: страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди, ломбарди та інші, котрі зазвичай

через перерозподіл незаконно одержаних коштів за допомогою посередників перетворюють їх на законний прибуток через низку транзитних фінансових операцій, тим самим зловживаючи своєю посадою та становищем. Оскільки присутня роль посередників, шлях таких операцій досить складно відслідкувати та виявити [5].

6. Кіберзлочини, тобто розвиток новітніх технологій та інтернет-банкінгу сприяють появі нових схем щодо відмивання брудних коштів. Прикладом таких кіберзлочинів вважають: онлайн-казино, оплата за послуги через безліч неавторизованих платіжних систем, конвертування грошей у криптовалюту, що не є аналогом грошей, фінансові піраміди, тощо [2].

Що стосується України та її досвід виявлення та проведення аналізу найбільш поширених схем відмивання коштів не лише в межах держави, а й поза, варто підкреслити той факт, що у зв'язку з кризовими подіями, зокрема, анексії Криму, початку активних бойових дій, відмивання брудних грошей перейшло у більш загострену фазу, оскільки значна кількість шахраїв активізувалась, а разом із цим виникли нові схеми та способи відмивання незаконних доходів.

Необхідно розглянути схеми відмивання нелегальних доходів, які найбільш часто застосовуються організованими групами чи окремими індивідами в Україні, а саме:

1. використання готівки - ця схема є найбільш поширеною, оскільки конвертовані гроші завжди перебувають в обігу, тим самим ймовірність їх відмити та приховати є високою[4];

2. банківські перекази - така схема є теж не менш актуальною і радше цілком доступною задля того аби розкратити те чи інше майно[4];

3. цінні папери - переважно досить часто цінні папери залучені до процесу відмивання незаконних доходів, а точніше їхня купівля та продаж[4];

4. фіктивні договори, що стосуються фінансової звітності - сюди можна віднести: кредитні картки, рахунки, дорогоцінні метали, антикваріат, предмети розкоші та нерухомість, саме за їх сприяння відмиваються кошти [4];

5. контрабанда - незаконне переміщення цінних товарів, грошей, заборонених речей через кордон є досить популярною практикою в Україні, яка часто супроводжується за допомогою посадових осіб [3].

Отож, вище зазначені схеми відмивання незаконних доходів не лише у глобальному масштабі, а й у конкретному випадку стосовно України, дають змогу стверджувати, що тенденція відмивання брудних коштів стає дедалі проблемною та водночас більш розгалуженою. Це далеко не весь перелік типових схем з відмивання незаконно отриманих доходів, проте виявляється очевидним лише те, що необхідно знайти і розробити ефективні моделі контролю щодо ризиків, які супроводжують таку злочинну діяльність, а відтак створити всі необхідні умови задля профілактики, запобігання та тотальної протидії цьому явищу.

Література:

1. Баранов Р.О. Сучасні схеми відмивання злочинних коштів у світі та в Україні. Аспекти публічного управління. № 7-8. 2015. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/233892335.pdf> (дата звернення: 10.03.2023)
2. Бухтіарова А.Г. Відменко Ю.В. Гавриш Ю.С. сучасні тенденції розширення схем відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Гроші, фінанси і кредит. Випуск № 3(77)-2. 2020. URL: psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_77_2_2020_ukr/11.pdf (дата звернення: 11.03.2023)
3. Леонов С.В., Бойко А.О., Миненко С.В. Систематизація та характеристика існуючих схем легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. No 1 (92). 2019. URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/85498/1/Lieonov_legalization.pdf;jsessionid=FC41D3B2B7B669A3FD6872B82EDC0EED](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/85498/1/Lieonov_legalization.pdf;jsessionid=FC41D3B2B7B669A3FD6872B82EDC0EED) (дата звернення: 11.03.2023)
4. Маланчук П. Інструменти легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Актуальні проблеми правознавства. Випуск 2 (14). 2018. URL: dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31271/1/Маланчук.pdf (дата звернення: 11.03.2023)

5. Чабаненко Ю.С. Аналіз сучасних схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні та світі. Юридичний науковий журнал. 2021. URL: www.lsej.org.ua/1_2021/64.pdf (дата звернення: 11.03.2023)

Гулей Ю.Б.
студентка Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна
Науковий керівник: к.політ.н., доц. **Кукарцев О. В.**

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПРИКОРДОННОГО РУХУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ

Малий прикордонний рух - це форма спрощення перетину кордону для громадян двох країн, які проживають у прикордонному регіоні. В рамках малого прикордонного руху жителі прикордонного регіону можуть регулярно перетинати спільний кордон і перебувати в прикордонному регіоні іншої країни без необхідності отримання візи. Такі поїздки можуть здійснюватися з соціальних, культурних або сімейних причин, а також з законних економічних причин (але за винятком оплачуваної роботи).

Резидентами прикордонної зони вважаються особи, які мають документально підтвержене постійне проживання в прикордонній зоні не менше трьох років, а також їхні подружжя та діти (повнолітні та неповнолітні), які перебувають на їхньому утриманні [4].

Підставою для перетину кордону в рамках малого прикордонного руху є документ, який називається дозволом.

Особи, які перетинають кордон на підставі дозволу з правом перетину кордону в рамках малого прикордонного руху, можуть і надалі перебувати у спеціально встановленій прикордонній зоні.

Дозвіл на малий прикордонний рух дає право його власнику на багаторазовий безвізовий в'їзд і безперервне перебування в угорській прикордонній зоні максимум три місяці протягом шестимісячного періоду. Зокрема, метою поїздки може бути перебування з соціальними, культурними, сімейними або обґрунтованими економічними намірами, що не вважається комерційною діяльністю відповідно до національного законодавства Угорщини. Цей документ видається Генеральним консульством Угорщини в Ужгороді та Генеральним консульством Угорщини в Берегові [1].

Приблизно 600 000-750 000 громадян України проживають на Закарпатті, яке є частиною зони малого прикордонного руху. Завдяки своєму особливому розташуванню регіон не тільки підходить для того, щоб слугувати мостом між ЄС та Україною, але й призначений для цього. Ця особлива роль регіону зумовлена його географічним розташуванням, історією та етнічним складом мешканців, зважаючи на той факт, що візовий режим для поїздок до ЄС негативно вплинув на мешканців західних областей України, що межують з ЄС, у тому числі й Закарпатської області, Міністерство закордонних справ України та обласна влада разом з урядами сусідніх країн вжили конкретних заходів для відновлення спрощеного перетину кордону: відповідно до пропозиції ЄС, 18 вересня 2007 року в Ужгороді було підписано міждержавну угоду про правила регіонального прикордонного руху між Україною та Угорською Республікою. Підписання цієї угоди мало велике значення для населення, оскільки в Закарпатській області проживає понад 12,3% (150 000) угорців, більшість з яких мають родичів в Угорщині. Згідно з угодою, мешканці 382 населених пунктів Закарпатської області, які постійно проживають в регіоні не менше трьох років, мають право перетинати кордон без візи за спеціальним дозволом. Це право діє лише для тих, хто проживає в межах 50 км від угорського кордону. Дозвіл коштує 20 євро, і для певних категорій осіб прикордонники контролюють тривалість перебування в Угорщині за допомогою комп'ютерних записів.

Якщо малий прикордонний дозвіл втрачено в Угорщині, власник повинен негайно повідомити про це компетентного прикордонника в місці в'їзду. Компетентний прикордонник

видасть довідку про те, що перетин кордону був здійснений за дійсним дозволом. З цією довідкою особа може повернутися в Україну.

Угода про малий прикордонний рух закономірно ставить питання про те, що станеться, якщо житель прикордонної зони з таким дозволом не буде дотримуватися правил Угоди під час подорожі. Тому дуже важливо, щоб власники дозволів на спрощений прикордонний рух в'їжджали лише на територію, визначену Угодою. У разі порушення Угоди про малий прикордонний рух будь-хто, хто перетинає територію, визначену в Угоді, може бути депортований з Угорщини, навіть на термін до п'яти років [1].

В останні роки на функціонування малого прикордонного руху негативно вплинули пандемія коронавірусу та війна Росії проти України.

Пандемія коронавірусу мала значний вплив на місцевий прикордонний рух між Україною та Угорщиною: щоб запобігти поширенню COVID-19, у березні 2020 року Україна та Угорщина закрили свої кордони для всіх, крім громадян, які постійно проживають в одній з країн. Це спричинило значні труднощі для невеликих прикордонних громад, мешканці яких мають родинні та культурні зв'язки з іншим боком кордону і регулярно перетинають його.

У квітні 2020 року українська та угорська сторони домовилися про поступове зняття обмежень на малі прикордонні переходи. Згідно з цією угодою, жителі прикордонних районів можуть перетинати кордон з метою роботи, навчання та отримання медичної допомоги. Однак, згідно з оновленим переліком, запровадженим у квітні 2021 року, обмеження малого прикордонного руху знову з'явилися, торкнувшись мешканців 57 прикордонних населених пунктів.

Таким чином, пандемія коронавірусу впливає на місцевий прикордонний рух між Україною та Угорщиною і створює проблему для мешканців прикордонних районів, яким необхідно перетинати кордон для роботи, навчання або отримання медичної допомоги.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році мало значний вплив на малий прикордонний рух між Україною та Угорщиною.

Після початку вторгнення в Україні було запроваджено воєнний стан, який обмежив пересування громадян і транспортних засобів через кордон. Як наслідок, місцевий прикордонний рух було скасовано. Після ескалації ситуації в Україні Угорщина вирішила закрити свій кордон з Україною, а також кордони з Італією та Словенією. Як наслідок, місцевий прикордонний рух усіх видів було заборонено.

Таким чином, повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році мало значний вплив на малий прикордонний рух між Україною та Угорщиною, що призвело до призупинення всіх видів малого прикордонного руху, включаючи транспортний та пішохідний рух [2].

Література:

1. Геополітика України: історія і сучасність. 2012. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22807/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85.pdf> (дата звернення: 16.03.23).

2. Консульство Угорщини Берегове. URL: <https://beregszasz.mfa.gov.hu/ukr/page/kishatarforgalmi-engedely> (дата звернення: 16.03.23).

3. Малий прикордонний рух у системі регіонального розвитку. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22734/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D1%83%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96.pdf> (дата звернення: 16.03.23).

4. Малий прикордонний рух як інструмент лібералізації. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/782/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85%20%D1%8F%D0%BA%20%D>

Гуцалюк В. В.

асистент кафедри політології та міжнародних відносин, аспірант 2-го р. навчання
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Потреба в переосмисленні європейської концепції кліматичної безпеки особливо гостро постала перед керівництвом ЄС після оприлюднення провідними центрами з дослідження клімату прогнозів щодо стрімкого зростання глобальної температури Землі вже в першій половині XXI століття [10, с. 2; 6, с. 3–6]. У відповідь на наростаючі загрози кліматичної кризи держави-члени об'єднання розробили Європейський зелений курс (далі – ЄЗК) – гнучкий та динамічний інструмент, покликаний об'єднати міжнародні зусилля навколо боротьби зі зміною клімату, захисту екосистем, проблеми переходу до відновлюваних джерел енергії та інших пріоритетних сфер для досягнення вуглецевої нейтральності Європи до 2050-го року [1].

Одразу після підписання установчих актів курсу – відповідного Комюніке й Дорожньої карти до нього – на рівні ЄС почали активно обговорювати перспективу послідовного переходу України до нульових нетто-викидів парникових газів (далі – ПГ) у межах ЄЗК. Насамперед ЄС розцінював такий гіпотетичний перехід України як можливість для а) поглиблення зовнішньополітичної співпраці у сфері зміни клімату, зокрема, у межах Східного партнерства та б) прискореної реалізації цілей, закладених у «Зеленій угоді», адже держава-партнерка володіла значним потенціалом для досягнення довкільної стійкості в регіоні, на який зорієнтована кліматична програма Союзу. Для української сторони ж такий перехід слугував логічним продовженням євроінтеграційного курсу та водночас відкривав низку переваг, серед яких, з-поміж іншого – залучення значних обсягів «зелених інвестицій» в економіку.

Отже, вже на стадії впровадження перших заходів ЄЗК не викликав сумнівів той факт, що досягнення повноцінної участі України в зеленій трансформації Європи рано чи пізно стане одним із пріоритетних завдань і для українського уряду, і для керівництва держав-членів Союзу. Серед засобів, що їх активно використовував ЄС (і намагається використовувати сьогодні, попри значні труднощі, спричинені російськими військовим вторгненням в Україну та економічною агресією проти об'єднаних європейських держав) для пожвавлення зелених перетворень в Україні, важливу роль відіграють інструменти нормативної сили: інструменти *контагіозного поширення* (демонстрація кліматично відповідальної поведінки, що слугує взірцем для України), *процедурного та інформаційного поширення* (фіксація відповідних довгострокових завдань політики Східного партнерства та готовності підтримати впровадження Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року; активізація зобов'язань, пов'язаних із набуттям Україною членства в ЄС та виконанням Паризької кліматичної угоди 2015 року), *перенесення* (застосування, зокрема, фінансових інструментів, серед яких – «NDICI», «IPA», «LIFE», для стимулювання прогресу України у виконанні відповідних екологічних та кліматичних реформ) та інші.

У цьому контексті зауважимо, що попри багаторічні зусилля Союзу, спрямовані на утвердження кліматичних цінностей та всеохопну підтримку планів щодо скорочення викидів CO₂ в Україні, синхронізація українського законодавства з нормативно-правовою базою ЄС у сфері зміни клімату (з англ. *EU climate acquis*) і особливо тою її частиною, що пов'язана безпосередньо з ЄЗК, перебуває на початковій стадії. Про це свідчать, зокрема, опубліковані Єврокомісією звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, висновок щодо

заявки України на членство в ЄС та аналітичний звіт щодо узгодження законодавства України з нормативно-правовою базою ЄС [3–5]. Слід також зазначити, що «нормативно-правова прірва» між Україною та ЄС у найближчій перспективі може поглибитися ще більше, адже повномасштабне російське вторгнення вимагає від ЄС постійного переосмислення вже наявних заходів, нормативно-правових актів та політик, зокрема й тих, що стосуються ЄЗК.

Станом на сьогодні для імплементації «Зеленої угоди» український уряд має провести значні трансформації кліматичного законодавства. Насамперед існує потреба у фіксації таких пріоритетів кліматичної політики, що відповідатимуть і меті Паризької кліматичної угоди, і цілям ЄЗК: Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року, що встановлює ціль скоротити викиди ПГ до 60% від рівня 1990 року, не враховує кількісні цілі Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року та оновленого національно визначеного внеску (далі – НВВ2), схваленого Кабміном і представленого Президентом України В. Зеленським на кліматичній конференції ООН (COP26) у 2021 році – скоротити викиди CO₂ до рівня 31–35 % до 2030 року від рівня 1990 року, Паризької угоди – утримати глобальне потепління на рівні 1,5–2°C (себто скоротити глобальні викиди ПГ до 43% до 2030 року і до 84% до 2050 року в порівнянні з 2019 роком) і «Зеленої угоди» – зменшити чистий викид ПГ із 40 % до 55 % у 2030 році порівняно з рівнем 1990 року [2; 7, с. 329; 8, с. 13; 9, Art. 2 (a); 11].

Для відповідності вимогам ЄС також необхідним є критичний перегляд цілей та заходів, передбачених Стратегією низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, яка хоча й була розроблена ще у 2018 році, досі не є частиною українського кліматичного законодавства через відсутність акту КМУ, який би її затверджував; оновлення енергетичної стратегії України в такий спосіб, щоб її вдосконалена версія фіксувала, як мінімум, такі пріоритетні напрями розвитку – енергозбереження та використання ВДЕ, зменшення споживання енергоресурсів шляхом підвищення енергоефективності; затвердження нового проекту Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики до 2030 року, розробленого з врахуванням вимог 4-ого Енергопакету ЄС «Чиста енергія для усіх європейців», положень комюніке «REPowerEU» та низки актів вторинного права, що регулюють діяльність ЄС у пріоритетних зелених напрямках (особливо Кліматичного закону, Кліматичної програми «Fit for 55, нової Стратегії ЄС щодо адаптації до зміни клімату тощо).

Водночас зазначимо про здобутки України упродовж 2020–2023 рр., що сприяють її наближенню до кліматичної нейтральності в межах ЄЗК: схвалення НВВ2 до Паризької Угоди та низки стратегічних документів, серед яких, зокрема, Національна економічна стратегія на період до 2030 року, що визначає заходи щодо декарбонізації економіки, розвитку ВДЕ та циркулярної економіки тощо, Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року, що розроблявся з врахуванням підходів Енергетичного Співтовариства та вимог Директиви ЕЕД, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційний план її реалізації у 2022–2024 роках; проведення офіційних зустрічей у межах спеціального діалогу між Україною та ЄС, на яких порушувалися питання про «зелений перехід» України в межах ЄЗК та його фінансування, можливий вплив механізму прикордонного карбонового коригування на торговельний обіг між Україною та ЄС; фіксація намірів України щодо здійснення зеленої повоєнної відбудови, зокрема, у Плані відновлення, представленому торік на конференції в Лугано; тощо.

Якщо до червня 2022 року фактично не існувало імперативних вимог щодо імплементації Україною «Зеленої угоди», а впровадження окремих заходів ЄЗК лише частково регулювалося Угодою про асоціацію та документами, погодженими в межах Східного партнерства, то з набуттям статусу держави-кандидата на вступ в ЄС ситуація змінилася: виконання таких вимог стало обов'язковим для переходу на наступний етап європейської інтеграції України [3, с. 18; 5, с. 50–54]. Отже, після завершення російської геноцидної війни, українське суспільство зіштовхнеться з серйозними екологічними, економічними й соціальними викликами, подолавши які Україна зможе наблизитися до набуття повноцінного членства в ЄС та кліматичної нейтральності.

Література:

1. European Commission. (2019, 11 December). *The European Green Deal*. COM (2019) 640. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 15.02.2023).
2. European Commission. (2021, 14 July). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: 'Fit for 55': delivering the EU's 2030 Climate Target on the way to climate neutrality*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0550> (дата звернення 15.02.2023).
3. European Commission. (2022, 17 June). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union*. COM(2022) 407 final. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf> (дата звернення: 15.02.2023).
4. European Commission. (2022, 22 July). *Joint staff working document: Association Implementation Report on Ukraine*. SWD (2022) 202 final. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf> (дата звернення: 15.02.2023).
5. European Commission. (2023, 1 February). *Commission staff working document: Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union*. SWD (2023) 30 final. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf?fbclid=IwAR1uU103IG6TEuaYnO54jIEcVEqG98wq8Dyuud-2rVWTWoRzC81k2IBMmrI (дата звернення: 15.02.2023).
6. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2019). *An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C*. URL: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2022/06/SR15_Full_Report_HR.pdf (дата звернення: 15.02.2023).
7. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). *IPCC Sixth Assessment Report: Climate Change 2022. Mitigation of Climate Change*. URL: https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_FullReport.pdf (дата звернення: 15.02.2023).
8. United Nations Climate Change. (2018, 30 July). *Ukraine 2050 - Low Emission Development Strategy*. URL: <https://unfccc.int/documents/181275> (дата звернення 15.02.2023).
9. United Nations. (2015). *Paris Agreement*. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf (дата звернення: 15.02.2023).
10. World Meteorological Organization. (2020). *Global Annual to Decadal Climate Update*. URL: https://hadleyserver.metoffice.gov.uk/wmolc/WMO_GADCU_2020.pdf (дата звернення: 15.02.2023).
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023)

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В РЕАЛІЗАЦІЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Російсько-українська війна чітко об'єднала українців щодо вибору вектору розвитку держави у після військовому становленні державної відбудови, пошуку партнерів та переформатуванню української економіки на довгий проміжок часу. В умовах активної фази протиборства військового конфлікту суб'єкти політики та наукова спільнота уже планують подальші дії щодо покращення економічного стану, захисту та безпеки, які стануть пріоритетом в умовах наявності кордонів держави де є агресор, який може здійснити злочин у будь-який період часу.

Така ситуація, з однієї сторони, містить ряд небезпек щодо безпеки України, з іншої сторони, формує стимул для постійного удосконалення в усіх сферах суспільно-політичного життя. Як продемонструвала сучасна форма протиборства в умовах війни, однією з ключових галузей, яка потребує політичного декларування захисту та практичної реалізації – це кіберсфера. Адже, кіберпротиборство в умовах російсько-української війни вийшло за територіальні межі України та росії.

Тому, оцінюючи перспективи щодо розвитку та захисту держави, варто звернути увагу на необхідність створення механізму для кібербезпеки. Проте, як демонструє практика захист кіберпростору можливий у єдності та співпраці цивілізованих учасників політичного процесу на глобальному рівні.

Відповідно до Указу президента України №447/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» та затверджено саму стратегію, яка направлена на посилення спроможності національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам, адже «між світовими центрами сили відбувається поділ сфер впливу у кіберпросторі, посилюється їх прагнення за рахунок такого поділу забезпечити реалізацію власних геополітичних інтересів» [1].

Такий нормативний акцент демонструє потребу у співпраці з партнерами, в міжнародній політиці, які демонструють високий рівень підтримки Україні в усіх її викликах, які сформовані війною. Окрім того, маючи європейського партнера в особі країн Європейського Союзу виникає потреба в об'єднанні зусиль у боротьбі проти кіберагресії росії. Адже усі країни, які в тій чи іншій мірі підтримують суверенітет та незалежність України підпадають одразу під загрозу кібератак. Офіційно така форма впливу не визнається агресією чи повномасштабною формою війни, однак сучасний світ уже переживає першу кібервійну, центр якої знаходиться в Україні, а прояв кіберагресії відбуваються по всьому світі.

Разом з тим в Стратегії декларовано проблему «глобального масштабу використання кіберпростору терористичними організаціями»[1]. Яскравого прояву їх діяльність отримала перед початком повномасштабного вторгнення агресора на територію України та безпосередньо в умовах військових атак. В такому порушенні міжнародних правових договорів та позицій міжнародного партнерства та захисту відбувся крах не врегульованих відносин з відсутньою мірою відповідальності, яка стосується кіберпросторових злочинів. «Пріоритетними цілями кібертероризму є об'єкти атомної енергетики, електро- та водопостачання, сфери електронних комунікацій, фінансової та банківської сфери, авіа- та залізничного транспорту, сховищ стратегічних видів сировини, хімічні й біологічні об'єкти тощо»[1].

Уже в січні 2023 року в Україні заговорили про перехід покровоко на мережу 5G [2], яка має ряд позитивних ознак, основна з яких для звичайного громадянина це швидкість та якість інформаційних мереж, проте для медицини, освіти, торгівлі, критичної інфраструктури – це

небезпека захисту, яку держава повинна розуміти та вчинити ряд попереджувальних заходів, котрі можливі лише разом з партнерами.

Разом з тим не варто забувати, що «пандемія COVID-19 матиме довготривалий вплив на світовий порядок, посилюючи роль електронних комунікацій у повсякденному спілкуванні та роботі, що підвищує ступінь вразливості процесів обробки інформації, зокрема персональних даних. Це вимагає забезпечення належного рівня їх захищеності та змушує державу і бізнес впроваджувати додаткові механізми і заходи щодо належного функціонування і захисту всіх необхідних для життєдіяльності інформаційних ресурсів і систем»[1].

Оскільки, кібервійна, пандемія, мережеве вдосконалення стали сучасними глобальними перешкодами до безпеки інформаційного простору та характеру взаємовідносин на глобальному рівні, тому співпраця по таким питанням потребує партнерства цивілізованих країн та глобальних впливових політичних суб'єктів, котрі здатні скоординувати співпрацю в напрямку колективної кібербезпеки.

На сайті міністерства юстиції України наявний проект плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ. Основними цілями якого визначено «співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки є одним з ключових пріоритетів у відносинах з ЄС через наявність сучасних безпекових викликів: тероризм, організована злочинність та кіберзлочинність, міграція, біженці та шукачі притулку; ЄС та Україна посилюють співробітництво з метою зміцнення внутрішньої безпеки за рахунок розширення можливостей у протидії тероризму, захисту найважливіших об'єктів критичної інфраструктури, а також шляхом узгодженості та взаємодоповнюваності внутрішніх та зовнішніх аспектів політики безпеки, у т.ч. у питаннях боротьби з кіберзлочинністю та дезінформацією»[3].

Тобто, сучасна українська політика у векторі майбутньої співпраці чітко направлена на співпрацю з ЄС, що продовжує стратегічно декларувати та визнавати, проте темпи досить розтягнуті, а небезпека для критичних об'єктів висока. Розвиток сучасної політики не встигає ро розвитком інформаційних технологій, тому актуалізація кіберполітики потребує обговорення на наддержавному рівні з партнерами та країнами, які готові до справедливої комунікації.

У ЄС функціонує Агентство з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) та керує загальноєвропейською програмою «Cyber Europe». По даній програмі відбуваються навчання з кіберінцидентів і управління кризовими ситуаціями на рівні ЄС для державного та приватного секторів країн-членів ЄС. Така програма зарекомендувала себе позитивно, що актуалізує роль для отримання таких навиків українським фахівцям у сфері кібербезпеки.

Тому, в 2022 році українська делегація провела зустріч з представниками Агентства щодо можливої співпраці та формуванні комунікації та обміну досвідом у сфері кіберзахисту. Так, на думку Н.Ткачук керівниці служби з питань інформаційної безпеки та кібербезпеки Апарату Ради національної безпеки і оборони України, секретарки НКЦК «ефективна міжнародна співпраця є важливою умовою посилення спроможностей нашої держави із протидії кіберзагрозам країни-терориста, а також запорукою розбудови дієвої системи міжнародної кібербезпеки».

Позитивними аспектами такої комунікації є розуміння усіх учасників необхідності об'єднуватися перед кіберзагрозами, оскільки кіберпростір не обмежується просторовими межами де стоять чіткі лінії та заборони фактичного впливу. Тому, політичні рішення для підтримки безпеки в кіберпросторі демократичних країн мають бути чіткими, виваженими без внутрішнього підтексту, а найголовніше виконаними усіма суб'єктами. Окрім того, звичайна міра відповідальності, яка використовується для покарань за адміністративні та кримінальні правопорушення важко вживана для правопорушень і кібертероризму.

На думку заступника голови Держспецзв'язку Віктора Жора «для нашої держави співробітництво з європейськими партнерами має два вектори. З одного боку – досвід України у кібервійні, у протистоянні кіберзагрозам з боку росії, безсумнівно, буде корисним для інших демократичних країн. З іншого – отримавши статус країни-кандидата на вступ до ЄС, наша держава має привести вітчизняне законодавство у відповідність до європейських норм. Інтенсифікація співпраці з ENISA дасть можливість зробити цей процес значно ефективнішим»[5].

Враховуючи ситуацію перетворень політичної та правової системи України, яка відбувається в умовах війни, варто відзначити, що українська суспільно-політична система може ефективно трансформуватись в європейську спільноту для реалізації спільних проєктів, що підвищить рівень ефективності боротьби у кіберпросторі для усього цивілізованого світу. Разом з тим, сама українська ментальність повинна трансформуватись в принципи законності та відповідальності за усі політико-правові вчинки, а також формування практики відповідальності за протиправні діяння в кібернетичній площині.

Література:

1. Указу президента України №447/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
2. Аліна Нікітіна. Мережа 5G: коли з'явиться в Україні. *Andro news*. 23.01.2023. URL: <https://andro-news.com/ua/news/set-5g-kogda-poyavitsya-v-ukraine.html>
3. Проєкт плану дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ: практичний результат до 2025 року. *Міністерство юстиції України*. 2023. URL: <https://minjust.gov.ua/m/proekt-planu-diy-mij-ukrainoyu-ta-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav-praktichniy-rezultat-do-2025-roku>
4. Україна розвиває співпрацю з Агентством ЄС з мережевої та інформаційної безпеки. *Рада національної безпеки і оборони*. 2022. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5787.html>
5. Україна поглиблює співпрацю з Агентством ЄС із мережевої та інформаційної безпеки. *АрміяІнформ*. 2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/10/07/ukrayina-poglyblyuye-spivpraczyu-z-agentstvom-yes-iz-merezhevoyi-ta-informacijnoyi-bezpeky/>

Ільницька У.В.

к. політ. н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м.Львів, Україна

ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИКУТНИК ЯК БЕЗПЕКОВА ІНІЦІАТИВА У ПРОТИДІ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Безпеківі виклики ХХІ століття, повномасштабна російсько-українська війна, прагнення забезпечити європейську та міжнародну безпеку, відновити територіальну цілісність та суверенітет України зумовили активізацію співпраці та стратегічного партнерства Польщі, Литви та України, яке актуалізувалось у вимірі та координатах Люблінського трикутника – субрегіонального об'єднання трьох держав, формат взаємодії яких спирається на історичні зв'язки та спільні традиції.

Від початку свого заснування (2020р.) Люблінський трикутник функціонує як тристоронній регіональний альянс для політичного, економічного, культурного й соціального співробітництва між Польщею Литвою та Україною. За умов російсько-української війни цілі та стратегії діяльності Люблінського трикутника значно розширились та сфокусувались на безпековій сфері. Зокрема, це: безпекова співпраця; спільна протидія російській агресії в Україні; збереження територіальної цілісності і суверенітету української держави; деокупація захоплених росією територій, активна співпраця в рамках Кримської платформи, повна деокупація Криму; повернення Українських територій до кордонів 1991р., протидія гібридним загрозам, боротьба з російською пропагандою та дезінформацією; збільшення оборонних витрат; надання озброєння та військової техніки Україні; розширення ЄС та НАТО; лобювання реалізації європейських та євроатлантичних інтеграційних прагнень України включно зі вступом у структури Європейського союзу та Північноатлантичного альянсу.

Як відповідь на російську агресивну експансіоністську політику, ще до початку повномасштабного вторгнення рф на територію України, 5 жовтня 2021 року, в рамках

Варшавського безпекового форуму, у форматі Круглого столу відбулась зустріч міністрів закордонних справ держав Люблінського трикутника, а 2 грудня 2021 року президенти Польщі, Литви та України провели спільні переговори та ухвалили заяву із закликом до міжнародної спільноти посилити санкції проти російської федерації. Глави держав вимагали від Кремля відвести російські війська від українських кордонів, а також – з тимчасово окупованих територій. Крім того, лідери домовились про спільні дії в протистоянні Росії монополізувати європейський газовий ринок.. Окрім заяв Польщі та Литви про підтримку України, обговорювалися механізми активного поглиблення військово-політичної співпраці [4].

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року діяльність Люблінського трикутника сфокусувалась на безпековій сфері. Пріоритетними цілями стали: деокупація захоплених росією територій через надання озброєння та військової техніки Україні; збільшення оборонних витрат; реалізацію програм гуманітарної допомоги, а також лобювання вступу України у структури ЄС та НАТО. Підтримка реалізації європейських прагнень України, включно зі вступом у Європейський союз, втілювалась у Спільній заяві очільників урядів Люблінського трикутника від 14 березня 2022р. Польща та Литва виступили із закликом до керівництва Європейського Союзу щодо надання Україні статусу країни-кандидата в ЄС.

В умовах ескалації війни, ефективність діяльності та функціонування Люблінського трикутника максимально активізувалась. Зокрема, 26 листопада 2022 р., у форматі Люблінського трикутника відбулась зустріч Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, прем'єр-міністр Польщі Матеуша Моравецького та прем'єр-міністра Литви Інґріда Шимоніте. Лідери держав підписали Спільну Декларацію Люблінського трикутника про співпрацю в безпековій, оборонній та енергетичній сферах. Обговорили питання активізації зусиль у протидії російській агресії, ухвалили рішення про посилення військової, військово-технічної, фінансової та гуманітарної допомоги Україні.

11 січня 2023 року у Львові відбувся другий Саміт Люблінського трикутника, на який прибули президенти Польщі Анджей Дуда та Литви Гітанас Науседа. Президенти обговорили безпекові проблеми у регіоні і світі, експансіонізм рф, необхідність консолідації міжнародної підтримки України у протидії агресивній політиці Росії; зазначено про посилення військової, фінансової та гуманітарної допомоги нашій державі. Литва та Польща заявили про подальшу потужну військово-політичну, гуманітарну підтримку України у протидії російській агресії та забезпеченні миру, стабільності й безпеки у Європі; багато уваги приділялось питанню інтеграції України до Європейського Союзу та НАТО, зокрема, відзначено незмінність підтримки Варшавою та Вільнюсом європейських та євроатлантичних прагнень України. Обговорились перспективи створення Міжнародного трибуналу для розслідування воєнних злочинів рф і притягнення винних до відповідальності.

За результатами Саміту було підписано *Спільну Декларацію Президентів Люблінського трикутника* [5]. У документі визначили пріоритетні напрями співпраці Люблінського трикутника (зокрема, у межах стратегічного курсу України щодо набуття повноправного членства в ЄС та НАТО). Також у Декларації відзначили намір Литви та Польщі продовжити надання потужної військової, технічної, оборонної, гуманітарної та іншої підтримки нашій державі. Президенти трьох держав підтримали скликання Глобального саміту Формули миру для консолідації міжнародної підтримки мирного плану, який запропонував В. Зеленський. Глави держав висловилися за створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочині агресії російської федерації проти України [3].

Незламність духу українського народу, невтомність та наполегливість Президента України В. Зеленського в боротьбі за незалежність, свободу, мир, безпеку та демократію в умовах російської військової агресії були відзначені Парламентом Литви. 13 січня 2023 року, на засіданні Сейму Литви, Глава Української держави В. Зеленський був нагороджений Премією Свободи.

В умовах повномасштабної російсько-української війни та агресії рф, Люблінський трикутник є ефективною формою регіонального співробітництва, безпекової взаємодії й консолідації Польщі, України, Литви у формуванні системи безпеки в регіоні Центрально-

Східної Європи та протидії російському експансіонізму і деескалації війни. Країни Люблінського трикутника демонструють високий рівень стратегічного партнерства, ефективність тристоронніх військових, оборонних та безпекових взаємодій. Люблінський трикутник ефективно забезпечує консолідацію міжнародної підтримки України у протидії агресивній російській політиці.

Література:

1. Зеленський В. Україна, Польща й Литва разом пройдуть шлях до відновлення безпеки нашої держави та всієї Європи - звернення Президента України (11 січня 2023). URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-polsha-j-litva-razom-projdut-shlyah-do-vidnovlennya-80317> (дата звернення 20.01.2023).
2. «Люблінський трикутник» у Києві: прем'єри Польщі, Литви й України закликали світ визнати спільною метою звільнення всієї української території. URL: <https://novynarnia.com/2022/11/26/liublinsky-trykutnyk-kyiv>. (Дата звернення: 24.01.2023)
3. Перун В. Президенти України, Польщі та Литви підписали у Львові Спільну декларацію (2023). URL: https://lb.ua/news/2023/01/11/542218_prezidenti_ukraini_polshchi_litvi.html
4. Сафонюк Т. Перспективи Люблінського трикутника як нової регіональної сили. URL: <https://civildiplomat.com/publications/perspektivi-lyublinskogo-trikutnika-yak-novoi-regionalnoi-sili> (дата звернення 30.12.2022).
5. Спільна декларація Президентів Люблінського трикутника за результатами другого саміту. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/11/spilna-deklaraciya-prezydentiv-lyublinskogo-trykutnyka-za-rezultatamy-drugogo-samitu/> (дата звернення 20.01.2023).
6. У Львові президенти України, Литви та Польщі підписали Спільну декларацію за результатами другого саміту Люблінського трикутника — Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-lvovi-prezidenti-ukrayini-litvi-ta-polshi-pidpisali-spilnu-80313> (дата звернення 21.01.23)

Глюк К. О.

студентка Ягеллонського університету
м. Краків, Польща

Науковий керівник: доцент **Швидюк С. М.**

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ СИСТЕМ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Тенденція до реструктуризації та переформатування безпекових систем існувала протягом тривалого часу та на наш час набула стійкої та сталої форми. Тренд стосується як регіональних, так і глобальних систем безпеки, що взаємопов'язані між собою та спостерігається, тією чи іншою мірою, у більшості регіонів світу, що є закономірним з огляду на важливість безпекового фактору у міжнародних відносинах та суто безпекових відносин, які на наш час набувають все більшої ваги, подекуди витісняючи на другий план соціально-політичні та економічні виклики.

Зокрема актуальним прикладом домінування безпекового фактору, як в контексті енергетичної безпеки, так і фінансового послаблення супротивника, є відмова Польщі від придбання російських енергоносіїв. Також багато питань починають розглядатися не у якості самостійного виклика, а у якості коло-безпекової проблеми – наприклад екологічні чи економічні загрози.

Зважаючи на анархічність системи міжнародних відносин та безперечного нав'язування агенди в рамках регіональних та глобальних систем безпекових відносин з боку «сильних» гравців – наприклад, США, РФ, Китаю та того факту, що безпековий фактор виступав для

таких гравців в минулому та виступає сьогодні фактично наріжним каменем у формуванні зовнішньої, а подекуди й внутрішньої політики – розуміння цього тренду є важливим для ефективного прогнозування та забезпечення щодо можливих викликів та загроз, котрі не просто постануть в майбутньому, а фактично вже на наш час формуються на наших очах.

Попри певні регіональні відмінності, в цілому регіональні систем безпекових відносин мали багато спільного, що дозволяє сформулювати їхню загальну модель, яку я розгляну на прикладі пострадянського простору. Після розпаду СРСР в 1991 і постання нових незалежних держав на пострадянському просторі, значних змін зазнала не тільки біполярна система світоустрою і структура міжнародних відносин, а й структура регіональної та глобальної систем безпеки, зокрема, така, що стосується пострадянського простору.

РФ, як держава, що задавала тренд у регіоні, генерувала виклики і загрози та домінувала з метою збереження вигідної для неї системи, котру вона сформувала, виступала лідером, придушуючи держави, що намагалися переформувати структуру або здобути лідерство у регіональному форматі[1]. РФ розглядала інші держави у якості об'єктів, на які РФ повинна здійснювати вплив та контролювати їх поведінку, а не суб'єктів, наслідуючи радянську парадигму «центру», якому мають підпорядковуватися союзні республіки.

Подібним чином була сформована і європейська регіональна модель – лідерами виступали Франція та Німеччина, певною мірою Велика Британія, причини виходу котрої з ЄС, в тому числі, обумовлювалися необхідністю дистанціюватися від впливу та тиску з боку Франції та Німеччини. В азійській моделі генератором загроз, що не був лідером, але формував агенду та структуру був Китай, в північноамериканській – США, південноамериканській – був відсутній чіткий лідер, але ним виступав «зовнішній» гравець – США.

Глобальна структура складалася з регіональних структур, лідери яких змагалися в глобальному просторі за поширення свого впливу на інші регіони та конкурували між собою.

Тенденція до дестабілізації, як глобальної, так і регіональних безпекових систем намітилася ще відносно давно зі збільшенням бажання реваншизму та експансії з боку РФ, послабленням впливу США, часткового нівелювання впливу Великої Британії за часів її членства у ЄС та активній експансії з боку Китаю та його відносно нещодавнього виходу на глобальну арену протистояння у безпекових вимірах. Фактором пришвидшення руйнації глобальної та європейської і східноєвропейської регіональних систем став початок війни між РФ та Україною у 2014 році. Однак, руйнація пришвидшилася не через факт нападу з боку РФ, яка неодноразово нападала на інші держави, наприклад Грузію, а через те, що їй не вдалося перемогти України. Таким чином, регіональна безпекова система, у якій РФ виступала домінантою та одноосібним лідером, була зруйнована. Україна не просто постала противагою РФ у контексті формування формату та структури безпекової системи, але й де-факто виступила альтернативою РФ в плані регіонального лідера, який формує безпекову систему. Держави Балтії та, особливо, Польща, з свого боку пришвидшили процес дестабілізації європейської системи, часто ставлячи під сумнів лідерство Франції та Німеччини та проводячи власний безпековий курс, відмінний від загальноєвропейського, в той час як нарощення впливу Великої Британії поза контекстом членства у ЄС, формування союзницьких відносин з Польщею та Україною, ще більше дестабілізувало регіональну систему. Фактично, у регіональній системі з'явився «зовнішній» гравець, який намагається реструктурувати систему та здійснювати вплив на держави, котрі є складовою цієї системи.

Каталізатором зміцнення тренду до реструктуризації та переформатування регіональних та глобальних систем безпекових відносин стало повномасштабне вторгнення РФ до України у 2022 році.

Держави-учасники інших регіональних систем, наприклад суто європейської системи, не тільки відчують загрозу з боку РФ та неспроможність лідерів своєї системи – Франції та Німеччини, забезпечити збереження системи у старому форматі, але й мають «вікно можливостей» щодо конкурування за місце, якщо не лідера, то такої держави, що є достатньо впливовою для того, щоб формувати таку систему нарівні з лідерами, яким активно користуються, просуваючи власне бачення нової безпекової системи. Яскравим прикладом такої держави наразі є Польща. Роль США як «світового поліцейського» послаблюється з

огляду на їх невдачу у умиротворенні та недопущення повномасштабного вторгнення з боку РФ.

Глобальна система руйнується і через розпад старих форматів, у яких вона існувала. Зокрема, безпекове протистояння у рамках «США-ЄС-Велика Британія проти РФ-КНР» де-факто сходить нанівець з огляду на небажання КНР діяти в одному блоці з РФ, оскільки недоліки такого союзництва значно перевищують переваги. До прикладу, якщо раніше КНР було вигідна співпраця з РФ не тільки як з державою, на яку «відволікається» протиборчий блок, витрачаючи ресурси, чи протистояння РФ із «західним блоком» за невеликої підтримки КНР, оскільки РФ витрачала ресурси на протиборство, не маючи можливість належним чином поширювати свій вплив в азіатському регіоні, але й за рахунок того, що з посиленням конфронтації КНР у цьому протиборстві був не настільки помітним як РФ у плані саме фізичної війни, то на наш час протиборство із «західним блоком» у співпраці з РФ для Китаю не вигідне. Причина для цього – не тільки те, що РФ продемонструвала відверту військову слабкість та є найбільш підсанкційною державою у світі, але й значне наростання конфліктогенності у глобальних безпекових системах, через що будь-яка експансія, особливо з боку глобальних гравців отримує посилену протидію та неприйняття з боку, як глобальних, так і більшості регіональних гравців.

Зміни в глобальному безпековому середовищі, в контексті якого формуються як регіональні системи безпеки, так і глобальні системи – безперечно також є одним із каталізаторів зміцнення тренду до реструктуризації, а причина відповідних змін – дії з боку достатньо впливових акторів, спрямовані саме на безпосередньо безпекові сфери відносин між державами. Центричність регіональних та глобальних систем також починає послаблюватися, до прикладу, якщо мова йде не про послаблення європоцентричності, то про однозначне послаблення центричності Франції та Німеччини в контексті ЄС, росієцентричності, причиною чого є зростаючі побоювання та, водночас, вплив з боку гравців, що не є глобальними, але прагнуть до забезпечення функціонування регіональних безпекових систем, що призвело до закономірних в безпековій сфері і формування відповідного безпекового середовища, в якому діяли актори та формувалися, з точки зору акторів, виклики і загрози для них з боку акторів, що формують регіональне і глобальне безпекове середовище.

Отже, тенденція до реструктуризації та переформатування безпекових систем існувала протягом тривалого часу та на наш час трансформувалася у стійкий тренд. Тренд стосується як регіональних, так і глобальних систем безпеки, що взаємопов'язані між собою та спостерігається, тією чи іншою мірою, у більшості регіонів світу.

Причинами до виникнення цього тренду є: поява нових та послаблення або зміцнення «старих» акторів у сфері безпекових відносин, зміна сфер та об'єктів інтересу сильних гравців і, пов'язані з цим, виникнення вакууму сили, наростання протиборства впливу, збільшення чи зменшення конфліктогенності у регіонах відповідно до дій акторів тощо. Основна причина виникнення стійкого тренду – поява нових викликів та загроз в безпековій та дотичних до неї сферах[2], щодо яких усталені формати та структури безпекової діяльності були малоефективні та недостатньо оперативні[3], бажання реваншизму та нового «переділу світу» з боку деяких акторів глобального масштабу, зокрема РФ, тощо, відкидання усталеного світоладу, в тому числі, в безпековій сфері. Каталізатор зміцнення та остаточного укріплення тренду – початок повномасштабного російського наступу на Україну у 2022 році.

Наразі відбувається руйнація усталених регіональних та глобальних безпекових систем, що закономірно призводить до дій, що спрямовані на реструктуризацію та переформатування регіональних та глобальних безпекових систем з боку, як регіональних, так і глобальних гравців.

Література:

1. Regions and Powers: The Structure of International Security, Buzan, Barry; Wæver, Ole (2003). с. 344-351, 398-436
2. Regional Security Complex Theory: Why Is This Concept Still Worth Developing? Leszek Sadurski. Athenaeum, Polish Political Science Studies, vol. 75(3)/2022, pp. 137–153

Ковальчук А. Є.

студентка Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Науковий керівник: к. політ. н., доц. **Івасечко О. Я.**

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС В БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Початок воєнних дій на території України не лише суттєво ускладнює процес всебічного розвитку держави та її демократизації, але й ставить під загрозу її фактичне існування. Необхідність захисту країни обумовив потребу пошуку нових та посилення існуючих шляхів безпекової співпраці з іноземними державами. Одним з ключових партнерів України (в т. ч. у безпековій сфері) є Європейський Союз. Початком практичного співробітництва між сторонами в рамках Спільної безпекової та оборонної політики стало затвердження у 2002 р. «Механізму щодо консультацій та співпраці між ЄС та Україною у сфері врегулювання криз». У 2006 р. набула чинності Угода про процедури безпеки, що стосується обміну інформацією з обмеженим доступом, а у 2008 р. – Угода про загальне визначення схеми участі України в операціях Європейського Союзу з врегулювання криз [5, С. 294]. Відтоді Україна долучилась до спільних місій (зокрема у поліцейській місії в Боснії у 2008 р.). З 2010 р. українські військові залучені до формування та чергування у складі Бойових тактичних груп ЄС [7]. Україна також взаємодіяла з правоохоронними органами з питань боротьби з нелегальною міграцією, організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків тощо [1, С. 4]. Крім того, з кін. 1990-х розвивалось військово-технічне співробітництво держави з рядом країн-членів ЄС. Зокрема у 1997 р. Україна, Чехія та Франція розпочали спільний проект модернізації танка Т-72. Активною була поставка української військової техніки до Польщі, Чехії, Греції та ряду інших країн. Доцільно відзначити, що військово-технічне співробітництво між Україною та ЄС розвивалось більш інтенсивно в рамках двосторонніх угод з окремими державами-членами Об'єднання (такими як: Румунія, Болгарія, Італія, Хорватія, Угорщина, Данія, Німеччина, Франція тощо), ніж через Спільну безпекову та оборонну політику [1, С. 22-24].

Після зміни української влади у 2010 р. та прийняттям позаблокового статусу інтенсивність взаємодії з іноземними країнами суттєво послабилась. Орієнтація на посилення співробітництва з Росією призводила до суттєвих змін в політичній позиції держави. Для порівняння: у 2008 р. уряд України підтримував 90% рішень в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС; водночас вже на початку 2011 р. українська сторона приєдналась лише до 26 із 44. Крім того, у лютому 2011 р. держава утрималась від приєднання до Декларації Вишеградської групи щодо Білорусі, що означало фактичну відмову від участі в одній з місій щодо кризового врегулювання [11, С. 1-2].

Докорінні зміни в контексті безпекової співпраці сторін відбулись після анексії Криму та початку воєнних дій на Сході України [4, С. 8-9]. З 2014 р. Об'єднання виражало «глибоку стурбованість» з приводу дій РФ. Жорстка оцінка порушень міжнародного права агресором декларувалась майже в усіх документах щодо безпекового співробітництва ЄС з Україною [4, С. 18]. Серед зазначених виокремимо Глобальну стратегію зовнішньої політики і політики безпеки ЄС (2016 р.), в якому вказане прагнення підтримувати державу у її праві визначати свої пріоритети у зовнішній політиці [8, С. 34]; Звіт про виконання спільної політики безпеки та оборони (2019 р.): засудження незаконної анексії Криму та невиконання Мінських домовленостей [10]; Резолюція про імплементацію Угоди про асоціацію ЄС з Україною (2021 р.) – заклик до створення Кримської міжнародної платформи та відновлення територіальної цілісності України [9] тощо.

У контексті нової загрози, аспекти безпекової співпраці були також висвітлені в тексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством

з атомної енергії. Серед положень відзначимо статті 7-12, що передбачають поглиблення взаємодії та співпраці в рамках СПБО, активізацію зусиль задля вирішення регіональних конфліктів, спільну роботу у військово-технічній сфері, а також боротьбу з тероризмом та контролем над озброєнням [4, С. 16-18]. Для подальшої імплементації Угоди про асоціацію у сфері СПБО було розширено перелік платформ для політичного, військово-політичного та експертного діалогів сторін. Відзначимо, що до початку повномасштабного вторгнення ЄС надавав політичну, матеріальну та військово-технічну підтримку з метою вирішення конфлікту з РФ, а також долучився до організації та проведення заходів щодо політичного врегулювання кризи.

В контексті розгляду безпекової співпраці між сторонами, доцільно також звернути увагу на політику ЄС «Східне партнерство», в рамках якої з 2014 р. проводиться навчальний курс СПБО, а також ряд інших закордонних навчань для Збройних сил України. Важливим досягненням є активізація співпраці з Європейським оборонним агентством: українці беруть участь в роботі експертних груп щодо вирішення питань матеріальної стандартизації, логістики, спільних тренувань, а також долучаються до засідань Військової авіаційної ради [4, С. 25].

Щодо військово-технічної співпраці доцільно вказати, що ця сфера є однією з найбільш перспективних в контексті безпекової співпраці сторін. Збільшення інтересу країн ЄС до модернізації оборонного комплексу України та експорту українських озброєнь та військової техніки, розширення спектру двосторонніх взаємодій між Україною та країнами-членами ЄС, а також прагнення держави до участі у програмах PESCO формували підґрунтя до комплексної та поглибленої співпраці України та ЄС в безпековій сфері [4, С. 26-29].

Після початку повномасштабного вторгнення та надання Україні статусу «кандидата на вступ» інтенсивність безпекової співпраці суттєво зростає. ЄС неодноразово наголошував на стійкій «солідарності з Україною» та рішуче засуджував російське вторгнення. Ключовими кроками підтримки України з боку Об'єднання стало суттєве збільшення обсягів фінансової та технічної допомоги від країн ЄС. Наприкінці 2022 р. сума фінансової допомоги становила понад 8 млрд євро [3]. Крім того, одним з важливих інструментів підтримки України в рамках СПБО стала програма ЄС «European Peace Facility», через яку з березня 2021 р. Об'єднання прагне до збереження миру, запобігання конфліктам та зміцнення міжнародної безпеки, шляхом фінансування військових операцій та заходів допомоги. З моменту заснування, обсяг коштів, виділених Україні становить понад 60 млн євро.

Також важливим елементом взаємодії між сторонами в умовах російської загрози є проведення навчань українських військових, які здійснюються як централізовано (через Місію ЄС з надання військової допомоги, в рамках якого планується підготувати 30 тис. спеціалістів), так і в форматі двосторонніх угод між Україною та країнами-членами ЄС [2].

Крім безпосередньої військово-технічної та фінансової підтримки, країни ЄС надають гуманітарну допомогу, ухвалюють політичні та економічні санкції проти держави-агресора, приймають та підтримують українських біженців, ініціюють глобальні акції та і збори коштів на підтримку України, а також спільно з Україною координують слідчу групу для розслідування воєнних злочинів та злочинів проти людства. До того ж 4 березня 2023 р. ЄС підписав угоду про заснування Міжнародного центру переслідування злочинів агресії проти України [6].

Підсумовуючи особливості співпраці України та ЄС у безпековій сфері, зауважимо, що поштовх до активізації безпекового співробітництва фактично відбувся лише після підписання Угоди про асоціацію, яка документально закріпила наміри України щодо євроінтеграції. Чітко визначені напрями потенційного співробітництва успішно реалізовувались до початку повномасштабного вторгнення. Від 24 лютого 2022 р. безпекова співпраця сторін ґрунтується на наданні військово-технічної та матеріальної допомоги Україні, а також проведенні навчань українських військових країнами ЄС задля підтримки країни в її боротьбі з агресором.

Література:

1. Бадрак В. Потенціал співробітництва України з ЄС у сфері безпеки [Електронний ресурс] / [В. Бадрак, С. Згурець, В. Лапійчук, Л. Поляков] // Центр досліджень армії контрверсії та роззброєння для Фонду Конрада Аденауера. – 2011 р. – 44 с. – Режим доступу: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=3c38095e-4b0b-26e6-380a-7c3aaabec671e&groupId=252038;
2. ЄС підтримав подальшу військову допомогу Україні та виділив 545 млн євро [Електронний ресурс] // Мілітарний. – 3 лютого 2023 р. – Режим доступу: <https://mil.in.ua/uk/news/yes-pidtrymav-podalshu-vijskovu-dopomogu-ukrayini-ta-vydilyv-545-mln-yevro/>;
3. Максак Г. Нові оборонні рубежі ЄС: перспективи для України [Електронний ресурс] / Г. Максак // Українська призма. - 20.12.2022 р. – Режим доступу: <http://prismua.org/123058635-2/>;
4. Партнерство Україна-ЄС у безпековій сфері: сучасний стан та перспективи // Центр Разумкова. – Київ, 2021 р. – 71 с.;
5. Рацін А. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері безпекової політики [Електронний ресурс] / А. Рацін // Геополітика України: історія та сучасність. – Випуск 1(16). – 2016 р. – с. 291 - 301. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10014/1/25.pdf>;
6. Солідарність з Україною [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Європейської комісії. – 10 березня 2023 р. – Режим доступу: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_uk;
7. Україна приєдналась до формування бойової тактичної групи Вишеградської четвірки [Електронний ресурс] // International Security and Partnership Centre. – 2016. – Режим доступу: <https://www.ispc.org.ua/archives/3571>;
8. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy: «Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe» [Електронний ресурс] // Publications Office of the European Union. – 2016. – р.34 – Режим доступу: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1>;
9. European Parliament resolution of 11 February 2021 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine [Електронний ресурс] // European Parliament. – 11 February 2021. – Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.html;
10. Report on the implementation of the common security and defence policy — annual report [Електронний ресурс] // European Parliament. – Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2019-0052_EN.html;
11. Zarembo K. Ukraine in EU security: an undervalued partner [Електронний ресурс] / K. Zarembo // Policy Brief. – №88. – August 2011. – Режим доступу: https://www.files.ethz.ch/isn/131810/Ukraine_in_EU_Security_PB_88.pdf.

Ковалюк В.В.

магістр Київського міжнародного університету
Україна, Київ

Науковий керівник: к.політ.н. **Крупеня І.М.**

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВИХ АЛЬЯНСІВ У ВІДПОВІДЬ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ

Невдовзі після свого початку повномасштабна і нічим не спровокована війна РФ проти України була сприйнята такою, що має «вирішальний момент» для майбутньої глобальної колективної безпеки. До її наслідків цілком можна віднести: перетворення РФ з регіональної держави, якій ніколи не довіряли, але яка викликала значний страх і повагу, на все більш ізольовану та санкціоновану державу-парію; відновлення і посилення, за рідкісними

виключеннями, єдності країн Заходу, щоб захистити свої моральні цінності та прагматичні інтереси – обидва ці фактори вимагали чіткої та рішучої підтримки України. Якщо раніше Україну розглядали як амбіційну, але недостатньо ефективну державу на узбіччі ЄС і НАТО, тепер вона стала каталізатором обох процесів: невідвратної фрагментації РФ та небувалого підйому країн Заходу. Неочікувано для багатьох ця війна відсунула Росію на узбіччя історії, а Україну поставила в центр стратегій та концепцій євроатлантичної безпеки. Рівень українського військового мистецтва на полі бою та стійкості цивільного населення в тилу стали хрестоматійними прикладами у сферах від оперативного планування до інформаційної безпеки та радіоелектронної боротьби. Варто зазначити, що це чи не перша у світі війна, яка ведеться в еру соціальних мереж, майстерність управління якими дозволяє краще підготовленій стороні не лише забезпечувати своєчасне передання інформації, а й мобілізувати підтримку іноземної громадської думки, що є важливим чинником «м'якої сили». Зокрема з її допомогою досягаються санкційний тиск, надання військової та економічної підтримки, а також залучення «нейтральних» країн на свій бік. Цей досвід, з урахуванням присутніх ризиків виникнення провокацій збройних конфліктів в інших регіонах світу, активно вивчається як в аналітичних центрах, так і в центрах прийняття рішень.

Водночас ця війна зруйнувала ілюзію того, що система міжнародної безпеки завдяки наявним інструментам стримування і противаг спроможна дати миттєву відсіч брутальному порушникові норм міжнародного права. Його потурання з огляду на скоєні воєнні злочини в Чечні, Молдові, Грузії, Малі, Лівії, Сирії, а згодом й в Україні призвело до того, що РФ увірувала у власну безкарність та можливість вдаватися до дій, які не корелюють ані з міжнародними угодами, підписантом яких вона є, ані зі здоровим глуздом. Відтак постає необхідність активізувати зусилля міжнародної спільноти з питань оновлення, якщо не кардинальної зміни, міжнародно-правової бази запобігання збройним конфліктам та покарання за їх розв'язання, що передбачає впровадження дієвих механізмів оперативного реагування на загрози, що містяться всередині цієї системи, а не за її межами. І річ не так у застарілих конструкціях ООН чи ОБСЄ, як в тому, що ідеї та цінності, що декларують держави, часто не відповідають їхнім діям, містять місце для компромісів. Натомість важливо зазначити, що майбутня система безпеки має бути сформована таким чином, щоб виключити інструмент застосування сили з переліку стримуючих факторів, оскільки, якщо система безпеки заснована на силі, то й система небезпеки заснована на ній. Оскільки наразі на горизонті немає перспектив досягнення миру, ключ до зміцнення євроатлантичної безпеки полягає в налагодженні тісної співпраці з Україною та зміцненні власної обороноздатності, а не в обговоренні повоєнних правил гри з РФ, яка не визнає жодних правил і ніякого «повоєнного» світоустрою. Відтак головною ознакою повоєнного світоустрою стає трансформація наявних та формування нових безпекових альянсів.

Отже, у відповідь на виклики, спричинені спробою авторитарних країн зруйнувати теперішню систему міжнародної безпеки, а також з огляду на необхідність продовження надання військової допомоги Україні, в ЄС і НАТО вже відбуваються тектонічні зміни у контексті як оптимізації механізмів постачання зброї, так і обсягів фінансування на армію та оборону. Зокрема, про це свідчить укладена в лютому 2023 року домовленість про створення координаційного механізму між українськими виробниками та підприємствами держав-членів ЄС і НАТО [5]. Добре себе зарекомендував міжурядовий Європейський фонд миру, в межах якого станом на лютий 2023 року ЄС надав Україні озброєння на загальну суму 3.6 млрд євро, а загальна сума військової підтримки перевищила 12 млрд євро [2]. Також одним з позитивних кроків цього процесу є рішення про створення Місії ЄС з надання військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine) в жовтні 2022 року [1], яка має на меті забезпечити військову та спеціальну підготовку українських військових, координацію зусиль держав-членів ЄС, які залучені до тренінгової активності. Мандат цієї місії розрахований на два роки, а бюджет складає понад 100 млн євро. Натомість держави-члени Альянсу узгодили цивільний і військовий бюджети на 2023 рік. Цивільний бюджет визначений у сумі 370,8 млн євро, а військовий бюджет у сумі 1,96 млрд євро, що означає зростання на 27,8% і 25,8% відповідно, порівняно із 2022 роком [3]. Спільне фінансування демонструє відповідну солідарність і надає змогу союзникам по НАТО більш ефективно розв'язувати спільні завдання в галузі безпеки. Для НАТО особливі

ризика становить міжетнічні зіткнення в Західних Балканах і активізація бойових дій на Близькому Сході та в Північній Африці, що здатне спричинити посилення потоку мігрантів до країн ЄС, створить напругу на кордонах держав-членів. Крім того, невдовзі після проведення Мадридського саміту відбулось безпрецедентне за останні два десятиліття загострення проблематики Тайваню, тому положення Стратегічної концепції щодо Китаю [4] залишаються особливо актуальними.

Відповідно, в нових реаліях для Альянсу важливо не лише забезпечити безпеку держав-членів, але й долучитись до формування нової системи координат регіональної та світової політики для наближення миру. На мою думку, одним з інструментів цього може бути новостворений формат співпраці «Рамштайн», який фактично є союзом держав, що усвідомлюють свою відповідальність за підтримання глобальної безпеки. Оскільки загрози війни можуть виникати не тільки в Європі, цивілізований світ має бути готовим реагувати в умовах недостатньої ефективності міжнародних інституцій, покликаних забезпечувати безпеку. Так, дуже важливо, що на зміну ідеології «перезавантаження» та «залучення» РФ прийшло чітке розуміння, що ця країна, якщо не вдаватись до рішучих кроків у протистоянні, продовжуватиме свою руйнівну дію по всьому світу, а не лише в межах пострадянського простору. Наслідком її діянь є ситуації в таких країнах, як Сирія, Іран, Північна Корея, Малі, Буркіна-Фасо, ЦАР, М'янма, Нікарагуа, Еритрея. Вбачаю важливим збільшення участі держав Південно-Східної Азії у процесі забезпечення світової безпеки, захисту свободи, гідності, людських прав та мультикультуралізму, що може бути досягнутим через налагодження взаєморозуміння і взаємодопомоги шляхом ведення переговорів та просування відповідних наративів через засоби комунікації. Крім того, аби підтримка України в межах міжнародних організацій і на двосторонньому рівні залишалась й надалі, нам потрібно стати ще більш відкритими до того, що цікавить і турбує країни Азії, Африки, Південної Америки, Карибського басейну. Лише у тісній взаємодії з країнами цих регіонів Україна зможе відновити територіальну цілісність в межах своїх міжнародно визнаних кордонів, зайняти поважне місце серед впливових акторів міжнародних відносин, а також встановити дієвий та справедливий мир, мета якого об'єднує не лише країни демократії, але й країни, що прагнуть забезпечити власну безпеку та економічне процвітання.

Література

1. ЄС створив нову військову місію для України. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/17/692709/> (дата звернення: 07.03.2023).
2. Мюнхенська конференція з безпеки: виступ Високого представника/Віцепрезидента Жозепа Борреля щодо європейської архітектури безпеки. *Представництво ЄС в Україні* : веб-сайт. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/мюнхенська-конференція-з-безпеки-виступ-високого-представника_віцепрезидента_uk (дата звернення: 07.03.2023).
3. НАТО приймає на 2023 рік бюджети, які відображають більші амбіції у зв'язку з новою реальністю безпеки. *NATO* : веб-сайт. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_210091.htm?selectedLocale=uk (дата звернення: 07.03.2023).
4. Strategic Concepts. *NATO* : website. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm (Last accessed: 07.03.2023).
5. Україна, ЄС і НАТО домовилися про координацію виробництва озброєнь для українських потреб. *Європейська правда* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/21/7156606/> (дата звернення: 07.03.2023).

САНКЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРОТИ РОСІЇ – ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКОМУ ІМПЕРІАЛІЗМУ

Обмежувальні заходи, або санкції, є важливим інструментом просування цілей спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. До них належать підтримка та зміцнення демократії, верховенства права, прав людини та принципів міжнародного права; запобігання конфліктам, зміцнення міжнародної безпеки та збереження миру; захист цінностей ЄС, його фундаментальних інтересів і безпеки. Санкції використовуються ЄС як частина інтегрованого та комплексного політичного підходу, що передбачає політичний діалог, додаткові зусилля та використання інших інструментів, які є в його розпорядженні.

Санкції мають на меті змінити політику чи поведінку тих, проти кого вони запроваджуються, з метою просування зовнішньополітичних та безпекових цілей ЄС. Вони можуть бути спрямовані проти урядів країн, які не входять до ЄС; проти фізичних осіб та компаній, які підтримують ці уряди, надаючи їм послуги чи забезпечуючи їх засобами для проведення цільової політики; проти груп чи організацій (наприклад, терористичних груп). Для більшості режимів санкцій заходи спрямовані на фізичних та юридичних осіб і полягають у замороженні активів і забороні на поїздки. Європейський Союз також може прийняти галузеві заходи, такі як економічні та фінансові (наприклад, обмеження імпорту та експорту, обмеження на банківські послуги) або ембарго на зброю (заборона на експорт товарів, викладених у спеціальному списку) [4].

Санкції ЄС переглядаються через регулярні проміжки часу. Рада ЄС вирішує, чи слід продовжити, змінити чи скасувати санкції. Усі правові акти щодо санкцій ЄС публікуються в Офіційному журналі ЄС.

В ЄС діють три типи режимів санкцій. По-перше, є санкції, накладені ООН, які ЄС транспонує в законодавство ЄС. По-друге, ЄС може посилити санкції ООН шляхом застосування більш суворих і додаткових заходів (наприклад, щодо КНДР). Нарешті, ЄС також може вирішити запровадити повністю автономні режими санкцій (наприклад, щодо Сирії, Венесуели, України та Росії).

ЄС ввів низку обмежувальних заходів проти Росії, включаючи індивідуальні санкції, економічні санкції та дипломатичні заходи [3].

З березня 2014 року ЄС поступово запровадив обмежувальні заходи щодо Росії у відповідь на окупацію Криму та дестабілізацію України в 2014 р. З березня 2014 року ЄС поступово запровадив обмежувальні заходи щодо Росії у відповідь на окупацію Криму та дестабілізацію України в 2014 р., повномасштабне військове вторгнення до української держави 24 лютого 2022 р. і наступні спроби анексувати Луганську, Донецьку, Херсонську та Запорізьку області [2].

Євросоюз також ввів санкції проти Ірану за надання російській армії зброї та Білорусі у відповідь на її участь у вторгненні в Україну і на додачу до санкцій, які вже діяли у зв'язку з переслідуваннями режимом О. Лукашенка опозиції та журналістів, викраденням та вбивством громадських активістів, фальсифікацією на виборах, жорстким придушенням акцій протесту.

ЄС додав значну кількість фізичних та юридичних осіб до санкційного списку та вжив безпрецедентних заходів з метою суттєвого послаблення економічної бази Росії, позбавлення її критично важливих технологій і ринків, а також значного обмеження її спроможності вести війну.

До переліку підсанкційних суб'єктів входять політичні партії, збройні сили та воєнізовані формування, банки та фінансові установи, компанії військово-промислового комплексу, авіаційної, суднобудівної та машинобудівної галузей, медіа-холдинги та компанії, що поширюють прокремлівську та антиукраїнську пропаганду.

У 2022 році ЄС призупинив діяльність і ліцензії на мовлення низки засобів масової пропаганди: «Спутнік», «Расія сьогодні», «Расія РТР/РТР Планета», «Расія 24», «Расія 1», «ТВ Центр Інтернешнл», «НТВ/НТВ Мір», «РЕН ТВ», «Первий канал». Причиною стало використання Кремлем цих медіа-компаній для дезінформації та маніпулювання інформацією щодо нападу РФ на Україну, включаючи пропаганду, спрямовану на дестабілізацію сусідніх з Росією країн, ЄС та його держав-членів [1].

Індивідуальними обмежувальними заходами передбачено заморожування активів і обмеження на подорожі. 1386 фізичних та 171 юридичних осіб підпадають під заморожування активів та/або заборону на в'їзд до ЄС через те, що вони своїми діями підірвали територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України. Зокрема, під санкціями опинилися В. Путін, С. Лавров, депутати Державної Думи та члени Ради національної безпеки РФ; військовослужбовці та високопосадовці (міністри, губернатори та місцеві політики, такі як мер Москви); бізнесмени і т.зв. «олігархи», зокрема Р. Абрамович; прокремлівські та антиукраїнські пропагандисти. Список також включає осіб, відповідальних або залучених до військових злочинів в Україні. Список підсанкційних осіб і організацій постійно переглядається та підлягає періодичному оновленню Радою ЄС [3].

Крім цього ЄС вжив візових заходів. У лютому 2022 р. Брюссель вирішив, що російські дипломати, інші російські чиновники та бізнесмени більше не можуть користуватися положеннями про спрощення візового режиму, які дозволяють привілейований доступ до ЄС. У вересні минулого року Рада ЄС ухвалила рішення, яке повністю призупиняє дію угоди про спрощення візового режиму між ЄС і Росією. Отже, для громадян Росії будуть діяти загальні правила візового кодексу.

Європейським Союзом було введено й галузеві обмежувальні заходи. Перші економічні санкції проти Росії ЄС запровадив у липні та вересні 2014 р. Вони були спрямовані проти торгівлі з Росією в окремих секторах економіки. У березні 2015 р. лідери ЄС вирішили узгодити існуючий режим санкцій із повним виконанням Мінських домовленостей, яке було заплановано на кінець грудня 2015 р. Оскільки цього не сталося, Рада ЄС продовжила економічні санкції до 31 липня 2016 р. З липня 2016 р. економічні санкції продовжувалися послідовно на шість місяців. Рішення про їх продовження приймалося кожного разу після оцінки виконання Мінських угод. Наразі економічні санкції продовжено до 31 липня 2023 р. Ці санкції спрямовані проти фінансового, торговельного, енергетичного, транспортного, технологічного та оборонного секторів.

Фінансові санкції передбачають обмеження доступу до первинних і вторинних ринків капіталу ЄС для деяких російських банків і компаній; заборону на операції з російським і білоруським центробанками, а також з російським банком регіонального розвитку; заборону використання SWIFT для деяких російських і білоруських банків; заборону на надання Росії та Білорусі банкнот, номінованих у євро; заборону державного фінансування або інвестицій в Росії; заборона на інвестиції та внески в проекти, що співфінансуються Російським фондом прямих інвестицій.

Санкціями у енергетичному секторі встановлено заборону імпорту з Росії до Європейського Союзу вугілля; заборону на імпорт з Росії нафти, за обмеженими винятками; обмеження цін на морське транспортування сирової нафти та нафтопродуктів; заборону експорту до Росії товарів і технологій нафтопереробної галузі; заборону на нові інвестиції в енергетичний і гірничодобувний сектор Росії [3].

Обмежувальні заходи щодо транспорту передбачають закриття повітряного простору ЄС для всіх літаків, які належать РФ та зареєстровані у ній; заборону морського транспортування російської нафти до третіх країн (якщо купується вище граничної ціни); закриття портів ЄС для російських суден; заборону російським і білоруським автоперевізникам в'їжджати в ЄС; заборону експорту до Росії товарів і технологій авіаційної, морської та космічної промисловості.

У оборонному секторі санкції включають заборону експорту до Росії товарів і технологій подвійного призначення; заборону на експорт до Росії двигунів для безпілотників; заборону торгівлі зброєю та цивільною вогнепальною зброєю.

За імплементацію та забезпечення виконання санкцій Європейського Союзу відповідальні передусім його держави-члени. Компетентні органи держав-членів мають оцінити, чи мало місце порушення законодавства, і вжити відповідних заходів. ЄС систематично запрошує приєднатися до обмежувальних заходів своїх партнерів, як от країни-кандидати на вступ до ЄС, членів Європейської асоціації вільної торгівлі та країни Європейської економічної зони (наприклад, Албанія, Вірменія, Боснія та Герцеговина, Грузія, Ісландія, Ліхтенштейн, Молдова, Чорногорія, Норвегія, Республіка Північна Македонія, Сербія, Туреччина та Україна). Держави, які приєдналися до санкційного Рішення Ради ЄС, забезпечують відповідність їхньої національної політики встановленим обмежувальним заходам. Проте, не всі держави готові підтримувати санкційну політику ЄС. Деякі з них (наприклад, Туреччина, Вірменія, Грузія та ін.), навпаки, допомагають Росії обходити санкції.

Література:

1. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну // An official website of the European Union. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk (дата звернення: 20.02.2023)
2. Council Decision (CFSP) 2023/388 of 20 February 2023 amending Decision (CFSP) 2022/266 concerning restrictive measures in response to the illegal recognition, occupation or annexation by the Russian Federation of certain non-government controlled areas of Ukraine. *Official Journal of the European Union*. L 53/37. 21 February, 2023. P. 37-38. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2023/388/oj> (дата звернення: 27.02.2023)
3. EU Sanctions Map // An official website of the European Commission. URL: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main> (дата звернення: 20.02.2023)
4. How and when the EU adopts sanctions // An official website of the European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/> (дата звернення: 20.02.2023)

Пехник А.В.

к. політ. н., доцент кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»
м.Одеса, Україна

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЄС ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ

Існує тісний зв'язок між тим, що відбувається за межами кордонів ЄС та безпекою у Європі. В світі, який швидко змінюється, проблеми безпеки стають все більш складними та багатовимірними. Жодна держава-член ЄС не може протистояти цим загрозам самотійно. Коли йдеться про безпеку, інтереси всіх держав-членів нерозривно пов'язані. ЄС зробив безпеку пріоритетом у своїй Глобальній стратегії та протягом останніх років працює над створенням умов для більш тісної співпраці держав-членів одна з одною у сфері оборони. Було досягнуто значного прогресу, але сучасні виклики говорять про необхідність подальшої роботи у цьому напрямку.

Більшість громадян ЄС хочуть більш високий рівень безпеки, стабільності та скоординованої відповіді ЄС на поточні загрози. Прагнення працювати разом у сфері оборони є відповіддю на цей запит європейських громадян та на очікування глобальних партнерів. Європейський Союз має бути в змозі піклуватися про власні інтереси безпеки та нести свою частку відповідальності як глобальний постачальник безпеки. І саме останній аспект сьогодні є найбільш актуальним на тлі подій в Україні.

Спільна політика безпеки та оборони ЄС (СПБО) має багато вимірів. За останні декілька років ЄС та його держави-члени запровадили ряд заходів та інструментів для підвищення ефективності своїх дій. Дипломатія, гуманітарна допомога, співпраця в галузі розвитку, боротьба зі зміною клімату, права людини, економічна підтримка та торговельна політика є

частиною набору інструментів ЄС для глобальної безпеки та миру. Ці різні інструменти поєднуються особливим чином відповідно до конкретних обставин кожної кризи чи ситуації. Це інтегрований підхід представлений в Глобальній стратегії ЄС. Він коригується до умов, які постійно змінюються.

Обов'язково слід сказати про «м'яку силу Європи», яка є корисним інструментом, коли йдеться про зміцнення безпеки та просування європейських інтересів і цінностей. Оборона також є елементом поєднання інструментів ЄС і має вирішальне значення для забезпечення європейських інтересів сьогодні та в майбутньому.

Близько 5000 європейських жінок і чоловіків працюють у сусідніх країнах Європи: Африці, Західних Балканах, Східній Європі, Близькому Сході. Це військові та цивільні експерти, відряджені державами-членами ЄС у рамках місій та операцій СПБО під проводом ЄС. Маючи мандати, пристосовані до потреб ситуації на місці, їх мета полягає в тому, щоб стабілізувати країни-партнери по сусідству і таким чином забезпечити безпеку вдома.

Наразі ЄС проводить військові місії та операції на суші та на морі, щоб допомогти створити безпечне та захищене середовище, боротися з піратами чи зруйнувати мережі торговців людьми. Частина є військовими навчальними місіями, які надають консультації та тренують місцеві сили безпеки в Малі, Сомалі та Центральноафриканській Республіці, зараз і в Україні. Для зміцнення координації та співпраці на місцях у 2017 році було створено єдиний командний центр для цих військових навчальних місій – Відділ військового планування та проведення (МРСС).

Щодо України, то Рада Європейського Союзу вже засмутила «тренувальну місію ЄС для України під назвою EUMAM Ukraine як продовження підтримки в протистоянні російській агресії. 17 жовтня 2022 року Рада прийняла рішення про створення EUMAM Ukraine з початковим терміном дії два роки. Місія є прямою відповіддю на запит України про підтримку та має на меті забезпечити індивідуальну, колективну та спеціалізовану підготовку Збройних Сил України, а також координацію та синхронізацію діяльності держав-членів, що здійснюють підготовку. Мета місії, є посилення військової спроможності Збройних Сил України, щоб ми могли захищати територіальну цілісність і суверенітет країни в межах її міжнародно-визнаних кордонів, а також захищати цивільне населення». EUMAM мала мандат на підготовку до 15 000 військовослужбовців ЗСУ в різних місцях на території держав-членів Європейського Союзу» [2]. Але 1 лютого 2023 року Ж.Боррель офіційно заявив про «розширення Європейської тренувальної місії (EUMAM) для українських Збройних сил. EUMAM навчить додатково 15 000 українських солдатів, довівши загальну кількість до 30 000. також буде надано фінансову допомогу у розмірі 25 мільйонів євро на розмінування відвоєнованих територій» [1].

Європейський фонд миру був створений у березні 2021 року для фінансування всіх дій Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP) у сферах військової та оборонної сфери з метою запобігання конфліктам, збереження миру та зміцнення міжнародної безпеки та стабільності. Зокрема, Європейський фонд миру дозволяє ЄС фінансувати дії, спрямовані на зміцнення потенціалу країн, що не входять до ЄС, і регіональних і міжнародних організацій, пов'язаних із військовими та оборонними питаннями. Попередні заходи допомоги в рамках ЕРФ для України були погоджені 28 лютого, 23 березня, 13 квітня, 23 травня, 21 липня та 17 жовтня 2022 року.

Але військові місії є лише одним із елементів інструментарію ЄС для комплексного вирішення сучасних складних проблем безпеки. В країнах-партнерах також розгорнуто цивільні місії, чия допомога відіграє важливу роль в управлінні кордонами, запобіганні конфліктам, боротьбі з організованою злочинністю та контрабандою, реформуванні секторів національної безпеки або моніторингу судової системи та верховенства права.

Спроможність цивільного планування та проведення (СРСС) є загальним оперативним штабом для цивільних місій CSDP ЄС. Їх внесок посилюється. Наприклад, у листопаді 2018 року країни-члени ЄС домовилися про Цивільну СПБО, спрямовану на зміцнення цивільної СПБО. Згодом ЄСЗД та Європейська комісія представили Спільний план дій для виконання цього Договору, а країни-члени ЄС розробляли національні плани впровадження.

Координований щорічний огляд оборони (CARD) є ще однією важливою частиною платформи оборонного співробітництва ЄС. Держави-члени діляться своїми планами витрат на оборону, щоб виявити недоліки, підвищити узгодженість і отримати вигоду від значного потенційного підвищення ефективності та економії коштів. А створення Європейського оборонного фонду (EDF) дозволяє співфінансувати спільні дослідження та розвиток військового потенціалу. Загалом, Європа є другим у світі за обсягом військових витрат. Нові домовленості допоможуть розвинути більш ефективний спільний потенціал і використовувати його для ефективнішого використання .

Військова мобільність є ще одним досягненням, заснованим на співпраці між державами-членами ЄС, а також із союзниками по НАТО. Мобільність збройних сил держав-членів ЄС має вирішальне значення для поєднання їхніх сил та виконання завдань, будь то для військових навчань, спільного навчання чи підготовки до розгортання в третіх країнах.

ЄС також вживає конкретних заходів для посилення стійкості шляхом покращення своїх можливостей усвідомлювати, аналізувати та реагувати на гібридні загрози через Центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам або шляхом створення системи швидкого сповіщення для протидії дезінформації

ЄС стоїть на засадах стійкого глобального порядку, ключовим принципом якого є багатосторонність. Тому співробітництво та координація є основою підходу ЄС. Саме тому ЄС посилює співпрацю з іншими міжнародними партнерами, такими як НАТО, ООН чи Африканський Союз.

Зокрема , співпраця між ЄС і НАТО становить важливу частину роботи ЄС, спрямованої на зміцнення європейської безпеки та оборони, як частину реалізації Глобальної стратегії ЄС. Було підписано дві спільні декларації та схвалено спільні пакети пропозицій Радами ЄС і НАТО.

Ще один аспект, на який слід звернути увагу – це кібербезпека. Стратегія ЄС щодо безпечного інформаційного суспільства, прийнята у 2006 році і стосується злочинів в Інтернеті. Проте напади проти приватних чи державних ІТ-систем у країнах-членах ЄС надали цьому напрямку новий вимір, який слід розглядати як потенційно нову економічну, політичну та бойову зброю. Потрібна додаткова робота в цій сфері, слід підвищувати рівень обізнаності та посилювати міжнародне співробітництво.

Література:

1. 15.000 weitere ukrainische Soldaten sollen in der EU ausgebildet werden. 01.02.2023. <http://surl.li/fabnu>
2. Україна: ЄС запускає Місію військової допомоги. Рада ЄС. прес-реліз. 15 листопада 2022 р. <http://surl.li/fabnt>

Rad' P.V.

Student of the Faculty of International Relations,
Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

Scientific advisor: **Zubareva A.Y.**

PhD, Associate Professor of the International Law Department,
Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine

CYBER ATTACK AS A VIOLATION OF ARTICLE 2(4) OF THE UN CHARTER

Today it is hardly possible to imagine modern world without cyber technologies which are applied not only to our day-to-day life but to more complex and sophisticated structures as banking systems or systems of governance. Over the past two decades, there has been a growing awareness of the threat caused by increasing reliance on cyberspace and the risks to national security it brings. Cyber attacks can be launched by a variety of actors with different aims, such as intelligence

collection, data or intellectual property theft, espionage, or just to threaten national security by offensively crippling a military asset or critical infrastructure. Whatever the motivation, the damage from a cyber-attack can be serious putting national security at risk [1, p. 613]. In this regard, in the light of current events, the goal of this paper is to analyze whether cyber attacks can constitute a breach of peace under international law.

It is worth starting with the United Nations Charter, or to be more precise with Article 2(4), which reads that “all Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations” [2]. The Charter contains only two exceptions to general prohibition – use of force authorized by the Security Council pursuant to Article 42 and self-defense in accordance with Article 51. There is no doubt that cyber operations, as well as kinetic hostilities, cause damage. The interpretive dilemma, however, lies in application of the norm to cyber operations which mostly do not cause physical damage or injuries but produce severe non-physical consequences [3, p. 279].

It is clear now that in the context of cyber attack the question of interpretation of Article 2(4) arises. There are several approaches to this issue. According to the first one, the notion of “force” in Article 2(4) is limited to armed force or armed violence. This is a dominant view which has been supported in the United States and among its allies. The plain meaning of the text of this article supports this view, as do other structural aspects of the UN Charter. Article 51 of the UN Charter which is interconnected with Article 2(4) of the Charter has even more rigid formulation having more specific limit to “armed attacks” [2].

An alternative view of Article 2(4) looks not at instrument used but its purpose and general effects prohibiting coercion. Kinetic military force is the easiest example to be observed. As Matthew Waxman points out, at various times some states – usually those of the developing world, during the Cold War – have pushed the notion that “force” includes other forms of pressure, such as political and economic coercion that threatens state autonomy [4, p. 46].

A third possible approach toward interpreting Article 2(4) and related principles focuses on the violation and defense of rights; specifically, that it protects states’ rights to freedom from interference. Such an interpretation focuses rather on the understanding that any actions aimed at intrusion of the internal affairs are prohibited rather than a narrow set of means [4, p. 46]. However, some states may resort to wide interpretation of any actions taken by other means following their pragmatic interests.

In order to solve this classification impasse, Michael Schmitt delimits economic and political coercion from the use of armed force by reference to six criteria: severity, immediacy, directness, invasiveness, measurability, and presumptive legitimacy. This technique may be useful in accessing the nature of the act’s reasonably foreseeable consequences to determine whether they resemble those of an armed attack. If the consequences resemble those of an armed attack, it is possible to classify such an act as a breach of peace under Article 2(4). If not, it is possible to determine wrongfulness of such acts under international law by resorting to prescriptions other than those prohibiting force. What should be understood is that if a cyber attack achieves the same result that could have been achieved with arms causing physical harm and death, it will be treated as a use of force [5, p. 448].

Despite the fact that usually it is pretty difficult to give a clear answer whether a cyber attack constitutes a use of force, there are circumstances under which cyber attacks will still come into the purview of its restrictive meaning even without widening the scope of the meaning of Article 2(4) of the UN Charter. For instance, cyber communication used as a means of making threats to an enemy would fall under the scope of article 2(4), in which the “threat of force may be defined as “an explicit or implicit promise, through statements or actions, of a future and unlawful use of armed force against one or more states, the realization of which depends on the threatening entity’s will” [6, p. 235].

In this regard, it is also worth paying attention to the Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare (Tallinn Manual). This study was published in 2013 and it was authored by an International Group of Experts (Group of Experts) led by Michael Schmitt [7, p. 94]. On the central questions relating to the law on the use of force – whether the use of cyber attacks is prohibited, and if so, when the use of cyber attacks is prohibited – the Tallinn Manual provides that: “A cyber operation that constitutes a threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or that is in any other manner inconsistent with purposes of the United

Nations, is unlawful.” However, the Group of Experts stated that “not all cyber interference violates the international law prohibition on intervention” continuing that “the cyber espionage and cyber exploitation operations lacking coercive element do not per se violate the non-intervention principle” [8, p. 44].

It is seen that the Group of Experts took the position that cyber attacks can constitute a use of force and be considered unlawful under existing law on the use of force. When it comes to the question of whether any cyber attack actually constitutes a use of force, the Group of Experts stated that: “A cyber operation constitutes a use of force when its scale and effects are comparable to non-cyber operations rising to the level of a use of force.”

In conclusion it is worth saying that there are several possible approaches to the question of whether cyber attacks violate Article 2(4) of the United Nations Charter which are based on different types of interpretation of this article. However, to our mind, the most precise ideas were presented by the Group of Experts showing that international law is capable of regulating cyber attacks with material effects but has limited capacities in relation to cyber attacks without material effects.

References:

1. Sandra Hodgkinson. Crossing the Line: The Law of War and Cyber Engagement - Applying the Existing Body of Law to this New National Security Threat. *The International Lawyer*. 2018. Vol. 51, no. 3. P. 613–628. URL: https://www.jstor.org/stable/27009647?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents (date of access: 08.02.2023).
2. United Nations Charter : Statute of 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (date of access: 08.02.2023).
3. Michael Schmitt. THE LAW OF CYBER WARFARE: QUO VADIS?. *STANFORD LAW & POLICY REVIEW*. 2014. Vol. 25. P. 269–299. URL: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/03/schmitt.pdf> (date of access: 08.02.2023).
4. Matthew Waxman. Cyber Attacks as "Force" Under UN Charter Article 2(4). *87 INT'L L. STUD.* 43. 2011. P. 43–54. URL: https://scholarship.law.columbia.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1882&context=faculty_scholarship (date of access: 08.02.2023).
5. Matthew Hoisington. Cyberwarfare and the Use of Force Giving Rise to the Right of Self-Defense. *Boston College International and Comparative Law Review*. 2009. Vol. 32. P. 439–454. URL: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=060100116086006028115087087097065076000050041076022024096099090109098084118076065127048021127015040030058023019031011086127101126094082050028023029000002125002112077009082021110005097115080125126106077110007016121114120009123106027085066091008018028009&EXT=pdf&INDEX=TRUE> (date of access: 08.02.2023).
6. Marco Roscini. THREATS OF ARMED FORCE AND CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW. *Netherlands International Law Review*. 2007. Vol. 54, no. 2. P. 229–277. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161117126.pdf> (date of access: 08.02.2023).
7. Haataja Samuli. Cyber Attacks and International Law on the Use of Force: an Informational Approach : Thesis (PhD Doctorate). Brisbane, 2017. 238 p. URL: https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/365740/Haataja_2017_01Thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y (date of access: 08.02.2023).
8. Michael Schmitt. *Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2013. 263 p. URL: <https://www.onlinelibrary.ihl.org/wp-content/uploads/2021/05/2017-Tallinn-Manual-2.0.pdf> (date of access: 08.02.2023).

Романюк Н.І.
к. г. н., доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

МІСІЯ EUMAM ЯК НОВИЙ ФОРМАТ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС

Збройна агресія Росії щодо України показала безальтернативність європейської інтеграції України. Країни ЄС від самого початку активно підтримали Україну у протистоянні з Росією. Війна змінила формати співпраці України з ЄС. Зокрема, ЄС надав Україні статус кандидата у члени Євросоюзу, запровадив десять пакетів санкцій проти РФ, надав тимчасовий захист в ЄС для українців, створив «шляхи солідарності» для транспортування сільськогосподарської продукції, надав різні види допомоги, в т. ч. у розслідуванні воєнних злочинів, започаткував Військову допоміжну місію з підтримки України (EUMAM Ukraine).

EUMAM є хорошим прикладом європейського оборонного потенціалу та бажанням держав-членів Європейського Союзу запропонувати єдину підтримку Україні у протистоянні агресору. Ця Місія фінансується Європейським фондом миру, який був створений у березні 2021 р. для фінансування всіх дій Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС з метою запобігання конфліктам, збереження миру та зміцнення міжнародної безпеки та стабільності. Через цей Фонд ЄС може фінансувати дії, спрямовані на зміцнення потенціалу країн, що не входять до ЄС, регіональних і міжнародних організацій, пов'язаних із військовими та оборонними питаннями.

EUMAM – найбільша військова місія за весь період існування ЄС. Річна вартість навчань в межах цієї Місії становить близько 50-60 млн євро. Ще 16 млн євро передбачено на проїзд та спорядження українських військових, які будуть проходити навчання в рамках EUMAM. Усі фінансові витрати покриваються з бюджету ЄС [7].

Рішення про створення Військової допоміжної місії з підтримки України було офіційно прийняте 17 жовтня 2022 р. В політичній угоді зазначається, що EUMAM Ukraine повинна буде навчати велику кількість особового складу Збройних сил України (ЗСУ) різноманітних військових функцій за межами України [5]. Практичний запуск Місії було дано 15 листопада 2022 р. після зустрічі міністрів оборони 27 країн ЄС у Брюсселі. Мандат місії спочатку триватиме два роки.

Основною метою Місії є посилення військової спроможності ЗСУ для захисту територіальної цілісності і суверенітету України в межах її міжнародно визнаних кордонів, а також для захисту цивільного населення. Командувачем Місії призначено французького адмірала Ерве Блежана. За рішенням ЄС Місія мала навчати 15 000 українських солдат і на це ЄС виділяв близько 100 млн євро [12]. Але в лютому 2023 р. головний дипломат ЄС Жозеп Боррель, після зустрічі з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем, оголосив про рішення ЄС навчити ще 15 000 українських військових та виділити 25 млн євро на розмінування [4].

EUMAM забезпечуватиме особисте, колективне та спеціалізоване тренування особового складу ЗСУ (в т.ч. Сил територіальної оборони), здійснюватиме координацію та синхронізацію зусиль країн-членів щодо тренування українського персоналу. Навчання військових ЗСУ проводиться за такими напрямками: надання медичної допомоги, розмінування, логістика та зв'язок, технічне обслуговування та ремонту військової техніки. В ході навчання оперативну підготовку пройде молодше керівництво від рівнів рот, батальйонів і бригад до колективних маневрів [3].

24 країни-члени ЄС запропонували навчальні модулі та персонал для навчання особового складу ЗСУ. EUMAM також відкрита для участі третіх країн [1]. Наприклад, Норвегія, яка не є членом ЄС, оголосила про фінансову підтримку Місії. 6 грудня 2022 р. Європейський Союз і Королівство Норвегія підписали Угоду про добровільний фінансовий внесок Норвегії у Місію ЄС з військової допомоги на підтримку України (EUMAM Ukraine) на 2023 рік. Країна виділить 15 млн євро на придбання амуніції та навчальних матеріалів [6].

Місія має складну структуру. Політичний контроль за діяльністю Місії здійснює Політичний і безпековий комітет. Стратегічне керівництво EUMAM перебуває під відповідальністю Верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки та Ради ЄС. Оперативним штабом Місії є Відділ військового планування та проведення навчань. Цей Відділ також проводить загальну координацію та синхронізацію на стратегічному рівні в рамках EUMAM [10].

Вся діяльність місії здійснюється на території ЄС. Багатонаціональне загальновійськове навчальне командування Місії (CAT-C) дислокується в Польщі і забезпечує інтеграцію навчальних компонентів для створення сформованих підрозділів. Багатонаціональне командування спеціальної підготовки (STC) дислокується в Німеччині. Воно керує навчальними заходами для подальшого вдосконалення пропозиції навчання, а також для навчання спеціальних навичок (наприклад, керування технічно складним Panzerhaubitze 2000) [15].

Навчання супроводжується наданням Збройним силам України країнами ЄС техніки летального та нелетального призначення. Спеціальні навчання включають технічний інструктаж для нового озброєння, яке Україна отримує від країн ЄС. Німеччина має надавати спеціалізовану підготовку, таку як розмінування та тактичні операції, тоді як Польща пропонує багатонаціональну підготовку оперативного рівня з протиповітряної оборони, артилерії, кібернетичної та медичної підтримки [13].

Станом на 5 грудня 2022 р. вже завершено навчання за дев'ятьма модулями за участю 377 військовослужбовців, і продовжено навчання 1125 українських військовослужбовців за 15 модулями. За даними представників ЄС на початок 2023 р. 10 000 особового складу ЗСУ уже пройшли або проходять індивідуальне, колективне чи спеціалізоване навчання в Польщі та Німеччині [2]. Наприклад, на південному заході Німеччини в артилерійській школі проводяться тренування на Medium Artillery Rocket System II (MARS II).

Українські військові проходять навчання й у Франції. 2 000 українських військовослужбовців навчатимуться за трирівневою системою: 1-й рівень – загальна підготовка бійця; 2-й рівень – конкретні потреби військових (наприклад, логістика); 3-й рівень – навчання на озброєнні (наприклад, навчання артилеристів для систем Ceaser) [8].

До Місії приєдналася Чехія. Сенат країни підтримав направлення чеських військовослужбовців для тренування українців в інших країнах ЄС. Зокрема, до 55 чеських військовослужбовців візьмуть участь у тренуваннях українських військових. Крім того, Чехія на полігоні в Лібаві проводить навчання українських військових на основі двосторонньої Угоди між урядами Чехії та України. До кінця 2023 р. мають відбутися п'ять чотиритижневих курси, у кожному з яких можуть взяти участь до 800 українських військовослужбовців. У майбутньому, згідно з документами, ці навчання можуть перейти до Місії ЄС, яка може повернути Чехії частину витрат [9].

Протягом дворічного мандату Місії буде задіяно до 30 інструкторів із сил оборони Ірландії, які забезпечуватимуть навчання у сферах розмінування, бойової медичної допомоги, інженерних робіт та знешкодження вибухових боєприпасів. Навчання, ймовірно, проходитиме в Польщі та Німеччині [11].

Ключовим персоналом для навчання є перекладачі, адже більшість особового складу ЗСУ, які проходять навчання, не говорять ні німецькою, ні англійською. Перекладачі утворюють мовний місток між інструкторами та слухачами [14].

Отже, в ході збройної агресії Росії між Україною та ЄС були започатковані нові форми співпраці. Однією з таких форм стала Військова допоміжна місія з підтримки України (EUMAM Ukraine), яка має посилити військову спроможності ЗСУ для захисту територіальної цілісності і суверенітету України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Українські військові в ході навчань опановують роботу нового озброєння, яке Україна отримує від країн ЄС для протидії агресії Росії.

Література:

1. 24 країни ЄС запропонували свою участь у новій військовій місії для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/6/7151941/>
2. Бжозовська О. ЄС нарощує військову підтримку, вдвічі збільшує цілі тренувальних місій для України. URL: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/eu-ramps-up-military-support-doubles-training-mission-targets-for-ukraine/>
3. ЄС започаткував військову тренувальну місію для України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3594932-es-zapocatkuvav-vijskovu-trenavalnu-misiu-dla-ukraini.html>.
4. ЄС підготує ще 15 тисяч українських військових і виділить 25 млн євро на розмінування. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/2/7155376/>
5. ЄС укладає політичну угоду щодо військової навчальної місії в Україні URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-strikes-political-deal-on-ukraine-military-training-mission/>
6. Норвегія підтримає Місію ЄС із військової допомоги Україні. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/norvegiya-pidtrymae-misiyu-yes-iz-vijskovoyi-dopomogy-ukrayini/>
7. Рігерт Бернт. EUMAM - нова місія ЄС з підготовки українських військових. URL: <https://www.dw.com/uk/eumam-nova-misia-es-z-pidgotovki-ukrainskih-vijskovih/a-63767566>.
8. У Франції пройдуть навчання до 2 тисяч українських військових. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/16/7148769/>.
9. У Чехії почали навчати українських військових. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/4/7151849/>.
10. About EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine). URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine/about-eu-military-assistance-mission-support-ukraine-eumam-ukraine_en?s=410260
11. Defence Forces only able to provide sporadic and short-term training for Ukrainian military. URL: <https://www.breakingnews.ie/ireland/defence-forces-only-able-to-provide-sporadic-and-short-term-training-for-ukrainian-military-1448325.html>.
12. EUMAM Ukraine: Press remarks by High Representative Josep Borrell during his visit to the Brzeg training facility. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eumam-ukraine-press-remarks-high-representative-josep-borrell-during-his-visit-brzeg-training_en?s=410260.
13. European Union Military Assistance Mission Ukraine (EUMAM). URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-military-assistance-mission-ukraine-eumam_en?s=410260.
14. The language of war - translating for the training of the Ukrainian armed forces URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine/language-war-translating-training-ukrainian-armed-forces_en?s=410260.

Сацьків В.

студентка Національного університету «Львівська політехніка»

м.Львів, Україна

Науковий керівник: к.політ.н., проф. **Дорош Л.О.**

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА ЩОДО БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ КІБЕРПРОСТОРУ

У нинішніх реаліях особливого значення набуває співпраця ЄС зі східними партнерами з питань з безпеки, включаючи боротьбу з тероризмом, гібридними та кіберзагрозами. Зокрема, безпека стала одним із 20-ти пріоритетних напрямків, які Європейський Союз виокремив як план дій в рамках ініціативи «Східне партнерство» на найближчі кілька років. Серед цілей зазначеного плану можна виділити такі, як «вирішення проблем із

кіберзлочинністю», «оцінка кіберзагроз», «посилений захист критичної інфраструктури» та «комплексна національна та регіональна політики управління ризиками стихійних лих» [5]. Сьогодні кібербезпеку розглядають як інноваційну систему гарантування безпеки віртуальності, захисту та доступності даних. Цифрові технології настільки широко використовуються в професійній сфері, що неможливо уявити життя кожної людини без носіїв інформації. Однак, такі технології несуть руйнівну силу, використання якої завдає вражаючої шкоди на різних рівнях функціонування держави, особливо, коли держава в стані війни, як це ми спостерігаємо в Україні.

Передусім, потрібно сказати, що в Україні Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» був зареєстрованим ще в червні 2015 року, однак, пізніше Закон потребував уточнення. Згодом Новий закон був остаточно прийнятий парламентом 9 травня 2018 року – документ, який спрямований на формування загальної державної політики у сфері кібербезпеки. До того ж цей закон передбачає поглиблення міжнародного співробітництва в сфері кіберпростору, передусім з Європейським Союзом [6].

Загалом особливу актуальність кібербезпека набуває в умовах приєднання України до глобальної кіберцивілізації, а саме – рівня розвитку інформаційного суспільства. Вирішення проблем кібербезпеки в межах Європейського Союзу передбачає створення спільної стратегії Європейської кібербезпеки, сприяння кіберстійкості, протидії кібервійни та інформаційному тероризму, безпосередньо захисту зв'язку і даних, боротьбі з інформаційною злочинністю. Також ця співпраця включатиме підвищення потенціалу країни, спільні дії на міжнародній арені та обмін відповідним досвідом [4].

Більш того, повертаючись до думки про співпрацю у кіберпросторі, доречно відзначити, що ініціатива «Східне партнерство» є важливим інструментом політики розширення з 2009 року в рамках Європейської політики сусідства. У цій ініціативі беруть участь шість країн – Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Молдова, Грузія та Україна. Цей формат міжнародної взаємодії набуває особливого значення для ефективної реалізації зовнішньої політики, зокрема, європейсько орієнтованих пострадянських країн, адже є гарантом безпеки в умовах новітніх геополітичних викликів та дієвим чинником демократичних реформ. Важливо, що сьогодні співпраця між країнами у форматі «Східне партнерство» саме активізувала процес інтеграції країн Східної Європи з економіками ЄС, наблизила їх законодавства до європейських стандартів та сприяла створенню Економічного союзу між учасниками ініціативи [7].

Як ми уже знаємо, «Східне партнерство» фактично є одним із двох основних вимірів євроінтеграції України. Тим не менш, актуальність посилення безпеки для країн Партнерства – річ очевидна. Зокрема, кібербезпека досі є найбільш новітньою проблемою і потребує, як аналітичної спроможності, оперативного реагування, так і захищених систем обробки і передачі інформації. Одним із досягнень України в рамках Цілей «Східного партнерства» до 2020 року можна виділити співпрацю з Ситуаційною командою щодо відповіді на комп'ютерні загрози для європейських інституцій. Більше того, такими умовними цілями для поглибленого співробітництва було зазначено участь у Програмі можливостей та взаємосумісності в електронних війнах для майбутнього спільного інтелектуального нагляду та рішення Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR), а також у комп'ютерній групі реагування на надзвичайні ситуації Computer Security Incident Response Team (CSIRT) [5]. Крім цього, Україна є партнером спільних проектів Європейського Союзу та Ради Європи «Cyber Crime EaP II» та «Cyber Crime EaP III», які мають регіональний напрям та включають країни Східного партнерства. Перший проект спрямований на посилення взаємної правової допомоги у міжнародній співпраці з питань кіберзлочинності та електронних доказів. Другий проект, який був започаткований у Києві ще у квітні 2016 року, спрямований на вирішення питань державного та приватного співробітництва в кіберсфері [3].

Як уже зазначалося, Україна здійснює тісний кібердіалог з країнами «Східного партнерства». Окрім того, Україна буде першою з-поміж цих країн, з якою Європейський Союз планує розпочати діалог у сфері кібербезпеки в межах програми EU4Digital. Особливо ця програма має доповнювати двосторонню підтримку ЄС для України в застосуванні рішень

електронного управління для місцевих органів влади і в підвищенні функціональності адміністративних послуг, а ще у підвищенні стійкості кіберпростору перед виборами [2].

Розглядаючи сектор у сфері кібербезпеки, варто виокремити, що ініціатива «Східне партнерство», окрім зміцнення співпраці та розвитку відносин між країнами-партнерами, спрямована також на виконання конкретних цілей. Але враховуючи нинішню політичну ситуацію, реформування основних напрямків «Східного партнерства» має відбуватися з урахуванням російського чинника та й чіткого розуміння всіх можливих загроз з боку Росії, а також розробки відповідних механізмів боротьби з ними. Проте, позитивним моментом є визначення європейськими партнерами основних цілей щодо подолання у коротко- та середньостроковій перспективі деконсолідації Європейського Союзу, прискорення розробки власної політики безпеки та оборони, перегляду та налагодження відносин із країнами-членами «Східного партнерства»[7].

Повертаючись до програми EU4Digital, слід зауважити, що команда цієї програми виокремила основні перешкоди та прогалини, які необхідно усунути і посилити стійкість у сфері кібербезпеки особисто в кожній країні «Східного партнерства». Очевидно, що кожна з країн знаходиться на різних рівнях впровадження ефективних заходів управління кіберзагрозами. Водночас картина досить багатогранна у випадку із законодавством про кібербезпеку. Вірменія, Азербайджан і Білорусь – ще не прийняли національних стратегій кібербезпеки, проте, вони запровадили національні нормативні акти, що частково вирішують питання, пов'язані з кібербезпекою. Говорячи детальніше про Азербайджан, то проект першої Стратегії кібербезпеки з Планом дій подано на затвердження президенту. Натомість інші держави – Молдова і Україна перебувають у процесі перегляду та оновлення існуючої стратегії вдруге. Грузія розробила третю версію Національної стратегії кібербезпеки та Плану дій на 2020-2024 роки і очікує на затвердження. Що стосується співпраці, то майже всі країни-партнери декларують співробітництво одна з одною, що включає в себе обмін інформацією щодо кіберризиків та інцидентами кібербезпеки. За таких обставин, національні структури залучені до співпраці та обміну інформацією з іншими партнерами за кордоном. Однак, можна підкреслити, що існують певні прогалини в сфері кібербезпеки для країн «Східного партнерства». Як правило, здебільшого це відсутність кваліфікованих кадрів, недостатнє системне фінансування та брак визначеної національної стратегії або вона застаріла та не відповідає Директиві «The Directive on security of network and information systems» (NIS). [2].

Отож, підсумовуючи усе вище зазначене, можна дійти до висновку, що спільна адаптація країн «Східного партнерства» та України до майбутніх викликів означатиме перехід до кращого загального бачення безпеки та зміцнить їх стратегічне мислення щодо спільних загроз безпеці в сфері кіберпростору. І найголовніше, подальша співпраця між партнерами допоможе вдосконалити політику «Східного партнерства» та її інструменти безпеки, зробить ЄС більш вагомим геополітичним гравцем на міжнародній арені у сфері кіберпростору.

Література:

1. Гбур З.В. Актуальні гібридні загрози економічній безпеці України / Гбур З.В. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/22.pdf;
2. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» / [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>;
3. Лісовська Ю.П. Кібербезпека: ризики і заходи / Лісовська Ю.П. [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/kiberbezpeka.pdf>;
4. Мартинюк В.О. Безпека для Східного партнерства: які зміни варто лобювати Україні / Мартинюк В.О. [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/11/20/7073879/>;
5. Піскорська Г.А. Сучасні виклики і загрози в кіберпросторі: формування механізму міжнародної інформаційної безпеки / Піскорська Г.А., Яковенко Н.Л. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3389;
6. Розроблено програмою EU4Digital Керівні принципи кібербезпеки для Східних країн-партнерів Developed by EU4Digital Facility Cybersecurity guidelines for the Eastern Partner

countries / [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: <https://eufordigital.eu/uk/library/cybersecurity-guidelines-for-the-eastern-partner-countries/>;

7. Турчин Я.Б Перспективи Східного партнерства в умовах сучасних викликів у системі європейської безпеки Turchyn Y.B. Prospects of the Eastern Partnership under Modern Challenges to the European Security System / Turchyn Y.B., Dorosh L.O. [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/320469310_Prospects_of_the_Eastern_Partnership_under_modern_challenges_to_the_European_security_system.

Стьопкін А. О.

аспірант кафедри політології та державного управління
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сучасні виклики інформаційній безпеці вимагають перманентних заходів з боку державних інституцій з метою підтримання медіакомпетентності громадян в інтересах національної безпеки та з метою протидії дезінформації недружніх країн. Демократична держава не може собі дозволити стратегії протидії дезінформації, яка покладається виключно на державні інституції та централізоване цензурування, чи систематичне регулювання медіапростору. Сучасна держава демократичного типу нероздільно існує в симбіозі з громадянським суспільством. Життя в епоху інформаційних технологій вказує, що інструменти медіакомпетентності є та будуть необхідними для зменшення вразливості громадян з боку дезінформаційних атак (як з боку РФ, так і Китаю, Білорусі та інших автократій). Тому формування медіакомпетентності у громадян - це питання дієвості інформаційно-комунікаційного механізму протидії дезінформації. Взаємодія суспільства та влади, систематична просвітницька робота та наскрізна інтеграція медіа-грамотності в систему української освіти – це заходи необхідні для інформаційної стійкості українців.

Що ж входить в поняття медіакомпетентності? За німецьким науковцем Стефаном Ауфенангером є такі складові медіакомпетентності: пізнавальна (знання, розуміння й аналіз медіа); моральна (розгляд та оцінка медіа в етичному аспекті); соціальна (вивчення впливу медіа на різні категорії та соціальні групи населення; ефективна (за допомогою медіа люди спілкуються й отримують задоволення); діяльнісна (навички самостійного використання медіа та організація роботи з ними) [1].

Концепцію впровадження медіа-освіти в Україні було схвалено Президією Національної академії педагогічних наук України ще 20 травня 2010 року. Проте, з початку збройної агресії РФ проти України питання медіакомпетентності та медіа-освіти набуло критичної важливості. Тому новостворені інституції в межах інформаційно-комунікативних механізмів інтегрують інструмент формування медіакомпетентності, як обов'язкову складову в комплексі засобів боротьби з дезінформацією.

До прикладу Центр протидії дезінформації, який є робочим органом РНБО України, уведений в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106 забезпечує здійснення заходів щодо протидії загрозам національній безпеці України в інформаційній сфері, зокрема протидії дезінформації та інші [5]. У межах боротьби з дезінформацією завданнями Центру є: сприяння взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства щодо протидії дезінформації та деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, організація та участь в інформаційно-просвітницьких заходах з питань підвищення медіа-грамотності суспільства; вивчення, узагальнення й аналіз досвіду інших держав і міжнародних

організацій з протидії дезінформації та підготовка пропозицій щодо його використання в Україні.

Також існує Центр стратегічних комунікацій Створений при Міністерстві культури та інформаційної політики. Робота Центру сфокусована на комунікаційній протидії зовнішнім загрозам, зокрема — інформаційним атакам Російської Федерації. Центр визначає пріоритет постійної співпраці з громадянським суспільством [4].

Ключовими завдання для себе Центр Стратегічних комунікацій визначає наступні напрямки:

- розбудова стратегічних комунікацій (розробка контрнарративів РФ, проведення інформаційних кампаній, включення українських нарративів у щоденну комунікацію Уряду);
- протидія дезінформації та формування стійкості до неї.
- постійне сповіщення про інформаційні атаки проти України на ресурсах Центру, зокрема на web-порталі, FB-сторінці, та Telegram-каналі;
- підвищення обізнаності про гібридні загрози (розробка та проведення тренінгів для державних службовців, зокрема для представників комунікаційних підрозділів).

Таким чином, на рівні інституційному існує вектор на розвиток медіа-освіти. Вже сьогодні викладачі та державні службовці мають доступ до безкоштовних курсів з медіаграмотності на онлайн платформах: Prometheus, EdEra.

Успішним прикладом імплементації інструментів формування медіакомпетентності є впровадження реформи шкільної освіти «Нова Українська Школа». Дана реформа приділяє доволі багато уваги вихованню медіаграмотності, починаючи з п'ятого класу. Питання дезінформації, пропаганди, медіагігієни розглядається школярами, що сприяє критичному сприйняттю інформації та зменшує шанси на успіх ворожих дезінформаційних атак.

Також Міністерство культури та інформаційної політики в своєму аналітичному документі деталізує, які інструменти розвитку медіаграмотності можна використовувати:

- медіаграмотність для різного віку: розрізняти, як саме працювати з дітьми, з молоддю, зі зрілими чи старшими людьми);
- дошкільна освіта: навчання критичного мислення – це процес, що триває впродовж усього життя, він має розпочинатися ще в дитячому садочку);
- освіта в школах: учень на ранніх стадіях вчиться розрізняти інформацію та джерела, які викликають довіру, і ті, яким краще не довіряти);
- щоденні практики: перш ніж поширювати якийсь контент у соцмережах, варто зупинитися, подумати, перевірити джерело, замислитися, чи не маніпулюють вашими емоціями, тощо) [6].

Як приклад для наслідування пропоную розглянути систему медіаосвіти Фінляндії, яка вважається лідером з медіаграмотності населення останні роки поспіль [2]. Медіаосвіта у школах систематично впроваджується з 1970-х, а перша національна стратегія з медіаграмотності створена в 2017 році. Фінляндія створила урядову інституцію під назвою «Національний аудіовізуальний інститут» [3], у складі якого діє Департамент медіаосвіти та аудіовізуальних медіа. В його компетентності просувати медіаграмотність, розвивати медіанавички у дітей і дбати про безпечне медійне середовище для них.

Фінський підхід передбачає медіаосвіту із ранніх років. Елементи медіа-освіти посилили роль критичного мислення у процесі навчання. Національна ідея у Фінляндії – побудова свого сильного нарративу, а не постійне реагування на дезінформаційних вкидів. Успіх Фінляндії полягає в кооперації органів центральної влади та місцевих акторів.

Україна де-юре та де-факто визнає важливість та втілює концепти розвитку медіакомпетентності. Важливо орієнтуватись на успішні зразки розвитку медіаграмотності (Фінляндія, Данія, Естонія), що Україна і проголошує. Центральну роль в даному питанні треба відводити системі освіти, починаючи з юного віку, формуючи компетентності, які в майбутньому допоможуть бути стійкими до маніпуляцій, пропаганди та інших небезпек. Особливо гостро питання стоїть в контексті Російсько-Української війни, адже конвенційна агресія РФ може бути подолана силами військових, але інформаційні атаки не припиняться і потрібно боротися з ним стратегічно, виховуючи медіаграмотне та національно свідоме покоління.

Література:

1. Aufenanger, Stefan: Medienpädagogik, in: Krüger, H.-H.; Grunert, C. (Hg.): Wörterbuch Erziehungswissenschaft, Wiesbaden 2004
2. Media Literacy Index 2021 Double Trouble: Resilience to Fake News at the Time of Covid-19 Infodemic. URL: https://osis.bg/wp-content/uploads/2021/03/MediaLiteracyIndex2021_ENG.pdf
3. Офіційна сторінка Національного аудіовізуального інституту. URL: <https://kavi.fi/mediakasvatus/>
4. Офіційний сайт Центр стратегічних комунікацій. URL: <https://spravdi.gov.ua/pro-nas/>
5. Рада національної безпеки і оборони України. Рішення Про створення Центру протидії дезінформації від 11 березня 2021 року №106/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-21#Text>
6. Тарас Шевченко, Валерія Ковтун, Володимир Єрмоленко, Андрій Кулаков, Ольга Кравченко, Розвиток медіаграмотності в Україні, 2021. URL: https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/231121_medialiteracy.pdf

Сухорольська І. Ю.

к. політ. н., доцент,

старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Під час повномасштабної війни, яку розв'язала держава-агресор проти України, для нас та нашої країни життєво важливою залишається підтримка ззовні. Ідеться не лише про фінансову допомогу чи передачу важкого озброєння – мету, яка ще у лютому 2022 року здавалася чимось примарним і утопічним. Сьогодні й надалі існує гостра потреба пошуку надійних союзників і партнерів за кордоном, а також закріплення зв'язків із ними і поглиблення співпраці. Якщо при цьому ми маємо на увазі демократичний світ, то якісного і довготривалого партнерства неможливо досягнути без стійкої прихильності до нашої держави з боку населення відповідних країн.

Упродовж 2022 року у багатьох людей в Україні могло скластися враження про культурну дипломатію як про щось вторинне і не таке важливе на фоні масштабних воєнних дій та злочинів Росії. Але якщо простежити генезу конфлікту та дослідити засоби, за допомогою яких РФ та її історичні попередники досягали своїх геополітичних цілей, то цю тезу неважко спростувати, адже російський імперіалізм століттями проростав на ідеях культурного домінування, підкріплених міфами про велич та виняткову роль російської культури в глобальному масштабі.

Ще задовго до 24 лютого 2022 р. для численних українських інтелектуалів та культурних діячів було очевидно, що культурна політика РФ за кордоном є важливим елементом її гібридної війни проти України. Проте щось протиставити цьому було надзвичайно важко, а подекуди – й практично неможливо, адже українська та російська культури знаходилися у неспівмірно різних вагових категоріях у свідомості населення переважної більшості країн світу. У той час як російську спадщину вважали стовпом світової культури, викладали у школах, активно демонстрували на сценах театрів, у концертних залах та на літературних фестивалях, загальний інтерес до української – був практично відсутній, а епізодична впізнаваність не виходила за межі окремих творів та культурних явищ. Як зазначала у середині 1990-их рр. у своєму найвідомішому творі одна з найпомітніших та найяскравіших постатей сучасної української культурної дипломатії Оксана Забужко, писати по-українськи – це є «либонь, найяловіше насьогодні заняття під сонцем, бо навіть якби ти, якимось дивом, устругнула в цій мові що-небудь «посильнее “Фауста” Гете» ... то воно просто провакувалось

би по бібліотеках нечитане, ... бо нерозкуштовані, невживані, невідживлювані енергією зустрічної думки тексти помалу-малу вихолодають, ще й як! – якщо тільки потік читацької уваги вчасно не підхоплює й не виносить їх на поверхню, каменем ідуть на дно й криються нездирним зимним лепом ..., таке сталося майже з цілою українською літературою...» [4, с. 34].

Схожа ситуація, за рідкісними винятками, які лиш підтверджують правило, тривала й у наступні десятиліття. Таким чином, навіть якщо українська культурна дипломатія й була спроможна розширювати свої горизонти та досягати конкретних цілей, вона була просто безсила у протиборстві з російською імперською спадщиною та сконструйованими на її основі сучасними нарративами. Примітно, що навіть зараз для українського культурного продукту достатньо важко розірвати нав'язаний їй зв'язок з Росією, адже організатори культурних подій на Заході спеціально зводять до купи українських та російських діячів задля прощтовхування абсолютно нерелевантної в сучасних обставинах теми примирення чи для досягнення іншого ефекту. Ілюстративним у цьому плані стало гостре обговорення участі у культурному заході визначного українського літератора Юрія Андруховича у парі з росіянином Міхаїлом Шишкіним у межах норвезького фестивалю Vjornsonfestivalen [3]. Цілком імовірно, що згода Андруховича на такий формат була повністю усвідомленою та навіть виправданою, якщо врахувати всі обставини. Проте, з іншого боку, ця ситуація демонструє наскільки українське суспільство болісно реагує на безкінечні намагання міцно приклеїти Україну до Росії в культурному та цивілізаційному плані. І така реакція зовсім не безпідставна, враховуючи практично безнадійну ситуацію минулих років, коли звільнення від культурного домінування «старшого брата» здавалося непосильною місією. Зважаючи на довготривалі приниження з боку імперського гегемона, не дивно, що сьогодні, як зазначає експерт Національного інституту стратегічних досліджень Іван Валюшко, українців «справедливо тригерять новини про вільне пересування росіян за кордоном, куди вони змогли потрапити через треті країни; про можливу участь російських і білоруських спортсменів в Олімпійських іграх наступного року; про переконання Папи Римського в потребі поїхати в обидві столиці протиборчих у цій війні держав, а не тільки в Київ»; а також про те, що документальна стрічка «Навальний» отримує «Оскар» у США [2].

У цьому контексті широкомасштабне вторгнення 2022 року, попри усі трагедії та страждання, які воно принесло на українську землю, ймовірно дозволило перегорнути складну сторінку історії культурних взаємин з іноземцями. Уже зараз ми можемо бачити перші результати зміни ставлення до України та її культури. Як мінімум, широкі маси населення за кордоном навчилися чітко диференціювати Україну та Росію. Українці раптово стали цікаві для інших як народ, їхня культура, як давня, так і сучасна, набула надзвичайної популярності, а українські символи з'явилися на одязі та аксесуарах багатьох людей, яких зовсім нічого не пов'язує з нашою державою. Усе це створило безпрецедентно плідний ґрунт для української культурної дипломатії, включаючи офіційну, яку координує Міністерство закордонних справ, та неофіційну, що її реалізують тисячі українських митців, музикантів, літераторів, артистів та інших видатних і звичайних людей [6].

Водночас, потрібно розуміти, що згаданий сплеск зацікавленості до України має вірусний характер і може згаснути так само швидко, як і виник. Для того, щоб не програти війну на цьому фронті, важливою є саме культурна дипломатія і саме зараз. Тому ідеї про її вторинність порівняно з нагальнішими і важливішими справами є не лише хибними, але й небезпечними, особливо в умовах гарячої фази війни – у час коли Росія ні на мить не призупиняє свою культурну експансію та культурно-мобілізаційні заходи (наприклад, у 2023 р. для віддалених сіл та зруйнованих міст Луганської області, де немає власних закладів культури, Мінкульт РФ закуповує багатофункціональні мобільні Будинки культури на колесах) [5].

Ще один знаковий феномен, який не можна залишити поза увагою розглядаючи цю тему, це так звана відміна російської культури у країнах світу (англ. cancel culture) – безпрецедентні за розмахом культурні санкції, застосовані проти держави-агресора [1]. Це явище отримує кардинально протилежні оцінки з боку різних експертів та діячів культури у світі. Одні з них стають на бік українців та стверджують, що російську культуру неможливо

відокремити від російської держави та політики. Відтак, вона так само заслуговує на обмеження і санкції. Інші наполягають, що культура знаходиться «вне политики» і що помилково та ідеологічно неправильно створювати незручності простим росіянам через злочини путінського режиму. Ще один аргумент – теза про те, що культурний твір потрібно оцінювати незалежно від особи творця.

У будь-якому разі важко заперечити, що відміна російської культури, навіть фрагментарна, повністю відповідає теперішнім інтересам України. Таким чином, війна не лише суттєво піднімає статус української культури, але й розгойдує здавалось би непохитне становище російської, яку, на думку вже багатьох дослідників, необхідно переоцінити зважаючи на її імперську природу та ідеї деколонізації. Це ще один важливий аспект української культурної дипломатії, яка не повинна зациклюватися винятково на демонстрації позитивних сторін української культури, але також має сприяти деконструкції російського імперського міфу та викривати справжню сутність його культурних проявів за кордоном.

Отже, значення української культурної дипломатії після широкомасштабного вторгнення не лише не зменшилося, але й значно зросло. Вона нарешті здобула реальні шанси на великий успіх, що безпосередньо відображається на міжнародному політичному середовищі, у якому знаходиться наша держава. Проте, не варто очікувати на цьому фронті швидкої та остаточної перемоги. Культурна дипломатія – це гра на максимально довгій дистанції, і для того, щоб остаточно вивільнитися з-під грізної тіні багатовікової імперії, знадобиться не одне десятиліття продуманих та злагоджених зусиль і дій.

Література:

1. Білаш К. Культурні санкції проти Росії: очікування та реальність. Лівий берег. 11.03.2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/03/21/510423_kulturni_sanktsii_proti_rosii.html
2. Валюшко І. Кіно вне паліткі: як сприймати «Оскар» для фільму «Навальний». 20.03.2023. URL: <https://rubryka.com/blog/film-navalnyy-oskar/4>
3. Горлач П. Андрухович у Норвегії поговорив із російським письменником: як відреагували українці. 10.03.2023. URL: <https://suspilne.media/279996-andruhovic-u-norvegii-pogovoriv-iz-rosijskim-pismennikom-ak-vidreaguvali-ukrainci/>
4. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу. Київ: Факт, 2002. 116 с.2
5. Петренко Р. Росіяни завезуть пересувні Будинки культури на окуповані території – ОВА. 25.03.2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/03/25/7395032/>
6. Шейко В. В епіцентрі уваги: підсумки 2022 року в культурній дипломатії. 10.03.2023. URL: https://lb.ua/culture/2022/12/30/540637_epitsentri_uvagi_pidsumki_2022_roku.html

Лемко Ю.Р.

к. політ. н., ст. викл. кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Завада Я.І.

доктор філософії, асистент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ПОТЕНЦІАЛ БЕЗПЕКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС ПІСЛЯ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА В ЄС

Російсько-українська війна стала відповіддю РФ на прагнення України інтегруватись до європейського і євроатлантичного простору. Цим шляхом Україна де-юре йде від моменту проголошення своєї незалежності, але практично — завжди виникали внутрішні (проросійське

правління, політика подвійних стандартів між ЄС і РФ, недосконалі реформи, корупція) і зовнішні перешкоди. До зовнішніх можна віднести не лише вплив РФ всіляко перешкодити цим процесам, але й не спішне прагнення самого ЄС бачити в Україні потенційного кандидата на вступ, а лише важливого партнера, відповідно до реалізації своїх інтересів на східному просторі. Це можна пояснити, як ми вже зазначали, небажанням ЄС конкурувати за Україну із РФ.

Де-факто, такий статус-кво зберігався до назрівання в українському суспільстві протестного руху за євроінтеграцію, права без РФ обирати свій зовнішній розвиток, і до розв'язаної війни РФ проти України з метою утримати Україну будь-якою ціною. Втім саме війна Росії проти України сприяла прискоренню набуття статусу кандидата на вступ до ЄС.

28 лютого, фактично в оточеному російськими військами Києві, президент В. Зеленський підписав офіційний запит на вступ до ЄС разом із спільною декларацією з прем'єр-міністром і головою українського парламенту. На той момент Київ тримався вже чотири дні, і перші сумніви щодо здатності Росії провести швидку та успішну кампанію почали занурювати Європу в стан стратегічної невизначеності. Для багатьох українців це стало «світлом у кінці тунелю», а для ЄС – потенційною основою для майбутньої перебудови всієї системи міжнародної безпеки. Одночасно з Україною, свої заяви на вступ до ЄС подали й Грузія та Молдова. Фактично, війна в Україні поставила ЄС перед вибором пошуку політичних шляхів виходу з української ситуації.

Відтак, важливим, переломним та історичним моментом українсько-європейського співробітництва стало прийняття рішення Європейською радою 23 червня 2022 р. про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Передусім, це рішення ЄС пов'язує із:

1) відстоюванням ЄС принципів демократії в умовах безпекового співробітництва з Україною;

2) спроможністю ЄС дати гідну відповідь на геополітичні виклики;

3) важливою роллю України у світовому безпековому порядку [4, с. 53].

Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС відкрило значні перспективи для розвитку України як незалежної, суверенної та демократичної держави. Розуміючи значну загрозу безпековій ситуації на європейському континенті та заяви Росії про амбітні плани захоплення територій пострадянських країн, ЄС прийняв рішення надати максимально можливу підтримку Україні та забезпечити її потреби в стримування ворога. Тому очевидно, що забезпечення миру та безпеки є пріоритетним напрямком розвитку співробітництва між Україною та ЄС [4, с. 56]. По-суті, це вперше країна отримала цей статус в умовах війни та окупації значної частини своєї території.

Звернемо увагу на економічні та міжнародно-політичні аспекти безпеки, які є можливими для України в новому статусі.

Економічні. Надання Україні статусу кандидата сприяє тому, що ЄС готовий інтегрувати Україну у свої структури, відновити її економіку після війни і загалом сприяти поступу у реформуванні багатьох сфер, надаючи важливе фінансування. Україна, по-суті, стає повноцінним членом програм та ініціатив ЄС, передбачених для країн із таким статусом. До цього також додається право на гранти, інвестиції, технічну допомогу. Якщо, скажімо, у 2014-2021 рр. допомога Україні з боку ЄС здійснювалась через інструменти Європейської політики сусідства, то з набуттям статусу кандидата, Україна зможе користуватись спеціальним фондом фінансування програм підтримки — Інструментом допомоги перед вступом (Instrument for Pre-Accession (IPA)). Зауважимо, що цей фонд також призначений для розбудови демократичних інститутів у країнах, які претендують на вступ до ЄС.

Відповідно до заяв Єврокомісії, відбудова України здійснюватиметься за допомогою спеціально створеного фонду відбудови України («Rebuild Ukraine» Facility) і передбачає такі напрями: 1) відбудова інфраструктури, зруйнованого житла, медичних закладів, енергетики; 2) модернізація державних інститутів; 3) поглиблення економічної і соціальної інтеграції України з ЄС; 4) сприяння конкурентоспроможності економіки України [1].

Міжнародно-політичні. Цим рішенням ЄС практично засвідчив свою підтримку і солідарність у партнерстві з Україною. Головним чином йдеться про ціннісно-світоглядну підтримку — визнання, що у війні з державою агресором і терористом — РФ,

Україна відстоює європейські цінності, незалежність і територіальну цілісність власної держави. Тому експерти відзначають, що надання Україні статусу кандидата в ЄС, з одного боку, є політичним фактом, який засвідчує підтримку України ЄС, а з іншого — є сигналом для РФ, що Україна є частиною Європи, її цінностей, і не повернеться до впливу РФ. Також це рішення вважають символічним і вказують, що воно не матиме безпосередніх наслідків для країни.

Думки про символічне значення статусу України як кандидата в ЄС частково зумовлені характером заяв офіційних осіб ЄС. Наприклад, вони часто підкреслювали, що українці належать до європейської родини, що вони відстоюють європейські цінності та що вони нагадують про важливість ЄС як мирного проекту. Зокрема, президент Єврокомісії У. Ляєн заявила, що «українці готові померти за європейську перспективу» і «ми хочемо, щоб вони жили разом з нами європейською мрією» [3]. Також цьому сприяла швидкість процесу подачі заявки і самого рішення. Загалом в цьому аспекті важливим є те, що ЄС разом з Україною прагне захистити власні ідеали та цінності. Але, попри ці позитивні сигнали, дуже мало ймовірно, що процес вступу України до ЄС буде швидким.

Незважаючи на швидку зміну середовища безпеки в Європі (і частково навіть через це), слід розуміти, що членство в ЄС є тривалим процесом. З-поміж країн-членів ЄС є достатньо скептиків щодо його розширення, які, незважаючи на війну в Україні, більше вбачають недоліків в розширенні, ніж переваг. Тим не менше, ЄС все ще може використовувати політику розширення як спосіб зміцнення зв'язків із сусідніми країнами, запропонувати їм стимули узгодити свою політику з власною політикою і використовувати двосторонню співпрацю для врівноваження тиску з боку РФ. Деякі дипломати в Брюсселі зокрема передбачають, що перспективи розширення співпраці між Брюсселем і Києвом можуть бути частиною розрахунків України, перш за все щодо припинення війни. Крім перспективи повноправного членства, європейські держави могли б створити умови для тіснішої асоціації України з ЄС [2].

Отже, надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС є основною формою міждержавної підтримки відповідно до норм міжнародного права та практики ведення міжнародного діалогу у сфері безпеки та підтримання міжнародного миру. Воно відбулось на фоні війни Росії проти України і знаменувало підтримку ЄС України у її відстоюванні своєї незалежності. Найперше новий статус надає Україні економічних гарантій її розвитку, подолання наслідків війни, тощо. Більш ширші перспективи Україна матиме в разі дійсного вступу до ЄС. Цілком ймовірно, що це може послабити агресивну політику РФ.

Література:

1. Богдан Т. Статус кандидата на вступ до ЄС: економічні та фінансові переваги. *Українська правда*. 2022. 28 черв. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/28/688638/> (дата звернення: 01.03.2023).
2. Avoiding an Even Worse Catastrophe in Ukraine. International crisis group. URL: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/easterneurope/ukraine/avoiding-even-worse-catastrophe-ukraine> (дата звернення: 10.03.2023).
3. Ukraine's EU candidate status—not just symbolic. URL: <https://socialeurope.eu/ukraines-eu-candidate-status-not-just-symbolic> (дата звернення: 03.03.2023).
4. Yarovoi T., Dabizha V., Bondarenko O. Diplomatic relations of Ukraine with the EU in the sphere of security and in the relation to candidacy. *Amazonia*. 2022. Vol 11. Issue 55. С. 50-59.

Турчин Я.Б.
д. політ. н., професор,
директор Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ¹

Фактично, з початку заснування Східного партнерства у 2009 році провадяться дискусії щодо функціональності такої ініціативи. Риторика на рівні політичних еліт як Заходу, так і самих країн-адресатів СП стосувалася потреби радикальної її реформи, адже питання ревізії Східного партнерства актуалізувалося з цілої низки причин. Так, СП було засновано на тих принципах і засадах, які були результативні ще в 1994-2004 рр. і достатніми для політичних та економічних трансформацій країн ЦСЄ. Тоді, перспектива членства в ЄС і НАТО слугувала дієвим стимулом для реформ у країнах зазначеного регіону. Проте такої опції не містить у собі Східне партнерство [5; s. 48-50]. Також далеко не всі країни пострадянського простору підтримували власне такий формат взаємодії з Європейським Союзом. Наприклад, Україна очікувала більшого (головно, перспективи членства), а для таких країн як-от: Білорусь, Вірменія чи Азербайджан, то СП пропонувало в політичному та економічному сенсах навіть більше, ніж ті очікували від співробітництва з європейськими партнерами.

До змін у Східному партнерстві спонукала щоразу агресивніша зовнішня політика російської федерації, яка трактувала держави Східної Європи як сферу свого традиційного впливу, а політику ЄС у цьому регіоні як загрозу національній безпеці. Намагаючись уникнути прямого протистояння з росією, європейські партнери свідомо «обмежили» безпековий потенціал СП, зосередивши увагу на питаннях економічних і суспільних трансформацій, розвитку демократії та захисту прав людини. Внаслідок такого підходу, на думку П. Бураса і К.-О. Ланга, напередодні війни росії з Україною та конфронтації безпекової політики між Заходом з одного боку та росією з іншої, то СП виявилось нездатним визначити формат і межі політики ЄС до своїх східних сусідів. За таких умов, ЄС повинен був посилити свою політичну та економічну участь у такому співробітництві, а також виробити нові зобов'язання щодо партнерів, які прагнуть членства в Європейському Союзі [3].

Звідси пропонувалися різноманітні шляхи реформування ініціативи ЄС «Східне партнерство», особливо після агресії росії до України 2014 року. Було цілком очевидно, що політика ЄС до країн СП повинна трансформуватися, позаяк змінилася геополітична ситуація в якій опинилися країни пострадянського простору. Збройний конфлікт в Україні та щоразу агресивніша політика росії, фактично, спонукали Європейський Союз до перегляду Східного партнерства. І в цьому контексті ціла низка важливих питань потребували відповідей, а саме: в який спосіб ЄС може ефективно співпрацювати з країнами СП, якщо частина з них не виявляє до цього зацікавлення? В який спосіб політика ЄС може бути ефективна, якщо їй бракує консенсусних дій та розуміння? [7]. Наприклад, польський дослідник Г. Громадзкі запропонував посилити диференціацію в співпраці з країнами СП; надати перспективу членства проєвропейським учасникам ініціативи; СП трансформувати у ключовий напрям зовнішньої політики ЄС; посилити співпрацю у військовій сфері на рівні двох груп: між державами СП, які демонструють прогрес (Україна, Білорусь, Молдова), а також між ними та Європейським Союзом; демократизувати треті країни, які виражають зацікавленість до існування СП; налагоджувати відносини із рф, але без компромісів щодо європейських цінностей тощо [6, s. 521–522]. Іншою пропозицією стала трансформація Східного партнерства в Партнерство задля розширення, яке поєднувало три ключові напрями співробітництва між адресатами СП та ЄС, як-от: 1) пришвидшена інтеграція зі спільним

---

¹ Публікація виконана у рамках реалізації проекту ERASMUS+ J.MONNET MODULE «Ініціатива ЄС Східне партнерство: можливості для України» № 619891-EPP-1-2020-UA-EPPJMO-MODULE

європейським ринком із одночасним наданням фінансової допомоги від ЄС; 2) зміцнення підтримки для кліматично-енергетичної трансформації східних сусідів; 3) розбудова співпраці у сфері безпеки та зовнішньої політики. Запропонований формат партнерського співробітництва міг забезпечити реальні результати в найкоротші терміни, а також наблизити виконання стратегічної цілі – розширення Європейського Союзу та вироблення нового консенсусу в справі політики розширення загалом. Така формула була б чимось більшим, ніж просто «зміцнене Східне партнерство», позаяк надала б стимул для реформ не лише країнам Асоційованого тріо, а й країнам регіону Північних Балкан, позаяк ЄС у такий спосіб відходив від декларацій до практичних кроків із розширення [3]. Отже, зміна геополітичної ситуації створила передумови для редефініції політики сусідства та розширення ЄС.

Цілком очевидно, що саму ідею реформування Східного партнерства кардинально активізували лютневі події 2022 року, спровоковані повномасштабним вторгненням РФ до України. По-перше, російська агресія проти України довела, що Східне партнерство не є ефективним з позиції геополітичної стабільності та можливості налагодження стабільних відносин між ЄС і країнами-партнерами. З одного боку, спостерігається зміцнення національної ідентичності та державотворчого процесу в самій Україні, а з іншого – значна частина українців, оцінюючи політичні кроки, декларації та позиції країн ЄС у геополітичному та культурному розумінні більшою мірою переорієнтувалася на Центральну Європу, головню, Польщу. Це, безсумнівно, сприятиме зміцненню потенціалу Центральної та Східної Європи як геополітичного полюсу, а також як автономного соціально-політичного утворення. Зважаючи на це, стверджує Г. Гроссе, Східне партнерство більше не є функціональним для Європейського Союзу, подібно як і теорія концентричних кіл Європи, яку пропагували французькі політики ще з часів Ф. Міттерана. Водночас для посилення суб'єктності в інтеграційних процесах в ЄС, то країни Центральної Європи повинні геополітично скеруватися до Східної Європи. Тому розширення кордонів Європи на схід є тут чудовою можливістю, щоб збалансувати асиметричні відносини між сходом і заходом ЄС на користь Центральної Європи [4]. Фактично, доходимо висновку, що східна політика повинна стати пріоритетною у зовнішньополітичних відносинах ЄС. У попередні роки вона концентрувалася в межах Східного партнерства, яке на сьогодні повинно бути або доповнене (трансформоване, реформоване) або загалом припинене.

Повна ліквідація Східного партнерства не виявляється доцільною з декількох причин. По-перше, власне СП структурувало в собі всі програми, ініціативи, які ЄС і окремі його країни-члени надавали своїм східним сусідам для проведення реформ й стабільного розвитку. До моменту запровадження СП такі програми часто дублювали один одного, конкурували між собою, відповідно – не досягали визначених цілей, позаяк не узгоджувалися між собою. Натомість концентрація зусиль ЄС, окремих країн ЄС та міжнародних організацій у межах єдиної ініціативи посилила ефективність такої взаємодії. По-друге, співробітництво у форматі Східного партнерства, на відміну від інших програм, є інституційно організованим, наприклад Чорноморської синергії. Східне партнерство провадиться на двосторонньому та багатосторонньому рівнях, зокрема із залученням регіональних влад та численних інституцій громадянського суспільства. По-третє, Росія може використати вихід ЄС зі СхП для ескалації агресивної політики в регіоні. Також прихильники СП вказують на те, що, власне, формат СП сприяє політичному діалогу між Вірменією та Азербайджаном, відіграє велику роль в підтримці громадянського суспільства, особливо в Білорусі. Чимало уваги в рамках СП приділялося проблемам запобігання регіональних конфліктів та подоланню їхніх наслідків у країнах-адресатах.

Подібно й дискусія всередині Європейського Союзу стосується здебільшого продовження, а не припинення Східного партнерства. Позиції держав-членів найперше пояснюються їхнім ставленням до політики розширення. Важко не погодитися з думкою, що впровадження, розвиток і трансформація Східного партнерства значною мірою залежали від позиції двох ключових акторів ЄС – Франції та Німеччини, які категорично не підтримували пропозицію надання перспективи членства країнам Східної Європи у форматі Східного партнерства. Це саме стосувалося поглиблення співпраці з країнами адресатами у сфері безпеки, адже вважалося, що такий крок послабить співробітництво ЄС із росією. Слушним є

твердження професора Варшавського університету Г. Гроссе, що Східне партнерство мало стабілізувати відносини між Європейським Союзом і Східною Європою в найбільш економічно вигідному для Західної Європи способі, але без можливості включення цих країн до ЄС. Таким чином було збережено традиційний підхід до сприйняття геополітичних кордонів, де Європа, фактично, визначалася двома найбільшими країнами (Францією та Німеччиною), а її центр був у західній частині континенту. Центральна частина Європи, хоча й входила до територіальних меж «цивілізованої» Європи, але сприймалася через призму субординації та «незавершеної європеїзації». На схід від кордонів Європейського Союзу, продовжує науковець, починалася сфера геополітичного впливу Москви, яку сприймали як більш-менш «цивілізовану» Східну Європу, значною мірою русифіковану, а тому культурно відокремлена від Заходу. До російської агресії 2022 року часто підкреслювалася й геополітична відокремленість східноєвропейських країн від Заходу [4].

У нинішніх геополітичних умовах країни, які підтримують розширення ЄС на схід, наприклад, Польща, Швеція, Чехія та країни Балтії вважають, що Східне партнерство має бути продовжено, але необхідно змінити його зміст. Натомість, країни, які скептично ставляться до розширення, також офіційно не ставлять під сумнів доцільність продовження Східного партнерства, але віддають перевагу розвитку більш вільного формату співробітництва між ЄС та країнами східного сусідства. Таку позицію часто пояснюють отриманням Україною та Молдовою статусу кандидата на членство до ЄС, що, на їхню думку, применшує функціональність Східного партнерства. З огляду на вищезазначене, у травні 2022 року Нідерланди, Австрія та Італія запропонували розвивати нову ініціативу - Європейське політичне співтовариство (ЄПС, European Political Community), яка може об'єднати європейські держави, що поділяють спільний набір демократичних цінностей, незалежно від того, чи є вони членами Союзу, чи ні, і незалежно від характеру їхніх поточних відносин з Європейським Союзом [1]. Її доцільність партнери обґрунтовують і через зміну архітектури безпеки, а також потребу дієвого міжнародного формату співпраці з країнами-сусідами ЄС для обговорення найважливіших стратегічних для ЄС питань задля реалізації політики розширення. Європейська рада в червні 2022 року підтримала цю ідею за умови, що ЄПС не є заміною європейської політики розширення. Верховний представник ЄС з Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) Ж. Боррель за підсумками стартового засідання ЄПС підсумував, що ЄПС може розглядатися як: 1) співтовариство спільних принципів через узгодження принципів, які гарантують мир і стабільність на континенті; 2) співтовариство стійкості для зменшення вразливості європейських країн до ризиків і загроз все більш гібридного характеру; 3) співтовариство співпраці, спрямоване на посилення економічного співробітництва, взаємопов'язаності та транскордонного секторального співробітництва; 4) співтовариство, яке додає цінності наявним інститутам і форматам, оскільки СЗБП доповнює політику ЄС та інші регіональні структури [1]. Вже 6 жовтня 2022 року відбувся саміт ЄПС за участю лідерів усіх держав-членів ЄС і Великої Британії, Туреччини, Норвегії, країн регіону Західних Балкан та Східного партнерства (крім Білорусі). Зустріч не принесла конкретних результатів, але очевидно, що формат буде розвиватися [8].

Доцільність зміни формату Східного партнерства в умовах російської агресії чітко усвідомлюють і самі країни-адресати ініціативи. Адже агресія РФ до України внесла значні корективи у відносини ЄС з державами східного сусідства. Білорусь, фактично, окупована РФ і від кількох років призупинила свою участь у СП, а Україна та Молдова, отримавши статус кандидата на членство в ЄС, зменшили свій інтерес до ініціативи та отримали доступ до програм політики розширення ЄС (наприклад, Інструмент передвступної допомоги). Також у співробітництві з ЄС країнам СП довелося «відкорегувати» свої цілі через агресію РФ. Наприклад, пріоритетом у співпраці з Україною є надання військової та гуманітарної допомоги, а також довгострокових кредитів. Зокрема, на 2023 рік ЄС задекларував 23 млрд. євро на такі потреби. Для Молдови важливою є підтримка в подоланні енергетичної кризи, яка виникла через агресію Росії та є способом тиску задля обмеження впливу проєвропейських сил у середовищі молдовського суспільства. Наразі ЄС упродовж 2022 року надав Молдові допомогу в розмірі близько 210 млн євро, в т.ч. на закупівлю газу, а в листопаді цього ж року задекларував ще один пакет підтримки на 250 мільйонів євро. Важливо, щоб

покращити економічну ситуацію в Україні та Молдові, то ЄС прискорив інтеграцію партнерів до внутрішнього ринку ЄС. Відносини ЄС із Грузією залишаються складними, наразі без «ефективної формули розв'язання». З одного боку, влада Грузії зацікавлена в збільшенні допомоги від ЄС на розвиток інфраструктури та європейських інвестицій, а понад 80% громадян підтримують інтеграцію з ЄС і НАТО. З іншого боку – спостерігається небажання влади Грузії проводити реформи й припинити конфлікт між керівною партією «Грузинська мрія» та опозицією. Також для Грузії, подібно як і для Молдови, збереження конструктивних відносин з ЄС є важливим із погляду безпекової ситуації. Розташування російських військ в Абхазії, Південній Осетії та Придністров'ї створює тут для росії можливість швидкого наступу в умовах, коли обороноздатність як Грузії, так і Молдови є слабкими. Ці держави сподіваються на збільшення допомоги від європейських партнерів у безпековій сфері. З-поміж інших країн Східного партнерства до тіснішої співпраці з ЄС прагне лише Вірменія, особливо після поразки у війні з Азербайджаном у 2020 році. Але через тотальну залежність від росії, Вірменія здатна лише вибірково співпрацювати з Європейським Союзом. Натомість Азербайджан й надалі виражає економічне зацікавлення в співпраці з ЄС, зміцнивши в 2022 році своє становище як надійного торговельного партнера завдяки збільшенню поставок газу для ЄС. Участь Білорусі у СхП є призупиненою, проте ЄС підтримує білоруське громадянське суспільство, трактуючи його як найбільш вірогідний спосіб протистояння режиму О. Лукашенка, який, фактично, є союзником Росії та надає можливість російським військам вести військові дії проти України зі своєї території [8].

Ключовою державою у форматі Східного партнерства залишається Україна. У грудні 2022 році міністр закордонних справ України Д. Кулеба заявив про доцільність докорінних змін ініціативи через повномасштабну російську агресію та запропонував основні принципи її модернізації. По-перше, ініціатива має стати транзитним інструментом для тих країн, які зацікавлені в зміцненні політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС. По-друге, має надалі втілюватися потужний інструмент «Глобальна Європа» (NDICI-Global Europe) з бюджетом у майже 80 мільярдів євро, який є головним фінансовим інструментом для зовнішніх дій ЄС. По-третє, Східне Партнерство повинно слугувати інструментом поглиблення секторальної співпраці з ЄС у галузях безпеки, міграції, енергетики, транспорту, протидії гібридним загрозам і дезінформації. При цьому ключовим компонентом має бути саме безпека [2].

Нагадаємо, що Східне партнерство свого часу активно лобіювали Польща та Швеція, його часто називають «польсько-шведською ініціативою», що є цілком обгрунтовано. Тому головування Швеції в Раді ЄС у 2023 році ймовірно продовжить дискусію щодо змін Східного партнерства. Найімовірніше, ЄС підтримає ідею продовжити Східне партнерство, але за умови адаптації його до нової геополітичної ситуації. Цього можна досягти через ефективну синергію між Східним партнерством і ново запропонованим Європейським політичним співробітництвом, яке може посилити СП у питанні підвищення стійкості ЄС та сусідніх країн до гібридних загроз, зокрема у сфері критичної інфраструктури.

Література:

1. Петров Р. Як Європейське політичне спільнотвариство могло би сприяти вступу України до ЄС / Р.Петров [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://verfassungsblog.de>
2. Східне партнерство ЄС має бути модернізовано у зв'язку з агресією РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://interfax.com.ua/news/political/877914.html>
3. Buras P. Partnerstwo dla Rozszerzenia: nowa oferta UE dla Ukrainy i nie tylko / Piotr Buras, Kai-Olaf Lang [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2022/06/P.Buras_K-O.Lang_Partnersstwo-dla-rozszerzenia.pdf
4. Grosse Grzegorz T. Na naszych oczach powstaje nowa Europa / Grzegorz T. Grosse [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/prof-tomasz-grzegorz-grosse-nowa-europa/>
5. Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej [red.nauk. M.Grela, Z.Rapacki]. – Warszawa: Akademia Finansów i Biznesu Vistula, 2016. – S.48-50.

6. Piskorska B. Soft power w polityce UE wobec państw Partnerstwa Wschodniego / Piskorska B. – Lublin, 2017. – S. 521-522.
7. Stępniewski T. Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej w dobie konfliktu zbrojnego na Ukrainie i Brexitu / T. Stępniewski [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-45ec6708-d77c-4433-98f7-286b6def20e5>
8. Kaca E. Debata o Partnerstwie Wschodnim w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę / E. Kaca [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://www.pism.pl/publikacje/debata-o-partnerstwie-wschodnim-w-kontekście-inwazji-rosji-na-ukrainie>

Федчик О. В.

студент Національного університету водного господарства та природокористування,
Рівне, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доц. **Жемба А. Й.**

ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

З моменту отримання Україною статусу партнера Європейського Союзу (ЄС) в 1994 році, відносини між цими двома суб'єктами зазнали значних змін. Що стосується економічної співпраці, Україна тісно пов'язана з ЄС, який є її найбільшим торговим партнером і головним донором інвестиційної допомоги [1]. Проте, крім економічної сфери, відносини між Україною та ЄС стали все більш стратегічними, що відображається у підписанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в 2014 році [2]. Однак, не дивлячись на досягнення, на шляху до повноцінного членства в ЄС Україні доведеться подолати ще багато перешкод.

Економічні відносини між Україною та ЄС включають торгівлю товарами та послугами, інвестиції та технологічний трансфер. З 2014 року, коли було підписано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, торговельний обсяг між цими двома суб'єктами збільшився в п'ять разів [3]. У рамках Угоди були знижені мита на більш ніж 90% усіх товарів, що сприяло зростанню торгівлі. Крім того, Україна отримала доступ до програми ЄС "Горизонт 2020", що дозволяє залучати фінансові ресурси для реалізації наукових досліджень та розвитку інноваційних технологій [4]. Такі досягнення свідчать про успішну економічну інтеграцію України з ЄС.

Однак, крім економічної сфери, відносини між Україною та ЄС стали все більш стратегічними. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає глибоку та всеосяжну інтеграцію України в європейський економічний простір, зокрема включаючи реформування законодавства, демократичні процеси та громадянське суспільство [2]. У підтримку демократичного розвитку Україні було надано безвізовий режим з ЄС, що дало змогу українським громадянам легше подорожувати до країн ЄС [5]. Також, ЄС надав значну допомогу Україні в зусиллях по боротьбі з корупцією та підвищенню рівня життя українських громадян [6].

Не зважаючи на досягнення, на шляху до повноцінного членства в ЄС Україні доведеться подолати ще багато перешкод. Найбільш важливим завданням залишається реформування внутрішніх структур та боротьба з корупцією, що є найбільшими перешкодами на шляху до європейської інтеграції [7].

Крім того, необхідно покращити взаємодію між Україною та ЄС в політичній та культурній сферах, щоб зміцнити партнерство та зберегти Європейський вектор розвитку України. Наприклад, розширення ініціатив з обміну молодіжними делегаціями, підвищення рівня культурного та мовного спілкування, інтеграція української науки та освіти до європейського освітнього простору. Крім того, можна запровадити спільні проекти з охорони навколишнього середовища та підтримки розвитку малого та середнього бізнесу. Ці заходи сприятимуть збільшенню взаєморозуміння та співпраці між Україною та ЄС.

У подальшому розвитку відносин між Україною та ЄС важливо зосередитися на інтеграції української економіки до європейського ринку. Для цього необхідно провести

системні реформи у сфері підприємництва, банківської та правової систем. Такі заходи забезпечать більшу стабільність та прозорість бізнесу в Україні, що залучить до країни європейський капітал та підвищить рівень економічного розвитку.

Продовження співпраці між Україною та ЄС потребує підтримки з боку обох сторін. Україні необхідно продовжувати здійснювати реформи, розвивати демократію та зміцнювати права людини, що сприятиме збільшенню довіри з боку європейських партнерів.

Крім того, важливо продовжувати співпрацю в галузі енергетики та екології. Україна має великий потенціал у відновлюваній енергетиці, що може бути корисним для ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки та досягненні цілей зменшення викидів парникових газів.

Однак, незважаючи на позитивні зрушення, відносини між Україною та ЄС є складними та мають свої проблеми. Одна з найбільших проблем - це конфлікт на сході України, який вже триває понад сім років, та повномасштабна російсько-українська війна. Ці військові дії впливають на ставлення ЄС до України та спроможність нашої держави виконати вимоги, необхідні для вступу в ЄС. Європейські країни продовжують надавати підтримку Україні, але ситуація залишається складною. Важливо знайти політичне, дипломатичне та військове рішення для завершення війни й відновлення територіальної цілісності України.

Наступним важливим кроком для України у відносинах з ЄС може стати безпосередньо вступ до Європейського Союзу. З моменту отримання незалежності Україна вказувала на європейську інтеграцію як свою стратегічну мету. У 2020 році уряд України відзначив, що європейська інтеграція залишається однією з ключових пріоритетів для країни, а отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС остаточно підтвердило це.

Ще одним важливим завданням для вступу є підвищення ефективності державних інституцій. Зокрема, потрібно запровадити ефективну систему моніторингу та контролю за діяльністю державних чиновників, забезпечити незалежність судової влади, реформувати правоохоронні органи, вдосконалити систему оподаткування та боротьби зі злочинністю.

Також важливо розвивати економіку та підвищувати конкурентоспроможність українських підприємств. Для цього потрібно забезпечити стабільність економічної ситуації в країні, підвищувати рівень інвестицій та розвивати інноваційні технології.

Крім того, Україні необхідно звернути увагу на питання енергетичної безпеки. У цьому напрямку вже досягнуто певних успіхів, але далеко не все ще вирішено. Важливо зменшити залежність від імпорту енергоресурсів, сприяти енергоефективності та використанню відновлюваних джерел енергії.

Отже, на шляху до європейської інтеграції Україні стоять значні виклики та завдання. Проте, розвиток відносин з ЄС є важливим напрямком для нашої країни, який допомагає зміцнювати демократію, реформувати економіку та розвивати культурний діалог з європейськими партнерами.

Цільовою і перспективною має стати також співпраця у галузі культури, мистецтва, науки та освіти, що допоможе зблизити нашу країну з Європою та збільшити взаємне розуміння та обмін досвідом. Важливо також продовжувати розвивати енергетичну співпрацю з ЄС та розширювати ринки збуту для українських товарів.

У підсумку, відносини між Україною та ЄС є важливим напрямком зовнішньої політики нашої країни. За останні роки було досягнуто значних успіхів у співпраці з ЄС, проте є ще багато завдань, які потребують уваги та зусиль для досягнення європейських стандартів. Україна повинна продовжувати реформи та зміцнювати демократію, щоб підтримувати та розвивати партнерські відносини з ЄС на основі взаємної користі та рівності.

Література:

1. Брежнева, І. В. Україна та ЄС: зовнішньополітичний вектор співпраці [Текст] / І. В. Брежнева, В. В. Єфименко // Економіка та держава. - 2018. - № 5. - С. 18-22.
2. Грабовський, А. Європейський союз як політична система та його зв'язки з Україною [Текст] / А. Грабовський // Соціальні та гуманітарні науки. - 2019. - № 1. - С. 7-10.
3. Данилюк, О. Що далі з Україною та ЄС: на шляху до співпраці [Текст] / О. Данилюк, Л. Шевченко // Міжнародна економіка та менеджмент. - 2019. - № 1. - С. 7-14.

4. Кільченко, О. М. Сучасний стан та перспективи розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом [Текст] / О. М. Кільченко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. - 2019. - Т. 30. - С. 81-85.
5. Корнієнко, О. Оцінка взаємодії України та Європейського Союзу в контексті питань енергетичної безпеки [Текст] / О. Корнієнко, В. Марков, Є. Шевченко // Економічний вісник НТУУ "КПІ". - 2018. - № 20. - С. 22-28.
6. Мельник, Л. Сучасний стан і перспективи співпраці України та Європейського Союзу в енергетичній сфері [Текст] / Л. Мельник, І. Солдатенко // Економіка України. - 2019. - № 1. - С. 45-51.
7. Шевченко, О. В. Актуальні проблеми реалізації Європейської інтеграції України / О. В. Шевченко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Міжнародні відносини. - 2019. - Вип. 9. - С. 36-44.

Хакімова В. Т.

аспірант кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: д. політ.н., проф. **Брусиловська О.І.**

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ ЄС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Європейський Союз став ключовим гравцем у міжнародній дипломатії, працюючи над сприянням миру, безпеки та процвітання в усьому світі. Дипломатія є центральним елементом зовнішньої політики ЄС, оскільки вона дозволяє взаємодіяти з іншими країнами та міжнародними організаціями з широкого кола питань, від торгівлі та безпеки до зміни клімату та прав людини. Однією з головних рис дипломатії ЄС є його відданість багатосторонності. Союз вважає, що співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями має важливе значення для ефективного вирішення глобальних викликів. Завдяки своїй політиці сусідства ЄС приділяє значну увагу розбудові партнерства з сусідніми країнами та регіонами та сприяє їх стабільності та процвітання, пропонуючи економічну та політичну підтримку.

Забезпечення міжнародної безпеки та стабільності в регіоні Східного партнерства є однією з основних стратегічних цілей Європейського Союзу. Дипломатія ЄС, її механізми та інструменти можуть відігравати важливу роль у створенні безпечного та стабільного регіону, що є першочерговим завданням в контексті збереження миру та безпеки в Європі. Завдяки дипломатичним зусиллям ЄС було створено безліч міжнародних договорів та угод, спрямованих на забезпечення безпеки та стабільності в регіоні. Одним з таких механізмів стало Східне партнерство, яке є однією з головних пріоритетних напрямків дипломатії ЄС. З моменту свого створення у 2009 році, Східне партнерство стало важливим інструментом зміцнення відносин між ЄС та шістьма східними партнерами, в тому числі з Україною [5].

Регіон Східного партнерства, що включає шість країн колишнього Радянського Союзу, є у центрі зовнішньополітичних зусиль Європейського Союзу. Україна, Молдова, Грузія, Білорусь, Азербайджан та Вірменія – ці країни стали суб'єктами Східного партнерства, що відображає розширення впливу ЄС в цьому ареалі. Важливість регіону Східного партнерства для ЄС є багатогранною, і зумовлена декількома факторами, зокрема економічними та безпековими, бажанням сприяти стабільності та демократичному врядуванню в регіоні, а також ключовим геополітичним значенням для Європи.

Аналізуючи значення Східного партнерства для ЄС і переваги, які Союз може отримати від своєї взаємодії з регіоном, можна виділити наступне.

По-перше, регіон Східного партнерства є стратегічно важливим для безпеки та стабільності всієї Європи. Регіон розташований на східному кордоні ЄС і на перетині кількох важливих геополітичних розломів, включаючи амбіції Росії утвердити свій вплив у регіоні, невирішені конфлікти та транснаціональні загрози, такі як організована злочинність, тероризм і кіберзлочинність. ЄС підтримує країни Східного партнерства в їхніх зусиллях щодо

посилення безпеки та стабільності, зокрема шляхом надання допомоги у реформуванні сектору безпеки, підтримки управління кордонами та співпраці у боротьбі з тероризмом і кіберзлочинністю. Дипломатія ЄС зосереджена на підтримці миру та стабільності у регіоні Східного партнерства. Вона допомагає країнам Східного партнерства розвивати військову та політичну співпрацю з ЄС та НАТО.

Фінансування Східного партнерства фактично здійснюється з декількох джерел. Головними донорами проекту стали: Європейський інструмент сусідства і партнерства – ENPI, ЄБРР, ЄІБ. Із вказаних джерел фінансується п'ять флагманських ініціатив, таких як управління кордонами, охороною природного середовища, підтримка малих і середніх підприємств, енергетичний напрямок та напрям із подолання наслідків катастроф [3, с.81].

Взаємодія ЄС з регіоном допомогла сприяти стабільності та зусиллям з розбудови миру, а також підтримала демократичні реформи в таких країнах, як Грузія та Молдова. Це також допомогло зменшити ризик перекидання нестабільності та конфлікту на територію Союзу.

По-друге, регіон Східного партнерства є важливим джерелом енергії для ЄС. У цьому регіоні пролягають основні маршрути транзиту енергоносіїв, у тому числі трубопроводи для транспортування природного газу з Росії до Європи. Європейський Союз активно працює над забезпеченням енергетичної безпеки регіону. Він зосереджує увагу на підтримці проектів розвитку відновлюваної енергетики, що дозволить зменшити залежність країн Східного партнерства від постачання газу з Росії. Крім того, ЄС займається розвитком транспортної інфраструктури, що забезпечить зручний доступ до ринків ЄС для країн Східного партнерства. Взаємодія ЄС з регіоном допомогла диверсифікувати його енергоносії та зменшити його залежність від Росії. Це допомогло покращити енергетичну безпеку ЄС і зменшити ризик перебоїв у постачанні.

По-третє, регіон Східного партнерства пропонує значні економічні можливості для ЄС. Сукупне населення регіону становить понад 70 мільйонів людей і є домом для кількох швидкозростаючих економік. ЄС є найбільшим торговим партнером для країн Східного партнерства, а регіон в свою чергу представляє зростаючий ринок для європейських товарів і послуг. Взаємодія ЄС з регіоном допомогла поглибити економічні зв'язки та сприяти торгівлі та інвестиціям. Це допомогло створити робочі місця та прискорити економічне зростання як у ЄС, так і в країнах Східного партнерства. ЄС вклав значні кошти в регіон Східного партнерства, надаючи значну фінансову допомогу та підтримку економічного розвитку. Європейська спільнота також запропонувала своїм східним партнерам можливість укладення глибоких і всеохоплюючих угод про вільну торгівлю з метою посилення економічної інтеграції та регуляторного зближення. Зміцнюючи економічні зв'язки, ЄС прагне підтримувати економічний і соціальний розвиток регіону, одночасно сприяючи перевагам єдиного ринку [4].

Нарешті, регіон Східного партнерства є важливим партнером для ЄС у просуванні глобальної безпеки та стабільності. Регіон розташований на перехресті Європи та Азії та є домом для кількох важливих транзитних шляхів. Взаємодія ЄС з регіоном допомогла сприяти регіональній інтеграції та зв'язку, а також підтримала розвиток транспортних та інфраструктурних зв'язків. Це допомогло сприяти стабільності та безпеці в регіоні, а також підтримало ширші цілі зовнішньої політики ЄС.

ЄС прагне підтримувати країни Східного партнерства в їхніх зусиллях побудувати стабільні, демократичні та стійкі суспільства. ЄС надавав підтримку демократичним реформам, належному врядуванню та верховенству права в регіоні. ЄС також бере участь у політичному діалозі з країнами Східного партнерства з низки питань, включаючи права людини, боротьбу з корупцією та сприяння розвитку громадянського суспільства. Взаємодія ЄС з регіоном також мала вирішальне значення для зміцнення зовнішньополітичних можливостей ЄС і посилення його впливу в регіоні. Крім того, співпраця ЄС із регіоном Східного партнерства допомогла посилити роль ЄС як глобального гравця у сприянні миру, стабільності та демократії.

Однак ЄС стикається з численними проблемами в імplementації Східного партнерства.

Одним із головних викликів є геополітичний контекст, у якому діє Східне партнерство. Країни Східного партнерства розташовані в регіоні, який викликає серйозну боротьбу з боку

зовнішніх держав, таких як Росія, США, Туреччина та Іран. Спроби ЄС поглибити відносини з країнами Східного партнерства наштовхнулися на опір Росії, яка розглядає регіон як частину своєї сфери впливу. Це призвело до геополітичного перетягування каната в регіоні, коли ЄС намагається наблизити до себе країни Східного партнерства, а Росія намагається утримати їх у своїй орбіті.

Ще одним викликом є різноманітність країн Східного партнерства. Шість країн мають різну історію, культуру та політичні системи. Це ускладнює для ЄС розробку політики, адаптованої до конкретних потреб кожної країни. Наприклад, у той час як Україна, Молдова та Грузія прагнуть приєднатися до ЄС та НАТО, Білорусь та Вірменія мають більш тісні зв'язки з Росією та з меншим ентузіазмом сприймають цю ідею.

Питання корупції також є серйозним викликом для ЄС у його відносинах із країнами Східного партнерства. Корупція є поширеною у багатьох країнах Східного партнерства і розглядається як головна перешкода для економічного розвитку та політичних реформ. ЄС зробив боротьбу з корупцією ключовим компонентом своїх відносин із країнами Східного партнерства, але прогрес був повільним, і корупція залишається основною проблемою [5].

Інша проблема заключається в тому, що на момент створення Східного партнерства у 2009 році чотири з шести країн ініціативи були втягнутими у конфлікти різної інтенсивності: зокрема, Молдова – у Придністровський конфлікт, Грузія в Абхазії та Осетії – з Росією, а також Вірменія та Азербайджан – у Нагірно-Карабаський конфлікт між собою. У всіх цих конфліктах участь Російської Федерації є очевидною прямо чи опосередковано. Проте, оцінюючи роль ЄС у вирішенні цих конфліктів, можна сказати, що істотного прогресу за допомогою інституцій ЄС досягнуто не було. Це стало очевидним деструктивним фактором для всього проекту Східного партнерства. Згодом, протести в українській столиці з численними жертвами та російсько-українська гібридна війна з усіма наслідками поставили на порядок денний нові загрози і виклики, вирішення яких не терпіло зволікань. Анексією Криму і агресивними діями проти України, Росія підірвала глобальний безпековий порядок, стало зрозуміло що конфлікт в Україні не є периферійним питанням, адже політика Путіна націлена на війну у великому масштабі. Саме тому з 2014 року ЄС дуже активно підтримує Україну, а з початком повномасштабного вторгнення — фінансова, військова та гуманітарна підтримка тільки збільшується. Саме згуртованість навколо врегулювання цього конфлікту дасть можливість ЄС утвердити себе як провідного актора міжнародних відносин, а для України індикатором успішної інтеграції до ЄС.

Нарешті, ЄС стикається з проблемою щодо громадської думки в країнах Східного партнерства. Хоча в деяких країнах, наприклад у Грузії та Україні, є підтримка тісніших зв'язків з ЄС, існує також значна частка скепсису та опозиції. У Білорусі, наприклад, уряд використовував антиєвропейську риторику для посилення власної легітимності та переслідував проєвропейських активістами.

Підсумовуючи, ЄС стикається з численними викликами у своїх відносинах із країнами Східного партнерства. Ці виклики кореняться в геополітичному контексті регіону, різноманітності країн Східного партнерства, корупції, конфліктах і громадській думці. Незважаючи на ці виклики, ЄС залишається відданим ініціативі Східного партнерства та розглядає її як важливий компонент своєї зовнішньої політики. Регіон має вирішальне значення для ЄС з точки зору економіки, політики та безпеки. Взаємодія ЄС з регіоном допомогла зміцнити його позицію як глобального актора та посилити його вплив у регіоні. Таким чином, дипломатія ЄС відіграє вирішальну роль у просуванні безпеки та стабільності в регіоні Східного партнерства.

Література:

1. Добржанська О. Ініціатива «Східне партнерство» в реалізації зовнішньої політики Європейського Союзу»: дис. ... канд. політ. наук./ О. Добржанська, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2012. – 222 арк.
2. Копійка В. Європейський Союз–Україна: євроінтеграційний марафон / В. Копійка // Науковий вісник дипломатичної академії України. – 2010. – № 15. – С. 90–98.

3. Мільчарек Д., Барбурська О. Східний вектор зовнішньої політики ЄС: Здобутки та проблеми. Львів: Растр-7, 2016. 154 с.
4. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / І.Ф. Газізуллін, М.М.Гончар, О.В.Коломієць та ін.; за ред. В. Мартинюка. Київ: Агентство «Україна», 2009. 84 с.
5. The European External Action Service Portal, «Eastern Partnership». [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en#8007 (дата звернення: 19.03.2023).

Хівренко Д. Ю.
студентка Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна
Науковий керівник: к.політ.н., доц. **Івасечко О. Я.**

ОСОБЛИВОСТІ РОЛІ ТУРЕЧЧИНИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ З 2022 РОКУ

З початком повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року домінуюча більшість держав світу виступило з підтримкою Української держави в дипломатичній, політичній, економічній і військовій сфері. До числа держав, які засудили російське вторгнення, належить і Турецька республіка, активно допомагаючи й надаючи Україні озброєння, а президент Туреччини Реджеп Ердоган заявив про бажання виступити посередником у конфлікті. Отже, пропонуємо дослідити та проаналізувати роль турецької сторони в російсько-українській війні.

Перш за все варто відзначити, що через особливості геополітичного положення (а саме – розташування на межі зіткнення різних цивілізаційних груп – християнської та ісламської згідно теорії «Зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона; між «Сходом» і «Заходом»), Турецька держава «приречена» до залучення в ключові процеси не лише регіонального, а й світового масштабу. Це дозволяє Туреччині вигідно користуватися положенням посередника між державами-представниками навіть цілком протилежних культур, менталітетів та систем цінностей. Міністром закордонних справ Туреччини Ахметом Давутоглу було сформульовано концепцію «*нуль проблем з сусідами*», закріплену в монографії «Стратегічна глибина», яка ознаменувала початок миротворчої турецької політики. Окрім цього, керівним принципом Кемаля Ататюрка, «батька-засновника» Турецької республіки, був «*мир у державі – мир у всьому світі*», який передбачав відмову від імперських амбіцій й пропагував налагодження відносин з державами-сусідами, а також закріпив бажання утримуватися від безпосереднього втягування в будь-які конфлікти (особливо військові), якщо вони не стосуються безпосередньо держави; проактивна дипломатія мала стати ключовим гарантом безпеки [11]. Таким чином, російсько-українська війна, яка перейшла в активну фазу в лютому 2022 року, хоч і стала несподіванкою для турецької влади, надала можливість турецькій стороні (зокрема Реджепу Ердогану) продемонструвати себе як ефективного посередника й показати свій вплив в чорноморському регіоні та світі.

У перший день військового вторгнення РФ на територію України постала гостра необхідність сповільнити й затримати просування російської військової техніки та морського флоту. 24 лютого 2022 року український посол звернувся до турецької влади з проханням закрити морські протоки для російських суден й повітряний простір, і вже через два дні Реджеп Ердоган під час телефонної розмови з Володимиром Зеленським підтвердив закриття протоки Босфор і Дарданелли для російських кораблів, які поєднують Середземноморське і Чорне море [8]. Фактично Туреччина скористувалась статтею 19 Конвенції Монтре, яка регулює режим судноплавства (в тому числі військового) в Чорному морі та його протоках. Згідно з документом, якщо Туреччина не є стороною конфлікту, за умов війни, військові судна конфліктуючих сторін не мають права проходити протоками [4]. Стало відомо, що перед початком військового вторгнення Росія утворила так звану «Середземноморську ескадру», яка

нараховувала 13 кораблів, 5 допоміжних суден, а також 9 ударних кораблів; а станом на 24 лютого «напоготові» в Чорному морі перебувало 12 десантних російських кораблів. Таким чином, дане рішення стало потужним політичним кроком зі сторони турецької влади й надзвичайно допоміжним для Української держави. Окрім цього, турецька сторона отримала й певну вигоду для себе: закриття протоків допомогло уникнути подальшої можливої ескалації в Сирії, оскільки РФ через анексований Крим мала можливість переправляти судна до сирійського порту Тартус [7].

Не менш важливим стало питання турецького посередництва між Україною та Росією. Протягом останніх років Туреччина вже активно отримувала досвід посередництва у військових конфліктах – між Ізраїлем та Сирією (2008), Афганістаном і Пакистаном (2011), конфлікт в Нагірному Карабасі (2020). Відомо, що ще перед початком російського вторгнення турецький президент неодноразово запрошував лідерів України та РФ зустрітися в Туреччині. Перші російсько-українські перемовини відбулись на території Білорусі, однак в кінці березня сторони все-таки зустрілися в Стамбулі для початку мирних переговорів [6]. Ще одним викликом, з яким стикнулася Україна і вся світова спільнота, стало вивезення та експорт українського зерна, яке перестало бути можливим через блокування чорноморських портів зі сторони РФ. Згідно даних Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, заблокованими стали близько 25 млн тонн українського зерна [1]. Це, у свою чергу, спричинило різке зростання цін на сільськогосподарську продукцію та пшеницю. Укладання так званої «зернової угоди» розглядають як основу для подальшого відновлення переговорного процесу. До вирішення проблеми долучились Туреччина та ООН, і вже 13 липня у Стамбулі відбулись перші перемовини між сторонами, а 22 липня підписано «зернову угоду» про безпечний експорт українського зерна, згідно з якою було розблоковано три чорноморських порти. Примітно, що українська сторона відмовилась підписувати домовленості безпосередньо з представниками РФ – відповідно, було укладено дві угоди: між Україною, Туреччиною й ООН і аналогічну з Російською Федерацією. Зокрема в Стамбулі було засновано спільний координаційний центр для гарантування безпеки перевезення зерна з українських портів. Угода була підписана на 120 днів з можливістю продовження [9], що, власне, і відбулось 18 березня чинного року [10].

Також варто виокремити важливість ролі Туреччина щодо вирішення питання про обмін військовополонених. Так, за участю турецької сторони, 21 вересня 2022 року було повернуто з полону понад 200 українських захисників. Що важливо, Туреччина продемонструвала себе не лише як ефективний посередник, але й як і організатор процесу. Турецька сторона також виступила гарантом того, що п'ятеро звільнених командирів «Азовсталі» будуть перебувати під захистом Туреччини й відновлюватимуть своє здоров'я, а також не прийматимуть участі у бойових діях [5].

Отже, така проактивну дипломатію Ердогана вважають безумовним успіхом турецької сторони. Так, турецький експерт Т. К. Тунджель підкреслює, що «зернова угода» змогла продемонструвати можливості Туреччини для всього світу, а також, що з її думкою потрібно рахуватися. Окрім цього, на сьогоднішній день Туреччина дійсно залишається єдиною країною, яка має близькі стосунки як із українською, так і російською стороною і регулярно здійснює «човникову дипломатію» (на відміну від держав Заходу, які закрили свої дипломатичні канали із РФ [2]). Зокрема кандидатуру Реджепа Ердогана було висунуто на Нобелівську премію миру «за зусилля щодо встановлення миру між Росією та Україною» [3].

Підсумовуючи, на основі здійсненого нами аналізу джерел, можна виокремити такі основні форми участі Туреччини як посередника між російською та українською стороною: організація та координування переговорного процесу між сторонами конфлікту та медіаторство; участь у врегулюванні «Зернової угоди»; допомога в організації обміну військовополоненими; закриття Босфорської протоки на початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. Зважаючи на протилежність позицій між російською та українською владою щодо врегулювання конфлікту, передбачаємо, що роль Туреччини як медіатора (насамперед у вирішенні гуманітарних питань та забезпеченні продовольчої безпеки) зростатиме.

Література:

1. В Україні через війну заблоковані майже 25 мільйонів тонн зерна - ООН [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3477003-v-ukraini-cerez-vijnu-zablokovani-majze-25-miljoniv-tonn-zerna-oon.html>.
2. Ерман Г. Традиції османської дипломатії. Чому Туреччина для України партнер, але не союзник [Електронний ресурс] / Георгій Ерман // BBC News Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62682378>.
3. Ізвозікова А. Кандидатуру Ердогана висунули на здобуття Нобелівської премії миру [Електронний ресурс] / Анастасія Ізвозікова // Суспільне новини. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/347934-kandidaturu-erdogana-visunuli-na-zdobutta-nobelivskoi-premii-miru/>.
4. Конвенція про режим проток [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_228#Text
5. Леліч М. Поміж всіх вогнів. Як Туреччина намагається примирити Росію з Україною [Електронний ресурс] / Мілан Леліч // РБК-Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://daily.rbc.ua/rus/show/sered-usih-vogniv-k-turechchina-namagaetsya-1664305032.html>
6. Лісовська Р. Чому Туреччина прагне бути посередником у перемовинах між Росією й Україною [Електронний ресурс] / Роксолана Лісовська // Суспільне новини. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/274977-comu-tureccina-pragne-buti-poserednikom-u-peremovinah-miz-rosie-u-j-ukrainou/>.
7. Назарчук І. Застосування Конвенції Монтре за умов російсько-української війни [Електронний ресурс] / Ірина Назарчук // Юридична газета. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/zastosuvannya-konvenciji-montre-za-umov-rosiyskoukrayinskoyi-viyini.html>
8. Павлюк О. Туреччина закриває Чорне море для російських кораблів. Чим це загрожує РФ [Електронний ресурс] / О. Павлюк, В. Азарок // Суспільне новини. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/211373-tureccina-zakrivaє-corne-more-dla-rosijskih-korabliv/>
9. Пиняк Л. Україна підписала з Туреччиною та ООН угоду про експорт зерна. Що вона передбачає? [Електронний ресурс] / Л. Пиняк, Є. Лцуенко // Hromadske. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/ukrayina-pidpisala-z-turechchinoyu-ta-oon-ugodu-pro-eksport-zerna>.
10. Прищепя Я. "Зернова угода" продовжена. Україна каже на 120 днів, РФ — на 60 [Електронний ресурс] / Ярослав Прищепя // Суспільне новини. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/418197-zernova-ugoda-prodovzena-na-120-dniv-kubrakov/>.
11. Юрченко О. Стратегічна культура Туреччини: забуття і відродження [Електронний ресурс] / Олена Юрченко // Аналітичний центр ADASTRA. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://adastra.org.ua/blog/strategichna-kultura-turechchini-zabuttya-i-vidrozhennya>

Ціватий В. Г.

к. іст. н., доц.,

Заслужений працівник освіти України,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

член правління Наукового товариства історії дипломатії

та міжнародних відносин

м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА І ТРАНСКОРДОННА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРСИ

Концепт «Інформаційна безпека» за своєю категорійно-понятійною сутністю є терміном, що характеризує стан захисту й захищеності національних інтересів України та

національної безпеки України в інформаційній сфері. В умовах війни в інформаційній сфері значно зростають вимоги до збалансованості інтересів індивідуумів, соціуму, інституцій і держави. Цієї збалансованості та забезпечення ефективної дієвості у сфері інформаційної безпеки можливо досягти шляхом інституціональної взаємодії у сферах дипломатичної комунікації, державного управління, державної політики та системи міжнародних відносин. Інформаційна безпека здатна до інституціонального розвитку й інституціонального саморозвитку, тому будь-яке наукове знання про неї набуває актуального значення [1].

Концепт «Цифрова дипломатія» інституціоналізується в професійному середовищі дипломатів-практиків. Дипломати одними із перших у сфері державного управління, дипломатичної взаємодії та публічної політики цілеспрямовано почали застосовувати нові інформаційно-комунікаційні технології та технічні можливості цифровізації та Інтернету. Ураховуючи нові тенденції в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття та у сфері цифровізації суспільства, ми можемо відзначити, що у цифрову епоху відбуваються зміни практично у всіх сферах суспільно-політичного, політико-дипломатичного, освітньо-наукового й культурно-мистецького життя [2, с. 196–209].

Сучасна модель дипломатії у своїй інституціональній основі має саме кластер цифрової дипломатії, т. зв. феномен цифрової дипломатії. У 2009-2010 роках цифрова дипломатія, як урядовий і політико-дипломатичний фактор впливу на учасників соціальних мереж, стрімко починає розвиватися в системі міжнародних відносин поліцентричного світу сучасності [3, с. 9–12]. Цей інституціональний процес набирає швидких обертів модифікації та в період 2018-2023 років (третій інституціональний етап) цифрова дипломатія та цифровізація у сфері міжнародних відносин стають багато в чому визначальними. Обробка великих масивів інформаційних даних і штучний інтелект – це елементи, які стають ключовими для моделі цифрової дипломатії сьогодення. Цифрова дипломатія і політика цифровізації в публічній політиці сприяють реалізації національних інтересів держави в системі політико-дипломатичних координат сучасного світу [4, с. 435–452].

У фокусі політичного діалогу й комунікації між лідерами держав і представниками зовнішньополітичних відомств усе більшими пріоритетами користуються соціальні мережі (наприклад, twitter diplomacy або twiplomacy). Перспективи розвитку та удосконалення моделі дипломатії XXI століття полягають в нових напрямках, зокрема: автоматизація надання громадянам послуг; інформаційна безпека; обробка та обмін великими масивами даних; системний аналіз зарубіжних аудиторій за професійним спрямуванням; процеси оптимізації внутрішнього документообігу тощо. Зазначені напрями сприятимуть інституціональному розвитку нових форматів та удосконаленню багатосторонньої взаємодії акторів міжнародних відносин (модель багатосторонньої дипломатії), а також сфери культурних і креативних індустрій (технологія блокчейн).

Нові політико-дипломатичні реалії диктують вимоги до системного оновлення та осучаснення моделі національної безпеки (оборонна дипломатія; воєнна дипломатія; військова дипломатія). Модель цифрової дипломатії та інформаційна безпека постійно перебувають в процесі адаптації до умов воєнного стану. Оновлення цих моделей надає можливість здійснювати державну міжнародну політику в новому форматі, а також визначає й осучаснені критерії та вимоги до її учасників, як двосторонніх, так і багатосторонніх відносин (акторів міжнародних відносин). Нова форма і сутність концепту «цифрова дипломатія» надає потенційно нові можливості здійснення державної міжнародної політики, а також висуває особливі вимоги до її учасників у сфері безпеки та інституціонально-регіонального розвитку [5].

Інституціональна історія регіонів демонструє нам, що протягом багатьох віків регіони на міжнародно-політичній арені або на національному рівні відігравали роль самостійного гравця. Особливого значення їх політична діяльність у міжнародних справах, дипломатії та зовнішньополітичній взаємодії розпочала проявлятися саме наприкінці XX – на початку XXI століть. З початку XXI століття актуалізується питання місця й інституціонального значення регіонів у міжнародно-політичній і дипломатичній системах світоустрою, урахування їх практичного досвіду в модернізаційних процесах, що відбуваються в державах XXI століття в умовах глобалізації та мондіалізованого публічного простору [6].

Територіально-політичний устрій держав зазнавав суттєвих змін під впливом глобалізаційних процесів та факторів регіональної інтеграції. Ці процеси на рівні регіонів характеризуються в цілому як позитивно, так і негативно. Позитивно те, що ці процеси сприяли зникненню перепон для розвитку економіки регіонів: нові потоки інвестицій, новітні технології, зростання товарообігу та ін. У той же час, активізувалися й негативні фактори – безробіття, екологічні проблеми, іммігранти і біженці, продуктова безпека тощо.

Розширення Європейського Союзу і перспективи його інтеграційного розширення, інституціональні позиції в ЄС нових держав у майбутньому, постійно на порядок денний висувають проблемні питання щодо регіонально-інституціональної структури. Україна на сьогодні активно залучена до цих процесів і гарантовано рухається в напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції. Питання регіональної політики, міжрегіональної взаємодії та співпраці, інституційованого місця регіонів у розширеному Європейському Союзі набуває актуальності та посідає одне з пріоритетних місць у порядку денному інтеграційної політики Європейського Союзу [7].

Концепт «регіон» до сьогодні активно дискутується в науковому середовищі, сутність і зміст цього терміна в роботах дослідників набуває нового або уточнюючого звучання, з урахуванням транскордонних, гео економічних та геополітичних пріоритетів держав світу та особливостей дієвості регіональних механізмів взаємодії та інституціональної реалізації.

Класичним підходом до характеристики регіону в загальній регіоналістиці є розуміння регіону як самостійної просторово-географічної, соціально-економічної, інституціональної, адміністративно-територіальної, історико-культурної, соціально-демографічної та дипломатичної величини. Міжнародно-політична регіоналістика характеризує регіон з позицій регіональної державної політики, політичної сфери регіональних спільностей та ідентичностей, регіональної дипломатії та комунікації.

Міжнародно-політична регіоналістика орієнтує свої дослідницькі пріоритети на інституціональні особливості та закономірності розвитку регіональної політичної влади, зокрема – становлення й функціонування моделей політичної сфери освітньо-наукового, соціокультурного та соціополітичного буття регіональних спільнот, а також узаємовпливів державної регіональної політики і політики регіонів на концептуальні підходи держави щодо регіонів [8, с. 20–26].

Глобалізація, інституціоналізація та регіоналізація – це головні тенденції сучасного постбіполярного (поліцентричного, багатоцентричного, багатополярного) світоустрою, які є визначальними на сьогодні для модернізації та трансформації дипломатичних систем держав світу і міжнародно-політичних процесів як в цілому, так і у сфері регіональної політики. Сучасна регіоналізація реалізується в кількісному зростанні субнаціональних акторів у дипломатичних системах держав і нової системи міжнародних відносин, що інституціоналізується на сьогодні.

Активна діяльність субнаціональних акторів у практичній дипломатії та системі міжнародних відносин, у теорії та практиці дипломатії визначається концептом «парадипломатія». Концепт «Парадипломатія» як термін до наукового обігу у 80-х роках ХХ століття вводить професор університету Нью-Йорк Іво Духачек. Також згодом з'являється і термін – «глобальна парадипломатія», в основу якого покладено пріоритетність політичної взаємодії та дипломатичної комунікації між державами світу. Їх інформаційно-комунікаційна мережа вибудовується на політичній взаємодії субнаціональних влад з дипломатичними, торговельними, комерційними, культурно-мистецькими акторами держав як на державному рівні, так і на рівні агентів зовнішніх зв'язків національних урядів.

Типологія акторів як учасників практичної парадипломатії інституціоналізується на початку 90-х років ХХ століття. Головним критерієм було визначено рівень дипломатичних зносин: глобальна парадипломатія; парадипломатія; трансрегіональна дипломатія (мікрорегіональна і макрорегіональна); транскордонна дипломатія; міжкордонна (транскордонна) регіональна парадипломатія [9, с. 4–12].

Зазначена типологія та теоретичне обґрунтування концепту «парадипломатія» набули широкого наукового застосування в теорії та практиці дипломатії. Пріоритетно концепт «парадипломатія» почав включатися до теоретико-методологічного інструментарію, зокрема

– при дослідженні міжнародної діяльності субнаціональних акторів (міжнародних інституцій). До таких регіональних територіальних одиниць відносяться: області, регіони, провінції, префектури, кантони, штати, землі, області, округи, муніципалітети, райони, віласти, мухафази, графства, губернії, емірати та ін.

Парадипломатія – це інституціональна модель взаємодії регіонів як учасників (субнаціональних акторів міжнародних відносин) у транскордонних відносинах, з використанням формальних і неформальних, постійних і тимчасових інституціональних зв'язків з іноземними партнерами з метою узгодження завдань і досягнення ефективності їх виконання через дієві регіональні стратегії та в межах дипломатичних систем [10, с. 337–363; 11, с. 119-129].

Отже, важливою складовою процесів регіоналізації на сучасному етапі є особливий тип дипломатії, специфічна галузь дипломатії – парадипломатія або транскордонна дипломатія.

У ході реалізації завдань Східного партнерства відбувається інституціональний процес формування міжрегіональних відносин за європейськими моделями (трансформація дипломатичних систем східноєвропейських держав).

Процеси реформування, які на сьогодні відбуваються у сфері державного управління держав Східної Європи, у форматі реалізації програми Східного партнерства, окреслюють для України у сфері міжрегіонального співробітництва оновлені завдання та безпекові виклики.

Україна у сфері міжрегіонального співробітництва співпрацює на двох рівнях: з окремими державами (наприклад, Республіка Польща, Угорщина та ін.), та з Європейським Союзом в цілому. У цьому контексті Європейський Союз виступає як повноправний актор міжнародних відносин. Регіональний рівень міждержавного співробітництва став важливою складовою в реалізації східної політики Європейського Союзу як міжнародної інституції.

Інструменти парадипломатії мають свої особливості. Інституціоналізація нової специфічної галузі дипломатії – парадипломатії – базується на синергії рушійних сил інституціоналізації, глобалізації та регіоналізації.

Регіональні інтереси, комунікативні моделі та механізми взаємодії акторів парадипломатії переорієнтовують їх діяльність на забезпечення та відстоювання інтересів регіонів та їх населення у сфері міжнародних відносин і соціокультурного розвитку.

Зовнішньополітична ініціатива Європейського Союзу у форматі «Східне партнерство» на сьогодні залишається дієвим і перспективним напрямом європейської євроінтеграційної політики. В основі реалізації завдань цього проекту закладено базові й важливі принципи: принцип диференціації, принцип спільної власності й спільної відповідальності та ін.

Сучасна Україна впевнено рухається до Європи. Євроінтеграційний курс України є пріоритетним і зовнішньополітично визначеним. Українські дипломати поступово гармонізують особливості моделі дипломатії Європейського Союзу та інструменти дипломатії ЄС до своєї дипломатичної практики. Україна продовжує свій геополітичний пошук місця й політико-дипломатичної статусності в системі координат Східного партнерства, у системному пошуку геополітичних пріоритетів України крізь призму національної безпеки та інформаційної безпеки.

Інституціональна історія та практичні здобутки парадипломатії Європейського Союзу становлять практичний і теоретико-методологічний інтерес для регіональної політики і регіонів України: через міжнародно-регіональний формат викликів і можливостей для України в інформаційно-безпековій сфері та сфері цифровізації як кандидата на членство в Європейському Союзі в умовах сьогодення.

Література:

1. Stanyer J. *Modern Political Communication: Mediated Politics in Uncertain Times*. Cambridge: Polity Press, 2007. 228p.
2. Tsviatyi V.G. National Security as a Component of Global Security: Lessons from Ukraine's Crises. *Eastern Europe Regional Studies*. 2017. No 2 (4). P. 196–209.
3. Циватий В.Г. Міграційна політика України та українська трудова міграція в XXI столітті: інституціональний і стратегічний дискурси в контексті поширення пандемії COVID-

19. Migration Policy of Ukraine and Ukrainian Labor Migration in the XXI century: Institutional and Strategic Discourses in the Framework of the COVID-19. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. №18. С. 09–12.
4. Tsivaty Viacheslav. Międzynarodowa polityka bezpieczeństwa i migracyjna Ukrainy w kontekście rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19: diasporalne i instytucjonalne cechy migracji zarobkowej. *Zagrożenia bezpieczeństwa w procesach globalizacji. Zagrożenia zdrowotne. Monographie*. Lublin: Zamość, 2022. P. 435–452.
5. Manor I. Digitalization of Public Diplomacy. L.: Palgrave Macmillan, 2019. 372 p.
6. Paradplomacy in action. The foreign relations of subnational actors. L., 1999.
7. Pigman G.A. Contemporary Diplomacy. Contemporary diplomacy: representation and communication in a globalized world. Cambridge, UK: Polity, 2010. 241 p.
8. Циватий В.Г. Глобалізація та європейська регіональна політика: історичні імперативи і сучасність. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. К., 2012. Випуск 18. С. 20-26.
9. Циватий В.Г., Чекаленко Л.Д. Євроінтеграційна діяльність України через призму реалізації програми Східного партнерства: інституціональний та іміджевий аспекти. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Вип. 23. Ч. II. Серія «Політичні науки». К.: ДАУ при МЗС України, 2016. С. 4-12.
10. Циватий В.Г. Публічне мовлення, дипломатична риторика і міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин та етикетних практик: інституціональний, міжнародно-інформаційний та політико-дипломатичний дискурси. *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін: Монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. Розділ. 4.7. С. 337-363.
11. Security trends in the Eastern Europe: New approaches to the collective security / Я.Б. Турчин, Л.О. Дорош. *Багатомірність категорії безпека. Міждисциплінарний підхід*. Львів-Ольштин: видавництво «Wpis», видавництво «Сорока Т.Б.», 2016. С.119-129.

Шнайдер М.О.

студентка Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к.п.н., доц. **Івасечко О.Я.**

РОСІЙСЬКИЙ ЧИННИК В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Після розпаду Радянського Союзу, Україна як новий незалежний гравець зіткнулася з проблемами визначення зовнішнього курсу та довгий час намагалась розвивати багатовекторну політику. Ця позиція була зрозуміла – в силу географічного розташування та історичних здобутків, адже тогочасна влада не бачила іншого виходу ніж як здійснювати збалансовано політику, не надаючи при цьому якогось конкретного вподобання якійсь зі сторін.

Російський тиск на Україну з метою блокування євроінтеграційного курсу Києва здійснювався протягом усієї новітньої історії російсько-українських відносин, послідовно та цілеспрямовано, з використанням наявного арсеналу засобів й інструментів — від політико-дипломатичного тиску, інформаційної експансії та економічної блокади до розв'язання широкомасштабної війни та окупації частини території України.

Росія традиційно вважає Україну своєю сферою впливу і її євроінтеграцію сприймає як загрозу послаблення своєї сили в регіоні. Тому всіляко намагається зупинити цей процес та розвернути українську зовнішню політику в бік зближення з Росією.

Російська влада всіляко заохочувала українські політичні еліти до поглиблення співпраці між країнами СНД, тим самим посилюючи залежність України від Росії та її політики. “Просуваючи своїх людей” в українську політику, за роки Росія створила для себе потужний важіль впливу на весь політичний процес всередині країни.

Важливість євроінтеграції українці почали усвідомлювати тільки після масового входження до ЄС країн колишнього соцтабору, адже саме тоді почали все чіткіше звучати

заклики до розвороту курсу від Росії. Кульмінацією цього став Євромайдан – масові протести в Києві 2013-2014 років, спровоковані відмовою підписання асоціації з ЄС тогочасним президентом Януковичем. Ці події привели до влади людей, які були готові почати посиленний рух до європейського світу.

Ці події спонукали РФ почати діяти жорсткіше, швидше та чіткіше. У 2014 році вона почала вторгнення на українські землі для стримування прозахідного руху України, проте українське населення все більше розуміло безальтернативність руху до ЄС. Свою політику російська влада пояснювала економічними та безпековими загрозами. Адже можлива втрата ринку збуту російських товарів в Україні спровокувала б небачені збитки для їх підприємств, а отже завдала удару й економіці РФ.

Але насамперед найголовнішою загрозою став би вихід зі сфери впливу одного з найвигідніших партнерів для Росії, а отже і послаблення її на міжнародній арені. Тому з того часу вона почала комплексно діяти задля блокування української інтеграції до Євросоюзу.

Москва намагається тиснути не лише на Україну, але й на країни за її межами. Росія має чимало прихильників серед населення країн Європейського Союзу, які поширюють думки Москви задля протидії діалогу та будь-якого прогресу у відносинах між Україною і ЄС. Перелік механізмів та способів реалізації цієї мети, які використовує Росія, є надзвичайно широким – від жорстких, як погроза силою або економічний шантаж, до м'яких, як ціла мережа агентів, а також гібридних, як вплив через поширення дезінформації через ЗМІ. Росія просуває ідеї беспорядності України щодо розв'язання внутрішніх проблем, невивідності її членства в ЄС, загрозу з боку України для європейських цінностей тощо.

Широкомасштабна війна також вплинула на ефективність просування України на шляху євроінтеграції. Вторгнення уповільнило темпи соціально-економічного реформування в рамках реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС, ускладнило процес втілення пакета рекомендацій Єврокомісії. Попри ряд важливих ініціатив ЄС щодо залучення України до внутрішнього європейського ринку, війна значно знизила інтерес і активність іноземних компаній та потенційних бізнес-партнерів до розвитку контактів з країною, яка перебуває в стані війни і має складну внутрішньополітичну ситуацію, що суттєво ускладнить рух інвестицій і ведення бізнесу.

Попри тиск з боку Росії, Україна невпинно продовжує створювати умови для якнайшвидшого входу в Європейський Союз. За цей час Україна підписала угоду про асоціацію з ЄС, запроваджено безвізовий режим та режим вільної торгівлі, здійснюються реформи у таких сферах, як правоохоронна, судова система, боротьба з корупцією, енергетика, охорона навколишнього середовища тощо. Також Україна постійно підтримує діалог з ЄС щодо різних питань, які стосуються її вступу в ЄС.

Бажаючи змінити український курс на ЄС, Росія тільки пришвидшила результат. Після початку повномасштабного вторгнення, 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу, а підтримка цього рішення серед населення зросла до 92% - абсолютний рекорд за всі роки досліджень [2].

У свою чергу Європарламент, Єврокомісія та Європейська рада підтримали українську заявку, і 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата у члени ЄС. Експерт Ради зовнішньої політики Олександр Краєв вбачає в такому рішенні "інтерес з доволі суттєвими і правильними геополітичними наслідками" [4].

На думку О. Сушка, після початку повномасштабного вторгнення Росії, Україна вкотре підтвердила свою мужність, стійкість і незламність. Ці фактори довели, що навіть в умовах війни, перебуваючи в залежності від зовнішньої допомоги, Україна залишається спроможною. Він вважає, що це стало причиною того, що через 30 років активного руху, нашій країні надали статус кандидата. Захід побачив, що Україна більше не є потенційним "тягарем". Зараз вона може стати двигуном в процесі руху Європи в майбутнє, тим імпульсом і в європейському регіоні, і у всьому світі загалом [3].

Маріанна Фахурдінова наголошує, що Україна справді ще не готова до членства в ЄС, але повністю кваліфікована до кандидатства. Пришвидшити створення умов для отримання повноцінного членства, на думку Краєва, зможе "тісніша співпраця з нашими європейськими

партнерами, відвертіший діалог з ними і якісне оцінювання того, як просуваються відповідні реформи у нас" [4].

Росія як і раніше намагається впливати на розвиток України, погрожуючи та диктуючи нам свої правила. Проте вона більше не має такої сили. Україна нарешті твердо стала на ноги та постала перед світом як важливий і незалежний актор у сфері міжнародних відносин, а не республіка колишнього СРСР.

"Перемовини про вступ наближаються", — озвучив підсумки 24 саміту, який відбувся 3 лютого 2023 року, експерт Національного інституту стратегічних досліджень Олексій Їжак. Європейський Союз почав серйозніше сприймати Україну, а отже в найближчі роки українці нарешті досягнуть одну з головних цілей – членство в ЄС. [5]

Література:

1. Інтеграція України до ЄС: російський чинник [Електронний ресурс] / Сергій Солодкий // neweurope. — 2020. — Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/media-post/integratsiya-ukrayiny-do-yes-rosijskij-chynnyk/>
2. Понад 80% українців пов'язують майбутнє країни зі вступом до ЄС [Електронний ресурс] // Укрінформ. — 2023. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3681812-ponad-80-ukrainciv-povazuut-majbutne-zi-vstupom-do-es.html>
3. Україна може бути не тягарем, а двигуном [Електронний ресурс] / Олександр Сушко // ВоксУкраїна. — 2022. — Режим доступу: <https://voxukraine.org/ukrayina-mozhebuty-ne-tyagarem-a-dvugunom/>
4. Чи візьмуть Україну в Євросоюз. Що кажуть експерти [Електронний ресурс] // bbc.news. — 2022. — Режим доступу: <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/ukrainian/news-61850972.amp>
5. Україна в ЄС: «Перемовини про вступ наближаються» [Електронний ресурс] / Олександра Бойко // Суспільне медіа. — 2023. — Режим доступу: <https://www.google.com/amp/s/suspilne.media/amp/377627-ukraina-v-es-peremovini-pro-vstup-nablizautsa-ekspert/>

Складанюк М.В

студент Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Науковий керівник: к. політ. н., доц. **Івасечко О. Я.**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФОНД МИРУ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЄС ЩОДО ПІДТРИМКИ МИРУ

Успіх у війні залежить не від зброї,
а від грошових коштів, при яких
зброя тільки і приносить користь.
Фукідід

Будь-яке повстання проти чужоземних
загарбників – справа законна
і є обов'язком кожного народу.
Стендаль

Ідея європейської єдності зародилася після Другої світової війни, коли виникла потреба у повоєнній відбудові. Лідери держав визнали необхідність об'єднаної Європи, з вірою в те, що дотримання принципів демократії, верховенства права, сталості кордонів, а також наявність дієвої ринкової економіки унеможливить подальші конфлікти, забезпечивши процвітання та стабільність на території європейського континенту та сусідніх до нього

територіях. Проте останні десятиліття підтримувати порядок на території ЄС стало набагато складніше через низку терористичних загроз, проблему нелегальної міграції з регіонів в яких точаться війни, особливо Близького Сходу та Африки, а також через наростання військового та фінансового впливу таких країн, як Росія та Китай, які попри глобально усталену політику неолібералізму, що мала привести глобальний світ до «кінцевої точки ідеологічної еволюції людства, а також повсюдного поширення західної ліберальної демократії як кінцевої форми управління» в останнє десятиліття все більше набули рис войовничих диктатур, що в свою чергу вносить дестабілізуючий фактор в намагання забезпечити глобальний мир [4, 5].

Саме ці виклики актуалізували потребу підтримування миру не лише на території Європи, а і всього світу. Проте ЄС це передусім економічне об'єднання, яке не має власної армії, адже з боку багатьох політиків це розцінювалось би як загроза перешкоджання національних інтересів кожної з держав-членів, тому виникла необхідність в розробці нового інструменту забезпечення порядку [3, 6]. Довгий час Брюссель покладався на НАТО, як структуру з забезпечення миру в євроатлантичному регіоні, проте Сполучені Штати, як організатор та головна рушійна сила альянсу, останні роки до початку російського вторгнення в Україну проводили все більш ізоляціоністську політику, що спонукало ЄС до пошуку альтернативних шляхів забезпечення порядку не лише в межах власних кордонів.

Європа давно використовує свою економічну силу для забезпечення миру в світі, але оскільки лише грошової підтримки для забезпечення порядку виявилось недостатньо, внаслідок чого Європейський союз перейшов до впровадження комплексного підходу, згідно з яким навчання військових та постачання зброї є частиною допомоги, нарівні з гуманітарною. Саме тому, в березні 2021 року було створено Європейський фонд миру, який має на меті фінансування заходів, спрямованих на зміцнення потенціалу щодо військових та оборонних питань країн, що не є членами ЄС, а також регіональних і міжнародних організацій [1]. Ця ініціатива є ідейним продовженням Африканського фонду миру, створеного в 2004 році і спрямованого на підтримку миру та порядку в рамках партнерства між Африкою та ЄС. Основною відмінністю ЄФМ від свого попередника є саме глобальний характер співпраці, що свідчить про розширення амбіцій ЄС щодо участі в вирішенні безпекових питань. Створення Європейського фонду миру дало змогу підтримувати військові компоненти операцій в країнах Африки, таких як Мозамбик, Сомалі, Нігер та Республіка Малі. На європейському континенті фонд надає успішну підтримку Грузії, Боснії і Герцеговині та Молдові.

З початком повномасштабної агресії Росії, було надано безпрецедентну підтримку у розмірі 3,6 мільярда євро в рамках семи траншів, що складає близько третини загальної військової підтримки від ЄС. Унікальним дану ситуацію робить те, що Україна стала першим державою, яка не є членом ЄС, що отримала летальне обладнання. Крім зброї, в рамках фонду було профінансовано: боєприпаси, платформи для доставки зброї, транспорт; обслуговування, зберігання та ремонт техніки, наданої для навчання; медичне обладнання та інженерне устаткування, засоби для розмінування; засоби кібербезпеки.

Загальний об'єм фінансування фонду на період 2021-2027 року мав складати близько 5 мільярдів євро, проте уже в грудні 2022 року було досягнуто домовленості про збільшення обсягу фінансування фонду на 2 мільярди. Верховний представник ЄС із закордонних справ та безпекової політики Жозеп Боррель стверджує, що це рішення забезпечить фінансування для продовження надання конкретної військової підтримки збройним силам партнерів ЄС. Також він додав, що менш ніж за два роки Європейський фонд миру довів свою цінність, змінивши спосіб, у який надавалась допомога в галузі оборони [2].

На фоні російської агресії, Європейський союз та уряди країн-членів усвідомлюють, що Європа повинна зробити більше задля забезпечення миру, а для цього потрібно взяти на себе більше відповідальності. Проте кількість фінансування та ресурсів, виділені на ЄФМ є досить мінімальною величиною, що надає вікно можливостей для потенційно більшої підтримки в майбутньому після завершення поточного семирічного бюджетного циклу ЄС.

Підсумовуючи озвучені вище тези, можна зробити висновок, що Європейський фонд миру є обґрунтованим і своєчасним рішенням задля превентивного розв'язання військових конфліктів та мінімізації супутніх витрат від їх ведення на тому ж рівні ефективності, як і дипломатія, що робить його невід'ємним інструментом задля забезпечення глобального миру.

Література:

1. Європейський фонд миру: Рада ЄС збільшила фінансування до 7,97 млрд євро до 2027 року [Електронний ресурс] // euneighbourseast.eu – 2023. – Режим доступу: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yevropejskyj-fond-myru-rada-yes-zbilshyla-finansuvannya-do-797-mlrd-yevro-do-2027-roku/>
2. Європейський фонд миру: Рада погодилася збільшити обсяг фінансування на 2 мільярди євро у 2023 році [Електронний ресурс] // [eeas.europa](https://www.eeas.europa.eu) – 2022. – Режим доступу: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9>
3. Єреміца В. Європейська армія – це ідея не нова, але не здійснена [Електронний ресурс] / В. Єреміца // [radiosvoboda.org](https://www.radiosvoboda.org). – 2015. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/26890346.html>
4. Fukuyama F. «The End of History and the Last Man» / Fukuyama F. // Free Press – 1992.
5. Kagan R. «The End of The End of History» / Kagan R. [Електронний ресурс] // newrepublic.com – 2008. – Режим доступу: <https://newrepublic.com/article/60801/the-end-the-end-history#primary-form>
6. Weinzierl J. «An Army of Peoples? A Democratic Perspective on a Future European Army» [Електронний ресурс] / Weinzierl J // [europeanpapers.eu](https://www.europeanpapers.eu) – Режим доступу: https://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_eJ_2021_2_18_Articles_SS2_5_Josef_Weinzierl_00513.pdf

Мірінчик Б.

студент Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

Науковий керівник к. пол. н., доц., **Цебенко О. О.**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА»

Молодіжна політика – це сукупність заходів, які спрямовані на забезпечення потреб і інтересів молоді, її інтеграцію в суспільство та розвиток молодіжної субкультури. Ця політика набула своєї популярності та актуальності відносно нещодавно. Дослідження цього поняття є актуальним на сьогодні з наступних причин:

- По-перше, молодь є важливим ресурсом для суспільства. Вона є джерелом інновацій та прогресу, а її участь у процесах прийняття рішень може позитивно вплинути на розвиток країни.
- По-друге, дослідження молодіжної політики може сприяти вирішенню проблем, з якими стикається молодь, таких як безробіття, відсутність доступу до освіти та недостатня участь у політичному житті.
- По-третє, молодіжна політика повинна бути підкріплена науковими даними, які можуть бути корисними в оцінці ефективності програм та розвитку нових стратегій.

Дослідження молодіжної політики є важливим з погляду розвитку молоді та суспільства в цілому. Вивчення цього поняття може сприяти розвитку ефективних рішень та програм, які забезпечать підвищення соціальної активності молоді, покращення її становища та її інтеграцію в суспільство. Крім того, дослідження молодіжної політики може сприяти підвищенню ефективності роботи молодіжних організацій, створенню умов для розвитку молодіжної культури та сприянню розвитку молодіжного підприємництва [5].

Термін молодіжна політика все частіше з'являється в інфопросторі, приймаються нові нормативні документи, що регулюють цю сферу. У більшості випадків поняття «молодіжна політика» відрізняється за своїм трактуванням, а подекуди й змістом. Таку тенденцію можна

прослідкувати серед країн-членів ЄС. Поняття «молодіжна політика» у частини країн включає все, що стосується молодих людей, включаючи їхній соціальний захист, гендерну рівність, безробіття, формальну освіту, охорону здоров'я, житло. Інші – набагато вужчі за обсягом, та стосуються бачення уряду щодо розвитку молодіжної сфери [6].

До прикладу Рада Європи визначає молодіжну політику як стратегію, що реалізується органами державної влади з метою надання молодим людям можливостей та досвіду, які сприятимуть їхній успішній інтеграції в суспільство та дозволять їм бути активними та відповідальними членами суспільства та агентами змін. Згідно Закону України «Про основні засади молодіжної політики», молодіжна політика – це напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю[3].

Згідно з демографічними дослідженнями молодь займає щонайменше четверту частину населення, але водночас це та верства населення, що зустрічається із великою кількістю проблем. Серед них можна виділити фінансування, патерналізм, проблеми з цільовою аудиторією, регіональну взаємодію, вибіркову роботу та стереотипи. Часто про молодь думають як про пасивних людей, що не зацікавлені у громадському житті, недостатньо досвідчені тощо. Безперечно, такі тенденції існують та потребують значної уваги та врахування у державній політиці [4, с. 219]. Саме тому молодіжна політика стала однією з найважливіших сфер діяльності уряду, оскільки в державі є усвідомлення, що молодь є важливим елементом суспільства, який формує майбутнє кожної держави. Для врахування усіх викликів та загроз розвитку молодіжної політики України, була прийнята Національна молодіжна стратегія України до 2030 року. Вона містить в собі набір заходів та пріоритетів, спрямованих на забезпечення розвитку молоді в суспільстві. Стратегія є важливим інструментом для планування та координації дій владних органів та інших зацікавлених сторін щодо підтримки молоді та забезпечення її повноцінної участі в житті суспільства [2].

Відтак молодіжна політика має сформовані цілі та покликана допомогти у вирішенні питань, що стосуються молоді. Наприклад, покращення якості освіти, щоб підвищити конкурентоспроможність на ринку праці, стимулювання розвитку підприємництва серед молоді та забезпечення зайнятості, що допоможе у зниженні безробіття. Окрім того, вона може сприяти розвитку молодіжної культури та спорту, що допоможе зберегти здоров'я та виховати активних та здорових громадян, які братимуть активну участь у громадському житті та прийнятті рішень, що стосуються їхнього майбутнього [2].

Відповідний документ також є в Європейському Союзі. Молодіжна стратегія ЄС є основою для співпраці ЄС у сфері молодіжної політики на 2019-2027 роки. Молодіжна співпраця в ЄС має максимально використовувати потенціал молодіжної політики. Вона сприяє участі молоді в демократичному житті, підтримує соціальну та громадянську активність і має на меті забезпечити, щоб усі молоді люди мали необхідні ресурси для участі в житті суспільства. Ця стратегія зосереджується на трьох основних напрямках діяльності, які об'єднані трьома словами: Залучення, Єднання, Розширення можливостей. Під час діалогу 2017-2018 років, в якому брала участь молодь з усієї Європи, було розроблено 11 Європейських молодіжних цілей. Ці цілі визначають міжгалузеві сфери, які впливають на життя молодих людей, та вказують на виклики, тому молодіжна стратегія ЄС має сприяти реалізації цього бачення молоді [7].

Значною мірою процес реалізації цілей молодіжної політики активізувався протягом останніх років, особливо на заході України. Чимало молодіжних організацій розпочали свою діяльність, а ключовою особливістю стала готовність до співпраці між собою. Ще однією важливою ознакою стала комунікація з органами влади, які пішли на зустріч і окрім підтримки молодіжних організацій, активно залучали представників молоді до розробки й прийняття рішень на локальному рівні. Позитивним чинником для посилення молодіжної політики України стало надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС та прийняття нових законодавчих документів у цій сфері.

Отже, молодіжна політика є ключовим фактором у сучасному державотворенні. Досвід показує, що дослідження цієї сфери набувають все більшої актуальності. ЄС та Україна

активно долучаються до розвитку, впровадження нових рішень та законодавчих ініціатив. Молодь активно долучається до прийняття державних рішень. Під молодіжною політикою розумію політику держави у сфері підтримки та розвитку молоді. Пріоритетом державної політики країн-членів ЄС та України є підтримка молоді. Період повномасштабного вторгнення вніс свої корективи у співробітництво у сфері молодіжної політики. В перспективі Україні слід посилити напрям наближення до політик та законодавчої бази ЄС у сфері підтримки молоді.

Література:

1. Дьомкіна В., Донець А., Гладченко Т. Молодіжна політика Європейського Союзу: перспективи та шляхи запровадження в Україні. Донецьк : Дон. Молодіж. Дебат. Центр, 2006. 106 с.
2. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021.
3. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX.
4. Томенко Д. В. Громадський активізм серед студентської молоді, як складова розвитку молодіжної політики України. Зб. наук. ст. учасників третьої всеукраїнської наук.-практ. конф. «Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку». Полтава, 2022. С. 219-223.
5. About youth policy. *COUNCIL OF EUROPE*. URL: <https://www.coe.int/en/web/youth/about-youth-policy> (дата звернення: 15.03.2023).
6. EU Youth Strategy. *Eurodesk*. URL: <https://eurodesk.eu/policy-points/eu-youth-strategy/> (дата звернення: 15.03.2023).
7. EU Youth Strategy. *European Youth Portal*. URL: https://youth.europa.eu/strategy_en (дата звернення: 15.03.2023).

Федірко Б.О.

аспірант кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

Науковий керівник: к. пол. н., доц., **Цебенко О. О.**

КЛЮЧОВІ ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Органам місцевого самоврядування належить вагома роль у процесах управління суспільно-політичним та економічним розвитком як окремих територій так і країни загалом. Місцеве самоврядування є однією із основ функціонування демократичної держави. Саме тому після проголошення незалежності Республіки Молдова постало питання про необхідність успішного реформування системи місцевого самоврядування.

Після розпаду Радянського Союзу в Республіці Молдова збереглася система поділу країни на райони. Починаючи із 1991 р. було проведено ряд реформ у сфері місцевого самоврядування. Серед ключових варто відзначити прийняття Конституції Республіки Молдова, Закону «про місцеве самоврядування», Закону «про адміністративно-територіальний устрій», Закону «про особливий правовий статус Гагаузії». В 1997 р. Республікою Молдова було ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування. В 2011 р. прийнято Закон «про місцеве публічне управління» та Закон «про адміністративну децентралізацію»[1].

Адміністративно-територіальна структура Республіки Молдова на сьогодні залишається однією з найбільш фрагментованих у Європі. При менш ніж тримільйонному населенні,

налічується 898 примерій, 32 райони, 13 муніципій, 1 автономна територіальна одиниця (Гагаузія) та адміністративно-територіальні одиниці лівобережжя Дністра[2].

Республіці Молдова була спроба ліквідації радянської системи місцевого самоврядування та створення на базі 32 районів системи повітів, але у 2001 р. країна знову повернулася до попереднього адміністративного поділу. Реформа 1998 року була доволі амбітною, вона мала на меті скорочення кількості місцевих органів влади другого рівня з 40 районів до 10 повітів та одного автономного регіону (Гагаузія), муніципії Кишиніва та населених пунктів лівобережжя Дністра. Заразом кількість місцевих органів влади першого рівня була скорочена з 912 до 662 (з урахуванням населених пунктів лівобережжя Дністра). Це був важливий крок у плані реформи місцевого публічного управління, однак не було враховано важливості діалогу, способу надання державних послуг, фінансової автономії, управління майном тощо. Це вплинуло на ріст невдоволення серед населення і, в результаті, вимагало проведення змін до реформи в 2001 році. Загалом, зміни реформи у 2001 році означали переважно повернення до колишньої моделі, з ще більшою централізацією, а також додатковим скептицизмом серед населення щодо можливої реформи в майбутньому[3].

У силу важких внутрішньо-політичних процесів та зміни влади, яка тяжіла то до Європейського Союзу то до Російської Федерації, країні важко відійти від радянської системи управління. Проте після невдалої спроби реформування у 1998-2001 роках, Республіка Молдова на шляху європейської інтеграції продовжує пошук вдалої моделі реформування системи місцевого самоврядування та децентралізації.

Процес децентралізації, який передбачає процес передачі владних повноважень та функцій управління, фінансових, матеріальних ресурсів, відповідальності від центральних органів влади до місцевих – визначений як один з основоположних у системі реформ Республіки Молдова на шляху до європейської інтеграції та є закріпленим у законодавстві.

У 2012 р. Закон «про затвердження національної стратегії децентралізації і плану дій з впровадження національної стратегії децентралізації на 2012-2018 рр.» покликаний реалізувати наступні цілі: проведення децентралізації послуг та повноважень; проведення фінансової децентралізації; проведення майнової децентралізації та системи місцевого розвитку; підтримка розвитку адміністративного потенціалу органів місцевого публічного управління[2].

Процес децентралізації повинен був завершитись в 2015 р., та за результатами моніторингу місії Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, він був зреалізований лише на 50%. Сьогодні у Республіці Молдова залишається актуальним питання ліквідації районів як залишку попередньої системи адміністративно-територіального устрою країни. Важливим є питання скасування районних адміністрацій оскільки вони надають малоефективні послуги населенню, часто є корумпованими, непрозорі у своїй діяльності.

Із набуттям статусу кандидата в члени ЄС у 2022 році Республіка Молдова зобов'язана імплементувати низку реформ, привести у відповідність національне законодавство до права ЄС, пріоритетом якого є власне глибока реформа місцевого самоврядування. На шляху до ЄС, Республіка Молдова зобов'язана провести ці реформи, що допоможе їй вирішити і інші проблеми, зокрема із бюрократією та корупцією.

Підсумовуючи, можна дійти до висновку що, в Республіці Молдова з перманентним успіхом відбувається процес реформування системи адміністративно-територіального устрою, створення нових територіальних одиниць та спроби ліквідації попередніх, процеси децентралізації станом на сьогоднішній день не завершені та зважаючи на євроінтеграційний рух, який вимагає проведення успішної реформи децентралізації є сподівання на позитивне завершення цього процесу у короткостроковій перспективі.

Література:

1. Костаки Г., Боршевський А, Мазур В. Местное самоуправление в Молдове [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2011/5/01.pdf>

2. Правосуб'єктність на місцевому рівні: Молдова: звіт Центру експертизи доброго врядування Ради Європи., [Електронний ресурс] // Страсбург, 2021. Режим доступу до ресурсу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/LP_ZVIT_MOLDOVA_UKR-1.pdf

3. Об утверждении Национальной стратегии децентрализации и Плана действий по внедрению Национальной стратегии децентрализации на 2012-2018 годы [Електронний ресурс] // Закон Республики Молдова от 5.05.2012 г. №68. Режим доступу до ресурсу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=54348

4. Республика Молдова. Официальная страница. Административно-территориальное деление Молдовы. [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.moldova.md/ru/content/administrativno-territorialnoe-deleniemoldavii>

Olha Ivasechko Phd in political science,
Associate Professor of the Department of Political Science and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine
Oleh Tsebenko Phd in political science,
Associate Professor of the Department of Political Science and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

ENERGY SUPPORT FUND: GOALS AND KEY TASKS²

After the full-scale military invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the issue of energy stability and support became especially relevant. Therefore, in April 2022, the Secretariat of the Energy Community laid the legal basis for the Energy Support Fund of Ukraine. Such actions were justified by the fact that such a decision will further contribute to counteracting the influence of the Russian invasion. The fund was created at the request of the European Commission and in agreement with the Ministry of Energy of Ukraine.

It has been assumed that the Fund would allow governments and international financial organizations to provide emergency financial support to the Ukrainian energy sector. The role of the Secretariat has been determined by the fact that it will act as a trustee of the Fund, and will also act as an intermediary between donors and the Ukrainian authorities in the future [4].

Kadri Simson, who holds the position of EU Commissioner for Energy Affairs, said that both Ukraine and its energy sector need the support of the European Union. It is obvious that no state or organization in the world alone has such a large number of resources to ensure the country's energy security. She believes that this new Fund will contribute to the improvement of aid to Ukraine and facilitate and improve coordination. She noted that this is a great option for those who want to contribute but do not have the practical or logistical capacity to do so, such as countries from another part of Europe or the globe [4].

The Ministry of Energy of Ukraine also has determined that the collected funds will be directed to the restoration of the energy infrastructure that was damaged or destroyed as a result of hostilities on the territory of Ukraine. It has been immediately decided that the Ministry will coordinate the requests of Ukrainian companies regarding the implementation of relevant renewable works [2].

---

² Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Project number: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

At the same time, it has been noted that the procedure for selecting suppliers will be carried out by international procurement agencies with experience in the energy sector. Preference will be given to Ukrainian manufacturers who will offer the best price-quality ratio and will be able to fulfill the order in the shortest possible time [2].

The work of the Energy Support Fund of Ukraine is carried out in several stages [7]:

Contractual basis. A donation to a designated account can be made after concluding a grant and a fiduciary agreement between the donor, the Energy Community Secretariat as the Fund's fiduciary, and the Ministry of Energy of Ukraine. The agreement can be supplemented by a declaration on the allocation of donations for a specific purpose and/or companies. It is supplemented by standard framework agreements between the Ministry of Energy of Ukraine and relevant Ukrainian energy companies.

Support request. An eligible Ukrainian energy company can apply for support from the Fund through the Ministry of Energy of Ukraine. The Ministry, with the help of independent international experts, checks the necessity, usefulness and urgency of the requested items and determines their priority according to predetermined criteria. The Ministry of Energy of Ukraine approves each request for support.

Procurement. Equipment, fuel or services are procured by an independent procurement agency in accordance with international standards. The process is monitored by the Secretariat of the Energy Community. The contract is concluded directly between the supplier and the Ukrainian energy company.

Payment. After the completion of the procurement procedure, the Secretariat of the Energy Community, as trustee of the Fund, pays the funds directly to the supplier of the procurement items, fuel or services in accordance with the terms of the contract.

Feedback loop. Delivery and installation of purchased elements is confirmed by third-party experts. Donors receive a report with information about the use of their contribution. The Energy Community Secretariat provides an independent audit of the entire process.

Already in December 2022, summarizing the work of the Fund, the director of the Secretariat of the Energy Community, Artur Lorkowski, said that during its existence it was possible to attract 61.5 million euros from 5 states and international organizations [1].

In addition, A. Lorkowski stated that since March of last year, the Energy Community managed to join the coordination regarding the transfer of equipment to Ukraine, which will partially eliminate the emergency consequences of the energy system. According to him, at the moment, the mechanism for responding to emergency situations, which was created with the EU Coordination Center, is working in accordance with expectations and it can be stated that it is well established. Data have been provided that the Task Force of the Secretariat for the support of Ukraine managed to coordinate with 20 countries of the world more than 40 deliveries weighing 740 metric tons. The following can be attributed to extreme deliveries to Ukraine: – Lithuania transferred transformers in the commercial quantity of 248 units and France, which sent 100 electric generators. More than 50 planned deliveries are under preparation or on their way to Ukraine [3]. It was also revealed that in the coming weeks, additional financial resources will be added to the already attracted funds, which in turn will contribute to an increase in financial support, and this is a strong signal that Western countries are aware that Ukraine's needs in the energy sector are growing, which means that it is necessary to continue to consolidate efforts.

Already on January 11, 2023, the Ministry of Environmental Transition and Demographic Problems of Spain announced that it would allocate 4.5 million euros and transfer it to the Energy Support Fund of Ukraine. In the future, the Energy Community Secretariat will direct these funds to the needs of Ukrainian energy companies through the Energy Support Fund of Ukraine. As such, it contributes to the support that European governments are trying to provide to Ukraine's energy sector and its citizens, who have suffered damage and hardship due to the Russian war this winter [6].

The European Commission is also not standing aside and has announced a financial donation of five million euros to help Ukrenergo and the Ukrainian operator of the electricity transmission system overcome the large-scale catastrophic consequences caused by Russia's systematic missile attacks on Ukraine's energy infrastructure. Thanks to this support, Ukrenergo will receive the necessary equipment for emergency repairs of the electric power infrastructure damaged by Russian

bombings and ensuring the stable operation of the power system. The grant agreement between the European Commission and the Secretariat of the Energy Community was signed on January 4, 2023 [5].

So, summing up the above, we can summarize that the Energy Support Fund of Ukraine plays one of the key roles in financial support of the Ukrainian energy sector. It is important to note that priorities are given to Ukrainian manufacturers, and this will contribute to the development of the economy and ease logistical issues. The Fund managed to unite the efforts of states and organizations to support critical energy infrastructure and clearly show that, together with partners who fully support Ukraine, Russia will not succeed despite all its efforts to plunge Ukrainian society into complete darkness.

References:

1. Діденко С. Фонд енергетичної підтримки України зріс на 61,5 млн євро [Електронний ресурс] / С. Діденко // ua.news. – 2022. – Режим доступу: <https://ua.news/ua/money/fond-energetycheskoj-podderzhky-ukrayny-vyros-na-61-5-mln-evro>.
2. Енергетичне співтовариство створило Фонд для відновлення в Україні зруйнованої війною енергетичної інфраструктури [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2022. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/energetichne-spivtovaristvo-stvorilo-fond-dlya-vidnovlennya-v-ukrayini-zrujnovanoji-vijnoji-energetichnoji-infrastrukturi>.
3. Короткий В. Артур Лорковський, директор Секретаріату Енергетичного співтовариства: Ми допоможемо Україні стягнути збитки з агресора [Електронний ресурс] / В. Короткий // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3634857-artur-lorkovskij-direktor-sekretariatu-energetichnogo-spivtovaristva.html>.
4. Energy Community Secretariat to act as fiduciary of the Ukraine Energy Support Fund [Електронний ресурс] // Energy Community. – 2022. – Режим доступу: <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/04/05.html>.
5. European Commission contributes to Ukraine Energy Support Fund to help keep Ukraine's power system running [Електронний ресурс] // Energy Community. – 2023. – Режим доступу: <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2023/01/12.html>
6. The Kingdom of Spain supports Ukraine in maintaining stable supply of energy to its citizens through the Ukraine Energy Support Fund [Електронний ресурс] // Energy Community. – 2023. – Режим доступу: <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2023/01/11.html>.
7. Ukraine Energy Support Fund [Електронний ресурс] // Energy Community. – 2022. – Режим доступу: <https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/Ukraine/Fund.html>.

Vovk Nataliia, candidate of historical sciences,
associate professor of the department of social communications and information activities
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

Markovets Oleksandr, candidate of technical sciences,
the head of the department of social communications and information activities
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

UKRAINE'S DIGITAL TRANSFORMATION ON THE WAY TO ITS INTEGRATION INTO THE EU'S SINGLE DIGITAL MARKET³

---

³ Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Project number: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

The widespread use of information and communication technologies in various spheres of society's life has become a driving force that has caused significant changes in the development of the world economy. Digitization of the world economy is based on the use of information technologies that are integrated into all sectors and branches of the economy. Due to a number of subjective and objective factors, the level of digitization of the economy of European countries and Ukraine is fundamentally different. One of the important directions of the European integration of Ukraine is the creation of its own digital state and its integration into the Single Digital Market of the European Union.

The single digital market is an EU policy, which provides for the elimination of regulatory barriers and the unification of the national markets of the EU countries into a single pan-European one, which will simplify trade and accelerate economic and social development. The EU digital single market strategy is based on three main principles: access (better access for consumers and businesses to digital goods and services across Europe); the environment (creating proper and equal conditions for the flourishing of digital networks and innovative services); economy and society (maximizing the growth potential of the digital economy) [6].

One of the important indicators used to characterize the level of development of digitization in the country is the Digital Economy and Society Index (DESI). This integrated indicator summarizes relevant indicators of Europe's digital development and tracks the development of EU member states along five main dimensions (fig.1). [4]

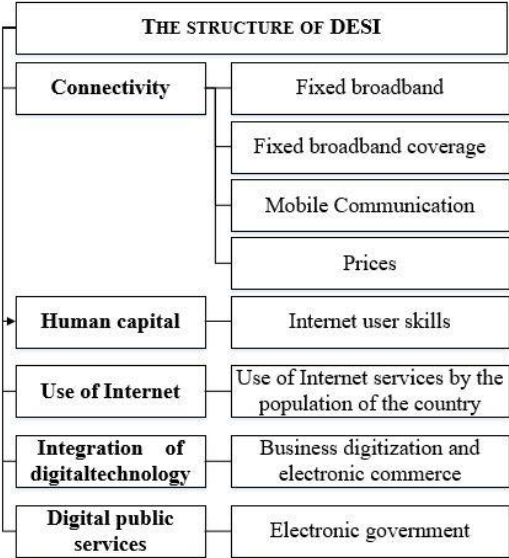

Fig. 1. Components of the Digital Economy and Society Index (DESI)

Each year, DESI includes country profiles, which support Member States in identifying areas requiring priority action as well as thematic chapters offering a European-level analysis across key digital areas, essential for underpinning policy decisions.

In fig. 2. shows the DESI index for 2022 according to the data of the European Commission [1]

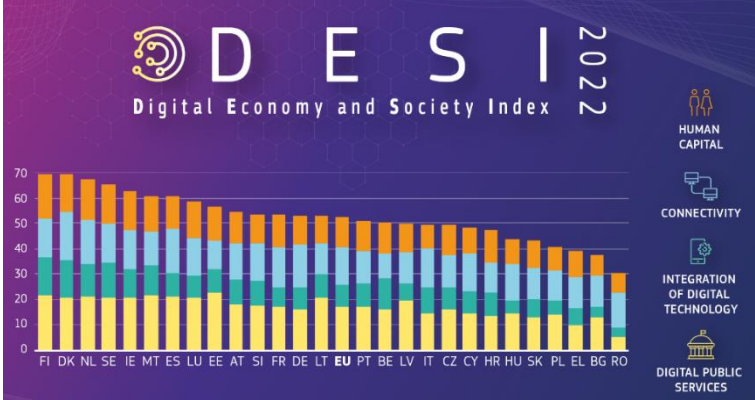

Fig. 2. The Digital Economy and Society Index (2022 p.)

Source: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

The DESI 2022 reports are based mainly on 2021 data and tracks the progress made in EU Member States in digital. During the COVID-19 pandemic, Member States have been advancing in their digitalization efforts but still struggle to close the gaps in digital skills, the digital transformation of SMEs, and the rollout of advanced 5G networks.

The priorities of the European Commission under the leadership of Ursula von der Leyen are the development of a "Europe fit for the digital era". In particular, three key directions have been identified:

- development of artificial intelligence systems and development of trust in artificial intelligence;
- development of new digital technologies;
- environmental Protection [4].

Approaching the single digital market of the EU is defined as a priority task within the framework of the integration of Ukraine into the EU. In addition, it is an important tool for economic integration into the EU internal market, as well as the development of digitalization of Ukraine, which meets European and international standards. Ukraine's integration into a single digital EU involves access to online markets and digital services, implementation of EU rules, standards and procedures regarding electronic contracts, electronic payments, use of digital content, copyright registration, provision of cross-border digital services and protection of consumer rights, etc. [5].

On November 22, 2021, the sixth meeting of the Association Committee in trade composition was held in Brussels. During the meeting, Ukraine and the EU approved a bilateral Decision on amendments to the "digital" Addendum XVII-3 (Rules applicable to telecommunications services) of the Association Agreement between Ukraine and the EU. Preparations for this Decision began back in 2019. With this Decision, Ukraine undertook to implement the latest EU legislation in the field of digitalization synchronously with the EU member states with the aim of obtaining a full regime of the internal market ("digital visa-free") and integration into the EU's Single Digital Market [7].

According to the Minister of Digital Transformation of Ukraine, Mykhailo Fedorov, Ukraine's integration into the EU's single digital market will lead to a 12.1% increase in Ukraine's GDP [8]

For Ukraine, integration into the EU's Single Digital Market is a tool for deepening economic integration into the EU's internal market, as well as promoting digitalization of Ukraine in accordance with European and international standards. Such a digitalization process involves:

- expansion of mutual access to online markets and digital services, as well as the accession of Ukraine to uniform rules, standards and procedures with the EU in the digital sphere, including regarding the execution of electronic contracts;
- - making electronic payments and settlements,
- - distribution of digital content,
- - registration of copyrights,
- - provision of cross-border digital services and protection of consumer rights on the Internet, etc. [2].

According to the study, the main economic benefits for Ukraine from integration into the EU's Single Digital Market are: reduction of transaction and trade costs in the trade of goods and services between the EU and Ukraine; growth of business efficiency, economic productivity and Ukraine's GDP; increasing the well-being of citizens of Ukraine and the EU: better access and lower prices for digital innovative goods and services, protection of consumer rights; development of innovative products and services and digital infrastructure [3].

References:

1. The Digital Economy and Society Index (DESI) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.
2. Дослідження - Інтеграція України у Єдиний цифровий ринок ЄС: потенційні економічні переваги [Електронний ресурс] // Chernihiv Region – Режим доступу до ресурсу: https://www.chernihiv-oblast.gov.ua/news/4727/doslidzhennya_-_integraciya_ukrayini_u_edinij_cifroviy_rinok_es_potenciyni_ekonomichni_perevagi/

3. Інтеграція України у Єдиний цифровий ринок ЄС приведе до зростання ВВП на 2,4-12,1% [Електронний ресурс] // InterFax-Україна: Інформаційне агенство – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.interfax.com.ua/news/telecom/710124.html>
4. Охрименко Б.О. Розвиток діджиталізації в країнах ЄС та Україні / Б.О.Охрименко. // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2018. – №17. – С. 40–48.
5. Рощук М. В. Україна в міжнародних рейтингах цифрового розвитку: стратегування та перспективи / М. В. Рощук // *Dictum factum*. – 2020. – № 3. – С. 49-58.
6. Україна та ЄС оновили «цифрове» Доповнення до Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] // Євроінтеграційний портал – Режим доступу до ресурсу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4324>.
7. Україна та ЄС оновили «цифрове» Доповнення до Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] // Міністерство цифрової трансформації України – Режим доступу до ресурсу: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-ta-es-onovili-tsifrove-dopovnennya-do-ugodi-pro-asotsiatsiyu>
8. Як Україна рухається до Єдиного цифрового ринку ЄС [Електронний ресурс] // Українська правда – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/12/10/7316920/>

Ya. B. Turchyn, Doctor of Political Science, Professor,
director of the Institute of Humanities and Social Sciences
of Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE EU ENERGY SUSTAINABILITY⁴

The energy sector played and continues to play a fundamental role in the European Union development. Even in the Schuman Declaration as of May 9, 1950, which initiated the process of Western European integration, there was talk of Germany and France intentions to cooperate in the field of steel and coal industry. In 1952, the Treaty of Paris on the establishment of the European Coal and Steel Community entered into force, which, in fact, relieved the tension in relations between the countries of Western Europe (mainly France and Germany), and also accelerated its post-war recovery through the formation of a common market for raw materials and products of the coal industry and metallurgy. In 1992, the Maastricht Treaty on the European Union establishment was concluded, where energy is defined as one of the EU's priority spheres of activity.

At the same time, the difficulty of building an effective European energy policy is explained by the EU's extremely high dependence on the import of most types of traditional energy resources – oil, gas and solid fuels, which weakens the Union's energy security [3, p.297]. Thus, due to political instability in the Middle Eastern region in the 1970s and with the aim of energy sources diversification and stabilization, the USSR entered the energy market of Western Europe, which in a relatively short time turned into a powerful supplier of hydrocarbons to the countries of the Community [2, p. 150-151]. On the one hand, this allowed European partners to diversify their energy supply sources and strengthen their energy security, and on the other hand, it led to a new energy dependence, the first of which was from the Russian Federation.

It is important that the European Union is one of the largest consumers of energy in the world. This is mainly due to the significant level of industrial development and high living standards of EU citizens. On the other hand, EU countries do not have sufficient reserves of their own energy resources, which has led to energy dependence and energy shortage. Thus, the EU imported more than 50% of all used energy resources, and as of 2019, the EU countries' daily total expenditure on energy imports amounted to 1 billion euros [2, p.160].

---

⁴ Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Project number: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

The current stage of the EU's common energy policy, which has been ongoing since the beginning of the 2000s, demonstrates a threat to the sustainability of energy supplies to the EU. The main reason for this is the unsettled relations between the EU, Russia and transit countries of Russian energy resources. Therefore, the issue of providing European energy with resources is considered not only from a trade and economic point of view, but also from a security point of view [2, p.155]. Russia increasingly used energy as a component of hybrid warfare to pressure and blackmail not only the countries of the post-soviet space, but also EU member states. Under such conditions, the Russian Federation began to lose its status as a reliable supplier of energy carriers for European partners, starting from the time of the gas conflicts of 2005-2009 with the participation of the Russian Federation, the EU, Ukraine, and Belarus. Trying to change the situation in its favor, the EU began to work more actively on the common energy policy development and the single sustainable energy-protected market creation. The issue of energy security has gained priority – a steady supply of energy resources at an acceptable cost, the development of energy efficiency and renewable energy sources. In 2014, the European Commission presented the Energy Security Strategy to neutralize the risks of gas blackmail and prevent interruptions in the EU's energy supply [4]. The culmination of the energy application as a hybrid weapon to the countries of the democratic world was the Russian-Ukrainian war and its active phase, which began in February 2022.

According to the European Commission, 85% of Europeans are in favor of reducing dependence on Russian gas and oil as soon as possible in order to support Ukraine. In response to Russian aggression, in July 2022, the European Commission approved a plan for the transition of the European Union to green energy and the refusal of Russian energy resources under the name REPowerEU [5]. It envisages attracting 300 billion euros by 2027 in order to quickly reduce the European Union's dependence on Russian energy sources and accelerate the transition to a "green" economy. In particular, it is about speeding up the procedures for issuing permits for renewable energy sources and related infrastructure; joint purchases of energy resources, which will ensure energy imports without competition between EU member states; increasing the EU energy efficiency target for 2030 from 9% to 13%; increasing the share of renewable energy sources in the EU from 40% to 45% by 2030, etc. It was also emphasized that in conditions of Russian aggression, the EU will support Ukraine, Moldova, the countries of the Western Balkans and the Eastern Partnership, as well as the most vulnerable partners.

According to the EU High Representative J. Borrell, there are three main ways to reduce the EU's energy dependence on the Russian Federation, such as: 1) diversification of supplies; 2) energy efficiency; 3) acceleration of the renewable energy sources use [8].

In order to strengthen diversification, the goal is to increase the purchase of liquefied natural gas (LNG) from alternative suppliers – the USA, Qatar, Norway, African countries, etc. As of 2017, 14% of all imported gas to the EU was LNG. The main importers were Spain, France, Italy, and the key sellers were Qatar, Nigeria, Algeria, Norway, Trinidad and Tobago, the USA, Peru, etc. [2, p. 164]. Simultaneously with the set goal, the issue of expanding the infrastructure capable of LNG receiving and processing was brought up to date. Although it already existed in the EU (the Central and South Eastern Europe Energy Connectivity initiative and the Connecting Energy Connectivity financial instrument were previously introduced to improve it), its weak point was its uneven distribution across the territory of Europe. For example, such an infrastructure covered Spain densely, but was almost absent in Germany, as well as in the countries of Central and Eastern Europe. Therefore, the EU's efforts were directed towards the creation of a new infrastructure according to a scheme that will allow for the consolidation of LNG deliveries through the increase of connecting pipelines between Spain and other parts of the continent [8]. European LNG terminals are currently looking for ways to expand gas imports and storage. For example, Germany is among the countries that want to build new LNG terminals. A terminal in Wilhelmshaven and another in Brunsbüttel are expected to be put into operation as early as 2023. The third and fourth FSRUs are to be opened in the ports of Stade and Lubmin, and will be commissioned by the end of 2023. The fifth will also be located in Wilhelmshaven and should be operational by the fourth quarter of 2023. Also, the United States of America has established supplies of liquefied gas to the European Union (in 2022, it supplied European partners with 15 billion cubic meters of liquefied natural gas). At the same time, the EU and Azerbaijan concluded an agreement on the supply of gas bypassing Russia. In general, the country

will supply the EU with up to 20 billion cubic meters of gas per year, compared to 8 billion cubic meters in previous years. Such steps made it possible to reduce the share of Russian gas in the European Union's imports from 40% to 9% and filled gas storage facilities by 90%. In addition, Saudi Arabia and Iraq are increasing the supply of oil to Europe against the background of the gradual abandonment of Russian energy carriers.

The second direction is the reduction of energy consumption in the EU, that is, the reduction of the need for gas, oil and coal, which previously came from Russia as the main supplier. When defining such a goal, two key problems arose. First, the reduction of energy dependence on Russia could lead to a sharp increase in the cost of energy carriers in the EU. Secondly, there could be an automatic replacement of one excessive external dependence with another [8]. The current EU Energy Efficiency Directive predicted 32.5% energy savings by 2030 compared to a usual scenario. A new proposal submitted last year by the European Commission proposed to increase the energy saving rate by another 9% [6]. In July 2022, the energy ministers of the EU member states reached a political agreement on the voluntary reduction of gas consumption. Member countries have agreed to reduce gas demand by 15% compared to their average consumption over the past five years, between August 1, 2022 and March 31, 2023, by taking measures of their own choosing. The President of the European Commission Ursula von der Leyen claims that, as of July 20, 2022, the EU has already taken many steps in the implementation of the REPowerEU program, which should help to reduce gas consumption. In particular, the overall supply of gas was achieved at the level of 64%; gas supply from other sources (LNG from third countries), compared to last year, increased by 75%; an additional 20 GW of renewable energy capacity has been added since early 2022.

The third direction is the acceleration of the renewable energy sources introduction, which is an important part of European policy. The EU has been working on such a task for a long time, which is related to both environmental trends and the strengthening of the influence of "green" political forces in the EU. For this purpose, the framework parameters of the EU Strategy in the field of climate and energy policy until 2030 were approved in 2014. Although already in 2020, almost all EU countries exceeded the target indicators for the implementation of RES from 2008, but European officials recognized the need to strengthen this trend [8]. Here it is worth mentioning that in July 2021, the European Commission presented a package of legislative initiatives "Fit for 55", which should contribute to the European Green Course implementation. It foresees a number of ambitious EU goals, in particular, by 2030, 40% of the energy produced should be from RES (the previous goal was 32%) [1]. Also, according to the research conducted by the analytical centers E3G and Ember, the European Union, by increasing renewable generation, was able to save an additional 11 billion euros more than last year during 2022. Thus, thanks to alternative energy, the European states replaced up to 70 billion cubic meters of gas from the beginning of 2022, reducing the costs of its purchase by almost 100 billion euros. Since March of the same year, solar and wind energy have produced a quarter of electricity in the EU. Only in neighboring Poland, since the beginning of the Russian aggression, they were able to increase the production of wind and solar electricity by almost 49% [7].

So, we can conclude that the war in Ukraine and the increase in fossil fuel prices accelerated Europe's energy transition. There is also a strengthening of political will, which is necessary for member states to implement measures on energy independence and security strengthening in the energy infrastructure.

References:

1. Fit for 55 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>
2. Ievropeyskyi Soiuz u mizhnarodnykh vidnosynakh / V.V.Kopiika, S.O.Makovskiy, M.A.Myronova; za red. V.V.Kopiiky. – K.: VPTs «Kyivskiy universytet», 2022. – 560 s.
3. Ievropeyskyi Soiuz / [A.O.Boiap, N.P.Karpchuk, N.I.Romaniuk ta in.]; za red. A.O.Boiara, S.V.Fedoniuka. – Kyiv: FOP Maslakov, 2020. – 600 s.

4. KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY. Europejska strategia bezpieczeństwa energetycznego [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>
5. KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY EUROPEJSKIEJ, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNOŚPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW. Plan REPowerEU [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF
6. Revising the Energy Efficiency Directive: Fit for 55 package [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)698045](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)698045)
7. Romano V. EU saved €11 billion in gas imports thanks to solar and wind: report / V. Romano [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-saved-e11-billion-in-gas-imports-thanks-to-solar-and-wind-report/>
8. Viina v Ukraini ta yii naslidky dlia EU [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>.

Yurynets O.V.,

Doctor of Science (Economics), docent,
Professor of the Department of Foreign Trade and Customs
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

Kira S.O.,

student of magistracy
Educational-Scientific Institute of Law,
Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

THE STRATEGIC ROLE AND GOALS OF TRIPARTITE COOPERATION: PERSPECTIVES FROM LONDON, WARSAW AND THE VISION OF KYIV

Nowadays the Putin regime has introduced terrorism into the rank of state policy, seeking to conquer Ukrainian lands, to eliminate Ukrainian statehood and to erase the Ukrainian nation and identity from the map and the history of humanity. This regime is committing numerous war crimes, atrocities and pure genocide. Recent systematic missile attacks against critical infrastructure of our country are an example of Putin's criminal behavior. But Ukraine is only a part of Putin's geopolitical vision of the new world order. Putin's dream has been and remains the revival of the Soviet Union and the defeat and humiliation of the collective West. Therefore, the ongoing war is our common war.

As for Ukraine, we currently face three main strategic tasks: defeating Russian aggression and the liberation of the temporarily occupied territories up to the internationally recognized borders of 1991; strengthening democratic resilience by the implementation of reforms, ensuring political pluralism and fighting corruption; accession to the European Union and NATO to secure independence, sovereignty, territorial integrity, democracy and prosperity.

However, in order to realize the above-mentioned goals, it is necessary to follow a clear plan. Within the framework of participation in the project «Tripartite initiative: restoration of relations between Britain, Poland and Ukraine» [1], together with our colleagues from United Kingdom and Poland, we managed to derive «the Victory Formula» for Ukraine, which consists of 5 steps.

Firstly, we need more weapons to Ukraine to liberate the occupied territories. This means: jet fighters, heavy weapons, armored vehicles, tanks, advanced anti-aircraft and anti-missile systems — all this to secure our critical infrastructure. Ukraine is now entering one of the decisive moments in this war. We should be ready to counter the future large-scale advance of the mobilized Russian troops as well as to continue de-occupation of our territory. And despite the positive recent decisions

of Ramstein and a number of our allies in the European Union (EU) and NATO to provide Ukraine with modern battle tanks and armored troop carriers. It is high time to deliver them to the battlefield. Next steps - F-16 jet fighters and long-range missiles. It is also important to drastically reduce the time between the decision to supply and physically and supply. Consider starting training Ukrainian soldiers for modern battle tanks, jet fighters and other modern highly-sophisticated equipment well in advance. Because every day matters.

Secondly, we need more sanctions against Russia and its allies. This includes:

- Cutting off the EU dependence on Russian energy resources is a must.
- Push for sanctions against Russian gold, jewelry, diamonds, and the nuclear industry.
- Stop investing in Russia! It is worrying that in 2022 the scope of EU investments in the aggressor country decreased only by 10%.
- Complete cutting off Russian banks from SWIFT.
- Russia should be recognized as a terrorist regime.

Thirdly - we need international justice for Putin's war crimes. There is need for a special international criminal tribunal to bring Putin and his cronies to justice. The crime of aggression and the crime of genocide shall not go unpunished. Putin and his cronies must go to the Hague. As long as Putin is in power, Russia will be at war with the democratic world. The so-called «deputinisation» is a must! Ultimately the key to our common victory lies in the destruction of Putin's regime and bringing it to justice.

Furthermore, it is needed - more financial and economic support for Ukraine. According to recent estimations Ukraine has already lost about 30% of its GDP. This was facilitated by the maritime blockade and destruction of almost the entire regions, energy infrastructure and production capacities, huge internal migration and emigration out of Ukraine. Now, more than ever, Ukraine needs to restore the economy, industry and help its people. A fundamental point is that the war must not be an excuse for not implementing reforms. It is difficult but possible. And another important aspect is the Reconstruction Program, which we call «Marshal Plan 2.0 for Ukraine». We strongly believe that this program will be implemented under close international monitoring and control.

Finally, it is needed — a membership between Ukraine in NATO and the European Union. The historic decision on granting Ukraine EU candidate status, is of paramount importance for all Ukrainians. We must push for launching precession negotiations in 2023. And concerning NATO membership, we strongly believe and have to state that there is no other proper guarantee of security for Ukraine, then the 1949 Washington treaty.

However, it should not be overlooked that at this time the invaders still occupy a sixth of Ukraine's territory, an area the size of Portugal, and if they are not pushed back the Kremlin will, despite all its losses, be able to claim some kind of victory [2]. That is why, now more than ever before, it is important for Europe and the whole world to finally realize the scale of the problem and start acting urgently.

To sum up, we are hoping that our suggestions about «the Victory Formula» will be taken into consideration.

References :

1. Tripartite initiative: restoration of relations between Britain, Poland and Ukraine. A project based on cooperation between: the Council on Geostrategy, Polish Institute of International Affairs and the Foreign Policy Council «Ukrainian Prism». URL: <https://www.geostrategy.org.uk/research/the-trilateral-initiative-rekindling-relations-between-britain-poland-and-ukraine/>.

2. Dan Sabbagh, 'Sunak's review of aid for Ukraine suggests cracks appearing in UK policy', *The Guardian*, 19/12/2022. URL: <http://bit.ly/3j7WGW3>.

Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки: матеріали інтернет-конференції.
- Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. – 82 с.

Матеріали інтернет-конференції опубліковано в рамках реалізації проекту
ERASMUS+ J.MONNET MODULE
«Ініціатива ЄС Східне партнерство: можливості для України»
№ 619891-EPP-1-2020-UA-EPPJMO-MODULE

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

©ІГСН, НУЛП, 2023